

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

katedra bohemistiky

**Komunikační funkce ve výuce češtiny jako druhého jazyka a jejich
reflexe ve vybraných učebních materiálech**

Bakalářská práce

Dominika Hasalová

Česká filologie/Anglická filologie

Vedoucí práce: Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením Mgr. Dariny Hradilové, Ph. D. a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 8. 12. 2022

Podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Darině Hradilové, Ph.D., za odborné vedení, trpělivost, rady a připomínky. Dále děkuji rodině a svému partnerovi za vřelou podporu při psaní této práce. Zvláštní poděkování patří Mgr. Ivaně Eberhardové za možnost dlouhodobého vypůjčení učebnic českého jazyka pro 5. ročníky základní školy.

Obsah

Úvod	1
1 Čeština jako druhý jazyk – čeština pro cizince	4
2 Specifičnost výuky žáků-cizinců	6
2.1 Výuka češtiny jako druhého jazyka	6
2.2 Výuka češtiny jako cizího jazyka.....	8
2.3 Bilingvismus ve vztahu k dětem z Českých škol bez hranic.....	10
2.3.1 Mluvená forma a dvojjazyční	14
2.3.2 Psaná forma a dvojjazyční	15
3 Specifičnost výuky českého jazyka v zahraničí	17
3.1 Česká škola bez hranic.....	17
4 Komunikační funkce a situace v jazyce obecně a ve výuce	19
4.1 Komunikační výchova v českých základních školách	24
4.2 Komunikační funkce podle <i>Kurikula češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání</i>	26
4.3 Komunikační funkce podle referenčních popisů češtiny	28
5 Komunikačních funkce a situace v učebnici pro Českou školu bez hranic v Londýně a jejich doplnění.....	35
Závěr	47
Anotace/Annotation	49
Použité zdroje	51
Příloha	56

Úvod

Cílem této bakalářské práce je analyzovat komunikační situace a komunikační funkce v učebnici vytvořené pro Českou školu bez hranic v Londýně a doplnit tuto učebnici o stylistická cvičení, zaměřená na konkrétní cílovou skupinu žáků. Těmito žáky jsou děti 5. třídy základní školy s českými kořeny, které pobývají v cizině a jejichž rodiče mají zájem o to, aby si uchovaly svůj rodný jazyk nejlépe na stejné úrovni jako jejich čeští vrstevníci, docházející do českých škol. Proto byly založeny tzv. České školy bez hranic, které si kladou za cíl vzdělávat děti s českými kořeny za hranicemi české republiky, tzn. v několika zemích Evropské unie. Jednou z nich je Česká škola bez hranic v Londýně, která je určena pro děti s českými kořeny, žijícími ve Velké Británii, kde je hlavním jazykem vyučovaným na základních školách angličtina. Tyto děti tedy svou povinnou školní docházku v Londýně absolvují v anglickém jazyce a se svým rodným jazykem se pak setkávají v mnohem menší míře, než by tomu bylo v případě, kdy by žily v České republice. Tito žáci tvoří specifickou skupinu, skupinu tzv. dětí-cizinců, jejichž jazykové schopnosti v jejich rodném jazyce souvisí s mírou kontaktu s jejich mateřským, v tomto případě českým, jazykem. Míra kontaktu je závislá na několika faktorech, např. jak dlouho děti již pobývají v cizině, zda a jak často s nimi jejich rodiče v rodném jazyce komunikují a jestli mají děti kontakt se svým rodným jazykem i v jeho psané podobě.

V první kapitole teoretické části práce s názvem *Čeština jako druhý jazyk – čeština pro cizince* nejprve vymezím základní rozdíly mezi pojmy *cizí jazyk* a *druhý jazyk*, což je pro účely této práce naprosto zásadní, a vztáhnou tuto problematiku k českému jazyku a situaci dětí z Českých škol bez hranic. Kapitola *Specifičnost výuky žáků-cizinců* je poměrně obsáhlá, zahrnuje několik podtémat. Vysvětlím, co znamená pojem *žák-cizinec* a jak se váže k problematice dětí s českými kořeny žijícími v zahraničí. Budu zde zkoumat a srovnávat, které oficiální dokumenty vymezují výuku češtiny jako druhého nebo cizího jazyka a jakým způsobem. Také zde nastíním, které z těchto dokumentů je při tvorbě učebnice pro České školy bez hranic nutno respektovat a proč. Dále se budu zabývat tématem bilingvismu, které mám zařazené jako podkapitulu popisované kapitoly, a to z toho důvodu, že při výuce žáků-cizinců se s bilingvismem v různých formách učitelé takových žáků velice často setkávají, takže by rozhodně neměl být opomíjen. V této podkapitole se pokusím popsat, jak je tento jev chápán vědecky, jaká kritéria jedinec musí splňovat, aby byl chápán jako bilingvní, a budu se snažit tato kritéria aplikovat na situaci dětí navštěvujících České školy bez hranic. Také zde

zmíním odlišnosti mezi osvojováním mluvené a psané formy jazyka u bilingvních dětí a vysvětlím, jak to souvisí s problémem rozlišování mezi spisovnou a nespisovnou formou českého jazyka a proč se tento problém vyskytuje zejména u bilingvních dětí a také dětí s českými kořeny žijícími v zahraničí. Obsahem kapitoly *Specifičnost výuky českého jazyka v zahraničí* bude detailnější popis toho, co jsou to České školy bez hranic jako instituce, jak fungují, na co se specializují a kam spadají z hlediska zákonem daného vzdělávacího systému. Také v této kapitole více přiblížím, jak vypadá učebnice pro žáky 5. tříd ZŠ, vytvořená pro Českou školu bez hranic v Londýně, a kvůli jakým nedostatkům tato učebnice zatím nemohla být vydána.

Následující kapitola se zabývá komunikačními funkcemi a situacemi, a to nejprve z hlediska jazykovědného a posléze výukového. Pokusím se popsat, jaké teorie a přístupy v souvislosti s tímto tématem v jazykovědě existují a poté zjistit, které z nich se uplatňují ve výuce, učebnicích češtiny pro cizince a referenčních popisech češtiny jako druhého nebo cizího jazyka. Také se v této kapitole budu zabývat tím, jak vypadá komunikační výchova v českých základních školách a jak se vymezení komunikačních funkcí a kompetencí v referenčních popisech pro češtinu jako cizí nebo druhý jazyk liší od způsobu, kterým jsou komunikační funkce a kompetence vymezeny v kurikulárních dokumentech ustanovujících kritéria, jimiž se musí učitelé při výuce řídit a která musejí respektovat také tvůrci učebnic a učebních plánů.

Obsahem praktické části práce je soubor komunikačních a stylistických cvičení, která vhodně doplňují učebnici pro děti 5. tříd ZŠ, žijící za hranicemi ČR a navštěvující České školy bez hranic. Při tvorbě těchto cvičení budu brát v úvahu jednak očekávané výstupy pro 1. stupeň vzdělávacího oboru Komunikační a slohová výchova, vymezené Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy (RVP pro ZV) a zvláště jejich implementované znění, upravené přímo pro účely vyučování v českých školách v zahraničí. Dále budu respektovat posudek vydaný Národním pedagogickým institutem České republiky a vypracovaný na základě požadavku MŠMT, jehož obsahem je mimo jiné posouzení učebnice Češtiny pro 5. ročník ZŠ, vytvořené Českou školou bez hranic v Londýně. V neposlední řadě se do cvičení budu snažit zahrnout témata a komunikační funkce, které jsou obsaženy v Kurikulu češtiny jako 2. jazyka pro základní vzdělávání a dále témata a komunikační funkce vymezené v referenčních popisech pro češtinu jako druhý i cizí jazyk. Inspiraci pro tvorbu

cvičení budu čerpat také v již existujících učebnicích češtiny 5. ročníku pro základní školy a učebnicích češtiny jako druhého i cizího jazyka.

1 Čeština jako druhý jazyk – čeština pro cizince

Nejprve je třeba terminologicky odlišit pojmy **cizí jazyk** a **druhý jazyk**. „Druhý jazyk si osvojujeme (učíme se mu) vždy v destinaci, kde se jím mluví a kde má jeho znalost umožnit integraci do daného prostředí“, což je třeba i případ dětí-cizinců, pocházejících ze zahraničí, ale žijících od určité doby v České republice a navštěvujících české školy, kde jsou nuceny učit se češtině jako druhému jazyku. Oproti tomu „cizí jazyk“ je pojem, který odkazuje k učení se jazyku „mimo jeho přirozené prostředí“, kdy jako příklad lze uvést výuku cizích jazyků ve školách. U takové situace se, na rozdíl od učení se jazyku druhému, nepředpokládá, že bude jedinec v prostředí, ve kterém je učený jazyk mateřský, dlouhodobě pobývat.¹

Odlišnost mezi jazykem cizím a druhým lze mimo jiné demonstrovat na situaci dětí s českými kořeny, které dlouhodobě pobývají mimo Českou republiku a konkrétněji děti dlouhodobě žijících v Londýně, kde je hlavním úředním i vyučovacím jazykem angličtina. V době, kdy tyto děti ještě žily v České republice a navštěvovaly české základní školy, pro ně byla angličtina **jazykem cizím**, tedy jazykem, který se s největší pravděpodobností učily na své ZŠ, to znamená mimo jeho přirozené prostředí. Mimo hodiny angličtiny už však tento jazyk většina z nich nemusela používat, rozhodně ne pro běžnou denní komunikaci v České republice. Po odjezdu do Velké Británie se však tyto děti ocitají v situaci, kdy s angličtinou přicházejí do styku nejen v londýnské základní škole, kde se angličtina stává jejich hlavním vyučovacím jazykem, ale také v každodenních situacích, jelikož nyní žijí v prostředí, kde je angličtina také hlavním dorozumívacím jazykem. Znalost angličtiny je tedy od této chvíle pro výše zmíněnou skupinu dětí zcela nezbytná pro začlenění do společnosti, proto se angličtina stává jejich **druhým jazykem** a pokud jsou bilingvní, zároveň se tento jazyk stává i *jazykem silnějším*. Oproti tomu čeština, která byla a stále je jejich jazykem mateřským, je postupně vytlačována a stává se tedy *jazykem slabším*, jelikož děti nacházející se mimo českou komunitu již nemají motivaci tento jazyk užívat na každodenní bázi a to proto, že ho často potřebují pouze pro komunikaci s česky mluvícími rodiči. Z toho vyplývá, že využívají převážně mluvenou formu tohoto jazyka, která se mnohdy liší od jeho spisovné formy, a to především tím, že může obsahovat i slova nespisovná. Pokud tedy tyto děti pravidelně neprocvičují také psanou, spisovnou formou češtiny, začínají jim spisovné a nespisovné tvary

¹ HRADILOVÁ, Darina. *Role rodilého mluvčího v cizojazyčné komunikaci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2020. s. 18-21

slov splývat. Děti s českými kořeny se však mohou ocitnout také v situaci, kdy žijí ve Velké Británii již od narození s tím, že ani jeden z rodičů dítěte česky nemluví, přičemž jeho rodiče i přesto chtějí, aby dítě český jazyk ovládalo, jelikož má například česky mluvící prarodiče. V tomto případě je pro tyto děti čeština **jazykem cizím**, jelikož se jej neučí v českém prostředí a ani to není jejich první osvojovaný jazyk.

Čeština jako druhý jazyk je termín, který se v praxi ve větší míře začal uplatňovat až po roce 1989, kdy do Československé republiky začali z nejrůznějších důvodů přijíždět imigranti, kteří zde chtěli nějaký čas pobývat a k začlenění tedy potřebovali ovládat český jazyk. Vzrostla především skupina imigrantů, kteří do ČSR přijížděli i s dětmi, na které se vztahuje povinná školní docházka. Tyto děti začaly navštěvovat české základní školy, ve kterých je vyučovacím jazykem čeština, jazyk pro ně zcela cizí. Vznikla tak poptávka po výuce češtiny jako druhého jazyka, češtiny pro cizince.² Ve vztahu k dětem z českých škol bez hranic se tento pojem zdá být irelevantní, jelikož pokud tyto děti dlouhodobě přebývají za hranicemi České republiky, nemůže se v takovéto situaci, pokud budeme důsledně vycházet z definice *druhého jazyka*, stát čeština jejich druhým jazykem. Avšak při návratu těchto dětí zpět do České republiky už se čeština jejich druhým jazykem stává z důvodů, jež jsou důkladněji popsány v následující kapitole.

² HÁJKOVÁ, Eva. *Didaktické studie III. Čeština jako cizí jazyk. Německá inspirace při pokusu o tvorbu studijního plánu čeština jako jazyk cizí/druhý*. Praha 2006. s. 28-29

2 Specifičnost výuky žáků-cizinců

2.1 Výuka češtiny jako druhého jazyka

Pro děti s českými kořeny, které dlouhodobě pobývaly v zahraničí, se čeština po jejich návratu zpět do ČR stává **druhým jazykem**. Je tomu tak proto, že tyto děti se nyní znovu musejí učit žít v české komunitě a český jazyk se pro ně stává jazykem, jehož znalost je pro ně ke znovu-začlenění do české společnosti klíčová – viz srovnání s definicí *druhého jazyka*. Tito žáci se tedy ve vztahu ke svému vlastnímu jazyku i zemi stávají žáky-cizinci.

To, jak by měla vypadat výuka žáka-cizince, plněního v České republice povinnou školní docházkou, je popsáno v *Kurikulu češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání*, což je dokument vydaný Národním pedagogickým institutem České republiky. Tento dokument, který se řídí výstupy *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* (dále jen RVP ZV) tedy vymezuje, co všechno by měl žák-cizinec před nástupem do české základní školy ovládat, aby byl schopen se do tohoto prostředí začlenit. Tito žáci-cizinci jsou vzdělávání v rámci intenzivní jazykové přípravy, přičemž na základě věku a jejich znalosti českého jazyka jsou děleni do dvou různých jazykových úrovní a vzdělávání podle vzdělávacího obsahu, který se skládá z deseti tematických okruhů. Při popisu těchto jazykových úrovní se autoři inspirovali popisem úrovní švédštiny a finštiny jako druhého jazyka.³ „Žáci a žákyně 1.–2. ročníku bez znalosti češtiny jsou vzdělávání v rámci intenzivní jazykové přípravy podle úrovně 1 kurikula ČDJ. Žáci 3.–9. ročníku s neznalostí nebo velmi malou znalostí jazyka výuky jsou vzdělávání podle úrovně 1 nebo 2 na základě vstupního orientačního testu. Následně je jim poskytována podpora podle individuálních jazykových potřeb.“⁴ Stejně jako v publikaci *Referenční popis češtiny pro účely zkoušky z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR*, která je zmíněna v následujícím odstavci, se i zde klade důraz na *sociokulturní kompetence*, po jejichž zvládnutí se může žák prostřednictvím jazyka učit žít v českém prostředí. Témata ve vzdělávacím obsahu, prostřednictvím kterých se žáci seznamují s různými komunikačními situacemi, jsou seřazena podle toho, „jak jsou obvykle

³ *Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání*. [online]. Národní pedagogický institut české republiky. [cit. 2022-09-16]. s. 59. Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/kurikulum/>

⁴ *Ibidem*. s. 3.

jednotlivé *komunikační situace* ve škole pro žáka zásadní, jak často s nimi obvykle přichází do styku“.⁵

Při tvorbě učebnice češtiny pro České školy bez hranic, kde má výuka českého jazyka v zahraničí nahradit výuku češtiny na českých základních školách, musí být kritéria, vymezená Kurikulem i RVP brána v potaz, aby došlo ke schválení učebnice MŠMT, což je instituce, která mimo jiné vydala publikace, v nichž jsou vymezeny a popsány jazykové úrovně češtiny jako cizího jazyka. V rámci smlouvy s MŠMT totiž žák, který absolvuje výuku češtiny v některé z Českých škol bez hranic, dostane vysvědčení, jehož výsledek se v souladu se zákonem považuje za rovnocenný s vysvědčením, které by žák získal ve své kmenové škole.⁶ Tito žáci mající české kořeny jsou tedy kvůli svému dlouhodobému pobytu v zahraničí ve vztahu ke své rodné zemi také bráni jako žáci-cizinci, přestože někteří z nich se narodili v České republice a část školní docházky i v ČR splnili. Po vycestování do zahraničí však žáci s češtinou a českou komunitou ztrácejí kontakt, kvůli čemuž se pro ně z češtiny stává cizí jazyk a po návratu zpět do ČR jazyk druhý, přičemž pro některé z nich je to zároveň jazyk rodný, mateřský. Proto musejí být při výuce těchto žáků brána v potaz jak kritéria vymezená v učebnicích češtiny jako cizího jazyka, tak v učebnicích češtiny využívaných na českých základních školách.

Výukou češtiny jako druhého jazyka se mimo jiné zabývá také Jitka Cvejnová, a to v publikaci *Referenční popis češtiny pro účely zkoušky z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR – úroveň A1, A2*, která vychází ze *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky* (dále SERR), což je dokument poskytující „obecný základ pro vypracovávání jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikul, zkoušek, učebnic atd. v celé Evropě.“, který v ucelené podobě vymezuje, „co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat.“⁷ Již podle názvu knihy zmíněné na začátku tohoto odstavce je zřejmé, že cílovou skupinou, pro kterou je kniha určena, jsou cizinci, kteří chtějí dlouhodobě pobývat v České republice, a proto, aby se mohli řádně

⁵ *Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání*. [online]. Národní pedagogický institut české republiky. [cit. 2022-09-16]. s. 48. Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/kurikulum/>

⁶ *Česká škola bez hranic z. s.* Informace pro školy a rodiče. [online]. © 2022. [cit. 2022-09-04]. Dostupné z: <https://csbh.cz/informace-pro-skoly-a-rodice/>

⁷ *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. Společný evropský referenční rámec pro jazyky. [online]. Poslední změna 26. 01. 2021. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

začlenit do české společnosti, potřebují složit mezinárodní zkoušku z českého jazyka. Čeština se tedy stává jejich druhým jazykem, jelikož je to pro tyto cizince jazyk země, ve které chtějí žít a jehož znalost je pro jejich začlenění do české společnosti klíčová. Proto se mimo znalost gramatiky klade také velký důraz na rozvoj *sociokulturní kompetence*, což obnáší seznámení se s reáliemi, tradicemi a společenskými konvencemi dané země, se kterými se cizinec při komunikaci s rodilými mluvčími bude setkávat dennodenně a je tedy potřeba, aby o nich měl povědomí. V návaznosti na jmenovanou publikaci vznikl také materiál s názvem *Rámcové kurikulum pro přípravu ke zkoušce z českého jazyka pro trvalý pobyt*, vydaný Národním pedagogickým institutem České republiky. Obsahem tohoto dokumentu je především popis toho, jak by měl vypadat přípravný kurz pro migranty chtějící složit mezinárodní zkoušku z českého jazyka se všemi okolnostmi, které z toho vyplývají; tzn. například cíle kurzu, jeho struktura, požadavky na znalosti lektorů, sociokulturní kompetence a další.⁸ Ve vztahu k dětem z Českých škol bez hranic v Londýně je toto kurikulum důležité po návratu těchto dětí zpět do ČR, kdy se potřebují znovu začlenit do českých základních škol a je rovněž důležité pro jejich rodiče.

2.2 Výuka češtiny jako cizího jazyka

Oproti výuce češtiny jako druhého jazyka, kdy jsou cizinci přímo konfrontováni s prostředím země, jejíž jazyk si osvojují, se v případě výuky češtiny jako jazyka cizího mluvčí cizí jazyk učí zpravidla v domácím prostředí, kvůli čemuž jsou pro učení se cizímu jazyku vymezena jiná kritéria, než je tomu u učení se jazyku druhému. Podle SERR jsou vymezeny jazykové úrovně počínaje A1 a konče C2.

Škála studentů, kteří se chtějí učit český jazyk jako jazyk cizí, je mnohem širší, než tomu je u učení se češtině jako druhému jazyku, jelikož důvody, proč se chce cizinec učit česky, nemusejí souviset pouze s integrací do české společnosti, ale může se jednat např. o studenty v letní škole, kteří se chtějí naučit další cizí jazyk nebo studenty na výměnném pobytu, kteří mají studium realizováno ve své mateřštině a s českým jazykem se tedy chtějí seznámit pouze ze zajímavosti. Uchazeči o dosažení určité úrovně v českém jazyce mají tedy různé komunikační cíle, a tudíž se liší i komunikační situace, na které chtějí být připraveni.

⁸ ŠTINDLOVÁ, Barbora. et. al. *Rámcové kurikulum pro přípravu ke zkoušce z českého jazyka pro trvalý pobyt*. [online]. Národní pedagogický institut. Praha 2021. s 5-6. [cit. 2022-09-22]. Dostupné z: <https://cestina-pro-cizince.cz/trvaly-pobyt/pro-ucitele/materialy-ke-stazeni/>

Z hlediska definované jazykové úrovně je základním rozdílem mezi uchazeči „vzdálenost mezi mateřštinou cizince (příp. mediačním jazykem) a cílovou češtinou.“ Tím je myšleno to, že jelikož čeština je jazyk slovanský, bude pro cizince, jehož mateřský jazyk je také slovanský, učení se češtině snazší než pro cizince, který Slovanem není a nemá žádné zkušenosti s tím, jak český jazyk funguje.⁹

Pro děti navštěvující České školy bez hranic v Londýně se čeština také částečně stává jejich cizím jazykem, přestože se ve většině případů jedná o jazyk, který si osvojovali jako první a učili se mu v domácím prostředí, tedy jazyk mateřský. Je tomu tak proto, že jelikož tyto děti již nežijí v českém prostředí a český jazyk se tedy neučí v domácím prostředí a tím pádem ho již mnohem méně využívají v běžných každodenních situacích, než by tomu bylo v případě, kdy by žily v České republice, začne být pro ně čeština z tohoto pohledu jazyk, kterému se učí institucionálně v Českých školách bez hranic, a tedy jazyk cizí. Hlavním dorozumívacím jazykem se pro ně logicky stane jazyk země, v níž žijí. Avšak pokud tyto děti český jazyk využívají také pro každodenní komunikaci s rodiči a potřebují jej pro tuto komunikaci, můžeme rovněž uvažovat o češtině jako jazyku druhém. Další situace, která může u těchto dětí nastat je, že se mohou stát nebo již od narození být bilingvními. Tento případ je popsán důkladněji v kapitole *Bilingvismus*.

Mezi znalosti a dovednosti, které by měl mít učitel češtiny jako druhého nebo cizího jazyka, patří podle Karla Šebesty např. „velmi dobré znalosti češtiny“, „velmi dobré praktické dovednosti na úrovni rodilého mluvčího“ a „zvládnutí teoretického a pojmového aparátu“, který je potřeba pro „uvažování o jazykových, řečových a širě komunikačních jevech“. Mezi kvalifikační předpoklady obecně učitelské řadí například „dobré znalosti jazykové typologie“ a „schopnost aplikovat je na češtinu jako druhý/cizí jazyk.“ Dále sem řadí předpoklady sociolingvistické, což zahrnuje mimo jiné problematiku dvoj- a vícejazyčnosti, předpoklady „v oblasti jazykového vyučování“, kam jsou přiřazeny teorie „osvojování a učení se jazyku prvnímu, druhému a cizímu“ včetně jejich aplikace na český jazyk.¹⁰

⁹ HÁDKOVÁ, M. et al. *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. [online]. MŠMT: Praha, 2005. s. 3. [cit. 2022-10-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>

¹⁰ ŠEBESTA, Karel. *Didaktické studie III. Čeština jako cizí jazyk. Vyučování češtiny jako druhého/cizího jazyka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006. s. 35

2.3 Bilingvismus ve vztahu k dětem z Českých škol bez hranic

Téma bilingvismu s výukou žáků-cizinců bezesporu souvisí. Jelikož existuje velké množství protichůdných definic toho, co je to bilingvismus, je velice těžké tuto problematiku jednoznačně vymezit. Bilingvním jedincem je například dle širokého pojetí Macnamaryho každý, kdo „disponuje alespoň minimální kompetencí v jiném než mateřském jazyce v nejméně jedné ze základních jazykových dovedností (porozumění, mluvení, čtení, psaní).“¹¹ Pokud tuto definici aplikujeme, bilingvnými bychom pak byli téměř všichni. Oproti tomu pojetí bilingvismu podle definice L. Bloomfielda: „Bilingvismus je schopnost ovládat dva jazyky na úrovni rodilého mluvčího“, popisuje případ, který se vyskytuje jen velmi ojediněle.¹²

Baker a Jones vymezují pět aspektů, které je třeba při používání pojmu bilingvismus brát v úvahu. Zaprvé je třeba rozlišovat, „nakolik jedinec jazyky ovládá a nakolik je používá“, což když vztáhneme k situaci dětí navštěvujících České školy bez hranic, zjistíme, že tyto děti, pokud v minulosti navštěvovaly české základní školy, sice český jazyk ovládají, ale po opuštění ČR jej již vzhledem k okolnostem uvedeným v kapitolách výše používají méně. Druhým aspektem je skutečnost, že „každá ze čtyř jazykových kompetencí (porozumění, mluvení, čtení a psaní) může být u jedince rozvinuta v různé míře“, což se u této skupiny dětí projevuje taktéž, a to hlavně v případě, kdy děti český jazyk používají pouze pro komunikaci s českými mluvčími rodinou, zatímco rozvíjení jeho psané podoby je zanedbáváno. Jako třetí aspekt je uveden fakt, že jedinců se stejnou znalostí obou jazyků je velmi málo, jelikož jeden jazyk je vždy dominantní, což znamená, že „má tendenci být silnějším“. Tento aspekt se rovněž u výše zmíněné skupiny dětí uplatňuje. Dominantním, a tedy i silnějším jazykem se pro tyto děti stává angličtina, jelikož je to jazyk, jenž potřebují pro každodenní komunikaci; viz kapitola *Čeština jako druhý jazyk – čeština pro cizince a Specifičnost výuky žáků-cizinců*. Začtvrté je zmíněna skutečnost, že „málo bilingvních jedinců má zcela stejnou kompetenci jako monolingvní mluvčí“, což je způsobeno tím, že „u bilingvních jedinců obvykle mají různé jazyky také různé funkce a použití“. Na situaci dětí s českými kořeny žijícími v zahraničí jde tento fakt opět demonstrovat, jelikož tyto děti často používají český jazyk pro komunikaci s rodinou, zatímco anglický jazyk mimo jiné pro komunikaci ve škole. Jako poslední aspekt je

¹¹ MORGENSTERNOVÁ, Monika a kol. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. s. 27. citace z: Macnamara, 1967. s. 59-60

¹² Ibidem. s. 28

zmíněno to, že „bilingvní jazyková kompetence se může v čase měnit v závislosti na měnících se okolnostech a slabší jazyk se tedy může stát silnějším a dominantním“. Toto se u výše zmíněné skupiny dětí děje v případě, kdy se děti buď stěhují z ČR do zahraničí nebo naopak ze zahraničí zpět do ČR, jelikož u obou z těchto situací se mění to, jakým jazykem se v dané zemi dorozumí a tedy to, jaký jazyk se pro ně stane důležitějším, a tedy dominantním. Pro bilingvismus v užším pojetí je dle Morgensternové důležitým aspektem přirozenost v procesu osvojování si jazyků, která bilingvismus odlišuje od běžného ovládnutí cizího jazyka.¹³

Jitka Kropáčová ve své knize *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem* uvádí čtyři kritéria bilingvismu, která vymezila T. Skutnabb-Kangasová. Kangasová se tímto pokusila tuto problematiku systematicky uchopit. Kropáčová ke každému z těchto kritérií přiřadila příslušnou definici. Jedná se o kritéria **původu**, **kompetence**, **používání** a **identifikace**.

Ke kritériu **původu** je přiřazena definice M. Schweina: „Jedinec se učí oběma jazykům od začátku v rodině od rodilých mluvčích.“, z čehož vyplývá, že bilingvismus jedince je ovlivněn tím, z jaké rodiny pochází. Když tuto problematiku vztáhneme k situaci dětí s českými kořeny žijícími v zahraničí, lze toto kritérium ukázat na situaci, kdy jeden z rodičů dítěte je Čech, zatímco druhý je národnosti jiné a každý z nich na dítě od raného věku mluví svým rodným jazykem. Ke kritériu **kompetence** je přiřazeno hned několik definic, které mohou být i protichůdné. Např. definice L. Bloomfielda vymezuje bilingvismus jako „ovládání dvou jazyků jako jazyků rodných“, zatímco J. Pohl říká, že bilingvismus znamená to, že „mluvčí rozumí cizímu jazyku, ale není schopen jím mluvit“. Zde tedy záleží na tom, co Bloomfield myslí „ovládáním dvou jazyků“. Pokud pod toto „ovládání“ patří i schopnost mluvení, pak tato definice vyvrací již zmíněnou definici J. Pohla. Ke kritériu **používání** přiřadila Kropáčová definici W. F. Mackeye, který říká, že „bilingvismus je střídavé užívání dvou nebo více jazyků jedním mluvčím“, z čehož vyplývá, že Mackeye uvažuje o bilingvistu jako o situaci, kdy jedinec může střídavě užívat hned několik jazyků, ale v definici není specifikováno, co to znamená „střídavé užívání“; jinými slovy z této definice není například jasné, jak často jedinec jednotlivé jazyky užívá a na jaké jazykové úrovni. Za bilingvního by pak mohl být například považován i člověk mluvící česky a docházející jedenkrát týdně do jazykového kurzu, kde mluví anglicky. Kritérium **identifikace** je vysvětleno pomocí dvou

¹³ MORGENSTERNOVÁ, Monika. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. s. 28

definice B. Malberga. První z nich zní: „Mluvčí se identifikuje s oběma jazyky, jazykovými komunitami a jejich kulturou“, z čehož lze vyvodit, že mluvčí sám se musí cítit být součástí komunity a kultury, jejíž jazyk si osvojil. Druhá definice popisuje situaci bilingvismu z pohledu jazykové komunity, jejíž jazyk si jedinec osvojuje a zní: „Mluvčí musí být při používání druhého jazyka akceptován rodilými uživateli tohoto jazyka“. ¹⁴

Kangasová se pokusila všechny tyto aspekty zohlednit ve své definici bilingvismu: „bilingvní mluvčí je někdo, kdo je schopen užívat dvou (nebo více) jazyků v jednojazyčných nebo vícejazyčných komunitách v souladu se sociokulturními požadavky těchto komunit (či mluvčího samotného) na jedincovu komunikační a kognitivní kompetenci na stejné úrovni jako rodilý mluvčí, a zároveň někdo, kdo je schopen se jednoznačně identifikovat s oběma (nebo se všemi) jazykovými skupinami (a kulturami) či jejich částmi“. ¹⁵ Podle S.

Mahlstedtové v souvislosti s bilingvismem a dětmi, které se nachází ve fázi osvojování jazyka, „není správné se ptát, zda jsou děti dvojjazyčné, ale je přiměřenější si klást otázku: jak jsou dvojjazyčné“. ¹⁶

Jitka Kropáčová rozlišuje mimo jiné bilingvismus aditivní a subtrakční. **Aditivní bilingvismus** definuje jako situaci, kdy „si příslušník většinové společnosti, a tedy mluvčí většinového jazyka osvojuje druhý jazyk.“ Tím je například myšlena situace příslušníka ČR žijícího na území ČR, který si osvojuje nějaký jiný cizí jazyk. **Subtrakční bilingvismus**, což je případ dětí s českými kořeny žijících a vzdělávajících se za hranicemi ČR, je v knize vymezován jako případ, kde „si dítě z menšiny začne osvojovat většinový jazyk na úkor jazyka menšinového, především během školní docházky.“ Na rozdíl od bilingvismu aditivního dochází u bilingvismu subtrakčního k „ohrožení“ mateřského jazyka, čímž je míněno zvýšené nebezpečí, že mateřský jazyk dítěte, které se nachází v menšině a začne si osvojovat jazyk většinový, bude zatlačen do pozadí na úkor jazyka většinového, který se pro svou využitelnost ve společnosti stane pro dítě po jeho osvojení dominantním. Přesně taková situace může nastat také u dětí s českými kořeny žijícími v zahraničí. Tyto děti si totiž začaly osvojovat angličtinu jako jazyk země, do které se přistěhovaly, zatímco čeština jako jejich jazyk mateřský je upozadován, jelikož jej na rozdíl od angličtiny již nepotřebují pro integraci

¹⁴ KROPÁČOVÁ, Jitka. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 24

¹⁵ Ibidem. s. 25

¹⁶ MAHLSTEDT, S. *Zweigsprachigkeitserziehung in gemischtsprachigen Familien (Eine Analyse der erfolgsbedingten Merkmale)*. Frankfurt am Main: Lang 1996. s. 19

do společnosti, v níž žijí. Pokud mají tedy rodiče dítěte zájem o to, aby rodný jazyk dítěte zůstal zachován, musí vést dítě k tomu, aby svůj rodný jazyk nadále aktivně využívalo v rámci své komunity. Důležité proto je, aby bylo dítě k bilingvistu motivováno, jak ze strany rodinných příslušníků, tak ze strany blízkého okolí dítěte.

Kropáčová ve své knize uvádí rozdíl mezi bilingvistem a dvojjazyčností, který podle ní spočívá v tom, že zatímco bilingvistu máme chápat jako „relativně dokonalé ovládní dvou jazyků“, pojem dvojjazyčnost „již jako takto dokonalé ovládní nechápeme“. ¹⁷ S. Karboňová dvojjazyčnost dělí na skutečnou a ne-skutečnou. Skutečná neboli koordinovaná dvojjazyčnost, která splývá s pojmem bilingvistu, spočívá v tom, že dítě, pokud je bilingvní, ovládá oba jazyky, což znamená, že „zná v obou jazycích přinejmenším věku odpovídající slovní zásobu a oběma jazyky mluví spontánně.“ Tento druhý jazyk, závisící na situaci, ve které je mluven a pěstěn, se tak stává živým. Oproti tomu ne-skutečná dvojjazyčnost nastává v případě dětí ze smíšených manželství, kde „se nemluví vyrovnaně oběma jazyky podle principu jeden člověk – jeden jazyk.“ V knize je uveden příklad německy mluvící matky, která se vdá za italsky mluvícího muže, který německý jazyk ovládá hůře než matka italštinu, a tak se v domácnosti stane hlavním jazykem italština. Dítě, které v této domácnosti vyrůstá, se tak může stát, pokud matka nevěnuje zvýšenou pozornost tomu, aby dítě nadále mluvilo i německy, tzv. „nezdařeně dvojjazyčným“, což je případ, který může samozřejmě nastat i u dětí s českými kořeny žijícími v zahraničí. V případě, kdy je průběh osvojování si nového jazyka v novém prostředí (nebo dvou jazyků současně) narušen, hrozí výskyt problému tzv. **dvojstranné polojazyčnosti**, což si můžeme vysvětlit jako získání velmi omezené jazykové kompetence v obou jazycích, kdy se děti ani jeden z jazyků nenaučí správně. Nejčastěji k této situaci dochází u „dětí-emigrantů“ nebo „dětí-cizinců“ v příslušné zemi, kdy děti mají k dispozici pouze velmi malé množství kontaktu s mluvčími v původním jazyce, což je opět velmi častý případ, vyskytující se u dětí s českými kořeny žijících za hranicemi ČR, jelikož tyto děti po vycestování do zahraničí jsou s češtinou často v kontaktu pouze v rámci komunikace se svými rodiči, pokud s nimi rodiče tímto jazykem vůbec hovoří. Příčinu nedokonalého osvojení obou jazyků lze nalézt také v situaci, kdy se v rodině „nemluví konsekvantně jedním jazykem“ nebo rodiče jasně oba jazyky neoddělují, takže je dítě má problém od sebe rozlišit,

¹⁷ KROPÁČOVÁ, Jitka. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 27

nebo v případě, kdy má dítě jen malý zájem naučit se jazyku „nové“ země nebo k tomu není vedeno a zároveň se nevěnuje pozornost ani jeho mateřštině.¹⁸

2.3.1 Mluvená forma a dvojjazyční

Jako první je vždy osvojována mluvená forma jazyka. I přesto, že se mluvčí učí oba jazyky rozlišovat, se v průběhu komunikace občas stává, že se jazyky vzájemně ovlivňují a jejich systémy se zaměňují. Pro tento jev se užívá pojem **interference**, ke které dochází na několika jazykových úrovních. Interferencí na úrovni zvukové je myšleno „používání hlásek typických jen v jednom jazyce, záměna podobných hlásek“, „rytmu řeči či intonace“. Jako příklad lze uvést „vznik akcentu u některých dvojjazyčných mluvčích“ nebo záměnu výslovnosti pod vlivem silnějšího jazyka. Příkladem interference na úrovni slov může být např. věta „*To je můj doggy*“, kde slovo *doggy* bylo převzato z anglického jazyka. Pokud dojde k interferenci na úrovni větné skladby, může např. vzniknout věta „*Nechci Tě sem přijít*“, která vznikla z doslovného překladu anglické věty „*I don't want you to come here*“ a která při správném, významovém překladu česky znamená „*Nechci, abys sem přišel*“. K interferencím na významové úrovni může docházet především v případech, kdy mluvčí slovní spojení, která dohromady tvoří idiomy se specifickým významem z jednoho jazyka do jazyka jiného nepřevádí jako idiomy, nýbrž jako samostatná slova. Jako příklad může být uvedena věta „*Mami, utíká mi nos*“, která vznikla z nesprávného překladu anglické věty „*I have runny nose*“. Jelikož spojení „*have runny nose*“ je idiomem, nemůže být překládáno metodou překládání jednotlivých slov, ale musí být bráno jako celek, která znamená „*teče mi z nosu*“.¹⁹

Situace, kdy dvojjazyčný mluvčí v rámci výrazu, věty nebo promluvy přechází od jednoho jazyka do jiného, se nazývá **přepínání kódů**. Podle V-Triarchy Hermannové si takové situace, která se děje „bez výrazných přerušování výpovědi“, dvojjazyčný mluvčí není vždy vědom. Na rozdíl od interference se při přepínání kódů jazyky nemíchají a „jednotlivé sekvence příslušných jazyků lze odlišit“. Je to přirozený jev u dvojjazyčných jedinců a „nejedná se proto o vadu řeči“. Příkladem může být třeba věta *I have to jít do školy now*, kde dochází k přepínání mezi anglickým a českým jazykem, přičemž „*I have to*“ znamená „*musím*“ a „*now*“ znamená „*nyní*“, takže není narušena gramatika ani jednoho z jazyků. Oproti tomu u

¹⁸ KROPÁČOVÁ, Jitka. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 34-35

¹⁹ *Ibidem*. s. 42-43

míchání kódů dochází k tvarovému a zvukovému přizpůsobování slov přejatých z jednoho jazyka pro použití v jazyce jiném. Jako příklad může být uvedena věta „*Na dnešním mítingu se řešily důležité věci*“, kdy slovo „*míting*“ bylo převzato z anglického „*meeting*“, což v překladu do češtiny znamená *setkání, schůzka*, a při aplikaci tohoto slova do kontextu české věty bylo vyskloňováno jako české substantivum podle vzoru *hrad* a přepsáno do podoby, jak jej vyslovujeme, což se při použití tohoto slova v rámci anglické věty neděje, jelikož anglická gramatika takto nefunguje.²⁰ V-Herrmann-Triarchiová míchání kódů popisuje jako situaci, kdy „jsou v rámci výpovědi vložena (strčena, „eingeflickt“) většinou slova, zřídka části vět jednoho jazyka do právě používaného jazyka“, přičemž tyto „vložené elementy“ vyvolávají „dojem cizího tělesa a ruší často plynulost řeči“.²¹ Kropáčová dále uvádí, že pokud dvojjazyčný jedinec komunikuje s partnerem, který je rovněž dvojjazyčný a ovládá tytéž jazyky, děje se přepínání a míchání kódů v jejich komunikaci častěji než v případě, kdy by byl pouze jeden z partnerů komunikace jednojazyčný. Z příčin přepínání kódů, které Kropáčová ve své knize uvádí vyplývá, že dospělý dvojjazyčný mluvčí, který oba jazyky ovládá, volí „jazyk přiměřeně situaci.“²²

2.3.2 Psaná forma a dvojjazyční

Většinou se dítě nejprve učí číst a psát v jazyce silnějším a poté tyto nabyté dovednosti může využít u jazyka druhého, slabšího. Je to pro dítě dobré zejména proto, že v silnějším jazyce má dítě většinou větší jistotu, snadněji se v něm vyjadřuje a tím pádem se může soustředit více na „čtení s porozuměním“. V tomto případě mohou nastávat situace, kdy, zejména pokud se jedná o dva podobné jazyky, dítě „pod vlivem silnějšího, prvního jazyka špatně přečte nějaké slovo v jazyce slabším.“ Kropáčová ale dodává, že je to fenomén, který se podobá míchání dvou jazyků a netrvá dlouho. „Situace, kdy se dítě učí číst v obou jazycích současně, je zřídka, ale může být úspěšná.“ Četba dvojjazyčných dětí je ovlivněna několika faktory, které mohou být problematické. Jedná se např. o dostupnost četby ve zvoleném jazyce, ochotu dítěte číst ve svém slabším jazyce a jeho celkovou motivovanost. Velkou roli hraje také to, jestli je dítě k četbě již od raného věku vedeno rodiči. „Dítě si má na

²⁰ KROPÁČOVÁ, Jitka. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 43

²¹ TRIARCHI-HERRMANN, V. *Mehrsprachige Erziehung*. s. 46

²² KROPÁČOVÁ, Jitka. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 45

knihu zvyknout, zajímat se o obrázky a postupně i o text v knize, uvědomovat si souvislost mezi psaným textem a vyslovenými větami.“²³

U dětí s českými kořeny žijícími v zahraničí navíc často nastává situace, kdy mají tyto děti problém rozlišovat mezi spisovnou a nespisovnou formou češtiny. Je tomu tak z důvodů uvedených výše souvisejících s tím, že jelikož tyto děti češtinu jako jazyk slabší využívají převážně v jeho mluvené podobě, a to pro komunikaci s rodinou, která ve většině případů obsahuje jak slova spisovná, tak slova nespisovná, začne se jim rozdíl mezi těmito variantami stírat a to proto, že v mluvené neformální komunikaci je nepodstatný. Potíže pak ale logicky nastávají s psanou formou jazyka, kde již tento rozdíl podstatný je, jelikož v psané formě jazyka je potřeba užívat pouze slova spisovná. Protože však tyto děti v češtině jako svém slabším jazyce většinou psát nemusejí a psaní tedy dostatečně nepochvíjí, začnou postupně přestat rozlišovat, která slova jsou spisovná a která nespisovná. Z toho důvodu je velmi důležité, aby zejména rodiče těchto dětí, pokud chtějí, aby jejich děti nadále ovládaly český jazyk na úrovni rodilých mluvčích, své děti motivovali a vedli k tomu, aby na psanou formu jazyka nezapomínaly.

²³ KROPÁČOVÁ, Jitka. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. s. 46-47

3 Specifičnost výuky českého jazyka v zahraničí

3.1 Česká škola bez hranic

České školy bez hranic jsou instituce nabízející výuku češtiny dětem s českými kořeny od 18 měsíců do 15 let, které žijí za hranicemi České republiky. Hlavním cílem českých škol bez hranic je výchova česky mluvící mladé generace vyrůstající v zahraničí, která bude v dospělosti schopna nejen česky číst a psát, ale také si zachová povědomí o svých kořenech a pocit sounáležitosti s českým národem a Českou republikou.²⁴ Tyto děti se svým rodným jazykem nejsou v kontaktu stejným způsobem jako jejich čeští vrstevníci, jelikož se se svým rodným jazykem setkávají většinou pouze prostřednictvím komunikace se svými rodiči, zatímco vzdělání nabývají v jiném než svém rodném jazyce. Protože mluvený projev obsahuje jak prvky ze sféry spisovného jazyka, tak ze sféry jazyka nespisovného, těmto dětem pak dělá problém mezi spisovnou a nespisovnou formou českého jazyka rozlišovat, a tudíž mají potíže zejména se psaním, kde je potřeba užívat pouze jazyk spisovný.

České školy bez hranic mají těmto dětem umožnit, aby nezaostávaly za svými vrstevníky v České republice a aby při návratu zpět do České republiky mohly pokračovat ve vzdělávání stejně jako ostatní děti, které v zahraničí nežily. Výuka se netýká pouze českého jazyka a literatury; vyučují se zde také vlastivědné části oboru *člověk a jeho svět, dějepis a zeměpis českých zemí* v rozsahu prvního a druhého stupně základního vzdělávání. Výchovně-vzdělávací cíle, rozsah a obsah učiva jsou stanoveny podle požadavků Rámcového programu pro předškolní vzdělávání a Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání vydaných MŠMT ČR, takže škola respektuje vzdělávací koncepci České republiky.²⁵

Převážná většina žáků, kteří tyto školy navštěvují, pochází ze smíšených manželství, kdy jeden z rodičů je českého původu, zatímco druhý je občanem jiného státu. Děti jsou tak od malička vystaveny dvěma či třem různým jazykům. Druhou početní skupinu tvoří děti, jejichž oba rodiče jsou Češi dlouhodobě pobývajících v zahraničí. I tyto děti jsou minimálně bilingvní, neboť navštěvují předškolní a školní zařízení země, v níž žijí. Řidčeji přicházejí představitelé třetí či čtvrté generace krajanů, tedy děti dvou občanů cizí země, z nichž jeden má české předky (nejčastěji rodiče) a češtinu aktivně ovládá. Poslední kategorii představují děti z nečeských rodin, které žily po určitý čas v České republice a chtějí si udržet jazyk, jehož

²⁴ Česká škola bez hranic z. s. O nás. [online]. © 2022. [cit. 2022-09-04]. Dostupné z: <https://csbh.cz/o-nas/>

²⁵ Ibidem.

základům se během svého pobytu naučily. Konceptně jsou žáci rozděleni do tří věkových kategorií: a) děti od 18 měsíců do 3 let, b) děti od 3 do 6 let, c) první a druhý stupeň základní školy.²⁶

Instituce českých škol bez hranic vytvářejí vlastní učební materiály a jedním z nich je učebnice češtiny pro žáky 5. třídy ZŠ, určená pro výuku dětí 5. třídy s českými kořeny žijícími v Londýně. Učebnice obsahuje 33 kapitol, kdy každá z nich, až na závěrečnou, která se věnuje opakování, je zaměřena na výuku jednoho nebo více souvisejících gramatických jevů. Obsahem každé kapitoly jsou pak především cvičení, na kterých si děti mají tento gramatický jev procvičit. Chybí zde však cvičení, která by rozvíjela komunikační a slohovou výchovu, jak je tomu jednak v českých učebnicích pro ZŠ a jednak v učebnicích češtiny pro cizince. Tato skutečnost je hlavním důvodem, proč tato učebnice nebyla schválena MŠMT. Analýza cvičení sloužících jako doplnění této učebnice je předmětem praktické části této bakalářské práce. Jako inspirace pro tvorbu cvičení mimo jiné posloužil metodický materiál pro učitele 1. – 5. ročníku základní školy, kde jsou uvedeny implementované výstupy vzdělávací oblasti Český jazyk a literatura, uvedené v RVP ZV. Tyto výstupy jsou v souladu s očekávanými výstupy, rámcově vymezenými RVP ZV a upraveny tak, aby vyhovovaly potřebám dětí navštěvujících české školy v zahraničí. Podle autorů práce totiž vzdělávací obsah Český jazyk a literatura vymezený RVP ZV „není nutné v českých školách v zahraničí kopírovat ve stejném rozsahu jako v podmínkách vzdělávání v České republice.“ Argumentem pro toto tvrzení je fakt, že „v cizojazyčném prostředí nabývá na významu komunikační a gramotnostní pojetí výuky českého jazyka a literatury“, což souvisí zejména s tím, že při výuce češtiny v zahraničí se mění podmínky v souvislosti s faktem, že český jazyk je vyučován mimo jeho přirozené prostředí a stává se pak potažmo jazykem cizím nebo druhým; viz kapitolu *Čeština jako druhý jazyk – Čeština pro cizince a Specifičnost výuky žáků-cizinců*.

²⁶ Vzdělávací program Českých škol bez hranic (a jim metodicky příbuzných zahraničních škol) pro předškolní a základní vzdělávání pro 1. a 2. stupeň. [online]. Česká škola bez hranic, 2010. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://csbh.cz/rubrika/vyukove-materialy/>

4 Komunikační funkce a situace v jazyce obecně a ve výuce

Termín **komunikační funkce** může být chápán jako synonymum pro funkci neboli akt ilokuční, jak je tomu v publikaci *Skladba češtiny* od Grepla – Karlíka, 1998., ale užívá se i v jiných významech, a to například ve významu jakékoli funkce, kterou může mít jazyková výpověď již v komunikaci.²⁷ Grepl termín **komunikační funkce výpovědi** definuje jako smysl výpovědi vyplývající ze záměru (účelu, úmyslu, intence), s jakým je nějaká výpověď mluvčím vůči adresátovi v dané konkrétní komunikační situaci produkována.²⁸ **Komunikační situace** je definována jako „soubor okolností, za nichž a v nichž se odehrává řečová činnost (komunikace, řečové jednání, jazyková interakce) a které tuto činnost spoluvytvářejí a ovlivňují.“²⁹ Podle této teorie tedy tím, že v konkrétních komunikačních situacích (S) realizujeme nějakou výpověď, „o světě nejen něco říkáme (propoziční obsah výpovědi), ale zároveň tím, jak to říkáme (formulujeme) usilujeme (snažíme se) dosáhnout u adresáta nějakého cíle (záměru)“. Tento záměr, který je často shodný s komunikační neboli jazykovou funkcí, může být například adresáta o něčem informovat, získat od něj nějakou informaci, přimět ho k nějaké činnosti, poradit mu, vytknout mu něco, před něčím ho varovat, omluvit se mu a dále.³⁰ Toto pojetí komunikační funkce vychází z Austinovy *Teorie mluvních aktů* neboli *Teorie řečového jednání*.

Filozof J. L. Austin vymezil tři druhy mluvních aktů: lokuční, ilokuční a perlokuční. Lokučním aktem je míněno „pronesení smysluplné výpovědi, tj. takové, která je foneticky i gramaticky nedefektní a má význam a potenciální referenci“.³¹ Ilokuce je chápána jako „komunikační síla (funkce) výpovědi vyplývající z komunikačního záměru mluvčího (produktora), jako např. slib, prosba, rada apod“³² z čehož vyplývá, že v tomto pojetí je komunikační funkce shodná s funkcí ilokuční. Perlokuční akt představuje „zamýšlený nebo

²⁷ HIRSCHOVÁ, Milada. Řečový akt, řečové jednání a komunikační funkce výpovědi. [online]. Slovo a slovesnost: list Pražského lingvistického kroužku. Praha: Melantrich, 08.2004, 65(3), s. 170. [cit. 2022-06-23]. ISSN 0037-7031. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:8198d304-47b2-4063-ba63-500e6df6ab2f>

²⁸ GREPL, Miroslav (2017): *KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VÝPOVĚDI*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_FUNKCE_VÝPOVĚDI

²⁹ HIRSCHOVÁ Milada (2017): *KOMUNIKAČNÍ SITUACE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-22]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_SITUACE

³⁰ GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Votobia, 1998. s. 332

³¹ HIRSCHOVÁ Milada (2017): *LOKUCE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LOKUCE>

³² HIRSCHOVÁ Milada (2017): *ILOKUCE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ILOKUCE>

skutečný efekt aktu ilokučního³³, který by měl nastat na straně adresáta, což si lze např. u komunikační funkce *slibu* představit jako jeho dodržení, u komunikační funkce *omluva* by šlo o její vykonání a tak dále. Úspěšné vykonání perlokučního aktu předpokládá tzv. „performativní výpověď“ což je výpověď, jejímž vyslovením se zavazují vykonat to, co se v dané výpovědi říká (= *propoziční obsah*) a podle toho, jestli se tak stane, se tyto výpovědi považují buď za úspěšné nebo neúspěšné. Druhým typem výpovědí, které Austin rozlišuje, jsou tzv. „konstativy“, které mají referenční funkci, což znamená, že odkazují na vnější realitu. Spadají do kategorie „tvrzení“, která mohou být buď pravdivá nebo nepravdivá, ale vyslovením takovéto výpovědi se vykonání jejího propozičního obsahu nepředpokládá. Filozof J. Searle, který Austinovu teorii rozšířil, rozlišil pět typů mluvních aktů s tím, že každý z těchto mluvních aktů nese určitou jazykovou (komunikační) funkci:

- 1.) reprezentativy = výpovědi s funkcí „oznamovací“, „sdělovací“,
- 2.) direktivy = výpovědi s funkcí „výzvovou“ včetně „tázací“,
- 3.) komisivy = výpovědi míněné jako „závazek“ nebo „slib“
- 4.) expresivy = výpovědi míněné jako projev (výraz) kladného nebo záporného stanoviska; např. „výtka“ nebo „pochvala“,
- 5.) deklarativy = výpovědi míněné jako řečové akty „měnící stav věcí“.³⁴

Performativně užitá verba dicendi, což jsou „slovesa označující řečovou činnost“ neboli *slovesa mluvení*, podle Milady Hirschové indikují pět základních komunikačních funkcí: (1) sdělovací (informativní); (2) direktivní; (3) zavazující; (4) závazkově direktivní; (5) vyjadřující emoce (predikátory konvenčních formulí), např. blahopřát, děkovat, omlouvat se, zdravít aj. Searlův typ deklarativů se označuje jako „výpovědi-skutky“ v užším smyslu.³⁵

Grepl a Karlík tuto klasifikaci komunikačních funkcí ještě následujícím způsobem upravili a rozšířili, přičemž pro tuto kategorizaci vymezili dvě podstatná kritéria: „(a) **záměr** (úmysl, cíl), který mluvčí vůči adresátovi sladuje“ (b) **vztah** „slov ke světu“.“:

³³ HIRSCHOVÁ Milada (2017): *PERLOKUČE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PERLOKUČE>

³⁴ GREPL, Miroslav (2017): *KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VÝPOVĚDI*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_FUNKCE_VÝPOVĚDI

³⁵ Ibidem.

- 1.) výpovědi s funkcí **asertivní** (oznamovací, sdělovací, tvrdící), které mají za úkol „obohatit vědomí adresáta o nějakou informaci“ a způsobit, aby o ní adresát věděl anebo také aby zároveň přijímal nějaké tvrzení. Slova se v tomto případě přizpůsobují světu. Patří sem např. *sdělení, oznámení, tvrzení, hlášení, klasifikace*
- 2.) výpovědi s funkcí **direktivní** (výzvovou), jejichž vyřčením by měl adresát vykonat to, co mluvčí pronáší. Je zde snaha přizpůsobit svět slovům. Patří sem např. *rozkaz, pokyn, rada, výstraha, zákaz* aj.
- 3.) výpovědi s funkcí **interogativní** (otázkovou) mají „získat informace o světě, které mluvčí v okamžiku promluvy postrádá a potřebuje“. Zjišťují tak, zda jsou slova v souladu se světem. Patří sem *otázka*.
- 4.) výpovědi s funkcí **komisivní** (závazku vykonat) mají za úkol „zavázat se k vykonání něčeho, co je (zpravidla) ve prospěch (v zájmu) adresáta.“. Mluvčí je ochoten přizpůsobit svět slovům. Patří sem např. *slib, závazek, přísaha, nabídka* aj.
- 5.) výpovědi s funkcí **permisivní** a **koncesivní** (dovolení, souhlasu ...) mají za úkol „odstranit (zrušit) pro daný případ platné překážky, které brání adresátovi vykonat (dělat) to, co si vykonat přeje (chce).“ Adresátovi je umožněno přizpůsobit svět slovům. Patří sem např. *dovolení, souhlas* nebo naopak *odmítnutí, nesouhlas* aj.
- 6.) výpovědi s funkcí **varování** mají způsobit, aby se adresát vyvaroval jednání, jenž by mohlo mít negativní následky. „Jde o snahu zabránit přizpůsobení světa slovům“. Patří sem např. *varování, výstraha, výhružka* aj.
- 7.) výpovědi s funkcí **expresivní** a **satisfaktivní** mají vyjádřit kladné nebo záporné stanovisko mluvčího k jednání adresáta. Vztah ke světu je u tohoto typu výpovědi nerelevantní. Patří sem např. *výtka, pochvala, poděkování, blahopřání* a jiné.
- 8.) výpovědi s funkcí **deklarativní** mají za úkol měnit stav světa a bývají proto někdy nazývány jako „výpovědi-skutky“. Patří sem například *křest, jmenování* nebo *odsouzení*.³⁶ Jejich vyřčením se akt stává platným.

Komunikační funkce však může být také chápána jako „označení pro jakýkoli úkon, který výpověď v průběhu řečové interakce plní, přičemž půjde o úkony na různých rovinách komunikační události“. Oproti tomu funkce ilokuční může být ve vlastním smyslu chápána

³⁶ GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Votobia, 1998. s. 344-345

jako „účel (cíl) příslušné výpovědi vyplývající ze záměru podavatele.“ Ilokuční funkce výpovědi (= řečový akt) se tak stává pouze jedním typem funkce komunikační a jiné komunikační funkce (kontaktoost, zahajování a ukončování řečové interakce, předstírání, lhaní, ovlivňování komunikantů mezi sebou aj.) jsou jiného řádu. Příkladem, kde se toto rozlišení uplatňuje, jsou výpovědi bez propozičního obsahu, jejichž dominantní funkce je kontaktoová, ale není totožná s komunikační funkcí fatickou. Některé výpovědi totiž nemohou být považovány za ilokuce ve vlastním smyslu; například výpověď *aha!*, která nemá propoziční obsah, není pouze prostředkem realizace komunikační strategie, ale také strategie interakční, jelikož takovéto výpovědi „funkce jiných výpovědí sumarizují, podtrhují, popř radikálně mění funkce jistého sledu výpovědí“. Expresivní funkce výpovědí bez propozičního obsahu je naopak příkladem jednoznačně ilokuční funkce (typem ilokuční funkce).³⁷

Výše uvedené pojetí komunikační funkce souvisí s komunikačním modelem jazykového znaku, ve kterém Karl Bühler vymezil tři funkce jazyka: **výrazovou** (=expresivní), **výzovou** (=apelovou) a **odrazovou** (=reprezentační). Tyto funkce jsou zakotveny v určité komunikační situaci „ve vztahu mezi vysílatelem (mluvčím), příjemcem (adresátem) a předměty a stavy věcí“ s tím, že mluvčí vysílá určitou informaci (*kód*) adresátovi pomocí nějakého *komunikačního kanálu*. Výrazová funkce má vyjadřovat vnitřní stav mluvčího a vystupuje tedy do popředí např. při vyjádření přání nebo ve zvolacích větách při užití citoslovcí, což ukazuje např. věta: „**Ach**, to je krásné!“ Výzová funkce má za úkol regulovat jazykové či fyzické jednání adresáta. Uplatňuje se např. v otázkách jako *Umyješ nádobí?* nebo výzvách např. prostřednictvím imperativních vět jako *Pospěš si, Jano!* Odrazová funkce se uplatňuje zejména ve větách oznamovacích, kde „slouží k reprezentaci, odrazu, „zobrazení“ mimojazykové reality v jazyce“. ³⁸ Např. věta *Vezmi si ten deštník z předsíně*, pokud je pronesená v komunikační situaci, kdy se mluvčí nachází v rodinném domě a pronáší tuto výpověď směrem k adresátovi, jenž tento dům zná a ví, kde se nachází předsíň, tak adresáta

³⁷ HIRSCHOVÁ, Milada. Řečový akt, řečové jednání a komunikační funkce výpovědi. [online]. Slovo a slovesnost: list Pražského lingvistického kroužku. Praha: Melantrich, 08.2004, 65(3), s. 171. [cit. 2022-06-23]. ISSN 0037-7031. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:8198d304-47b2-4063-ba63-500e6df6ab2f>

³⁸ NEKULA, Marek (2017). *FUNKCE JAZYKA*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/FUNKCE%20JAZYKA>

odkazuje na konkrétní deštník, ke kterému mluvčí v rámci této komunikační situace referuje, přičemž adresátovi by mělo být jasné, který deštník má mluvčí na mysli.

Mukařovský k modelu jazykového znaku připojil ještě funkci estetickou, která se uplatňuje především v básnickém jazyce a byl přesvědčen, že tato funkce se může stát dominantní na úkor funkce sdělné. Jakobson Bühlerovo schéma funkcí odrazové, výrazové a výzvolové upravil na **referenční**, **expresivní** (emotivní) a **apelativní** (konativní) funkce jazyka a navíc tento model doplnil ještě o funkci **metajazykovou**, **fatickou** (kontaktní) a **poetickou**, která není v jeho modelu spojena pouze s básnickým jazykem, ale může se také objevovat například v reklamě, asonančních spojeních a všude tam, kde je přítomna „nějakým způsobem ozvláštěná zpráva“.³⁹ Fatickou funkci Jakobson odvozuje od termínu antropologa Malinowského „phatic communion“, který ji definuje jako „zaměření na kontakt účastníků komunikace, na jeho navazování, rozvíjení, přerušování nebo ukončování“.⁴⁰ Jakobson tuto funkci chápe jako „vytváření a udržování kontaktu mezi mluvčími“, která se objevuje např. v pozdravech a zdvořilostních konverzích („small talk“), kde se stává dominantní na úkor funkce sdělné. Funkce metajazyková, kterou Jakobson definuje jako „reflexi jazyka jazykem“, se podle něj nachází např. ve „vsuvkových komentářích typu *jak jsem říkal*“.⁴¹ Na Bühlerův model navázal také M. Halliday, který rozlišuje tři jazykové funkce: **ideační** (překrývající se přibližně s Jakobsonovou referenční), **interpersonální** a **textovou**. Tato teorie je velmi důkladně propracována a je spojená s teorií jazykového vývoje dětí, avšak v české stylistice i školní slohové výchově je zakotvenější teorie Jakobsonova.⁴²

V referenčních popisech češtiny jako cizího nebo druhého jazyka se s termínem „komunikační funkce“ pracuje stejně jako s ním pracovali autoři knihy *Skladba češtiny*, kteří jej označili jako *komunikační funkce výpovědi*, a zároveň je také vymezen stejným způsobem, jakým tento termín vymezili filozofové Austin a Searle, což znamená, že komunikační funkci

³⁹ NEKULA, Marek (2017). *FUNKCE JAZYKA*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/FUNKCE%20JAZYKA>

⁴⁰ HOFFMANOVÁ, Jana (2017). *KONVERZACE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONVERZACE>

⁴¹ NEKULA, Marek (2017). *FUNKCE JAZYKA*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/FUNKCE%20JAZYKA>

⁴² Šebesta, Karel. *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. s 70

považovali za termín shodný s pojmem *ilokuční funkce*, která vychází ze záměru neboli cíle, jenž má určitá výpověď v komunikaci plnit.⁴³ Podrobněji je tato problematika popsána v kapitole *Komunikační funkce podle referenčních popisů češtiny*.

4.1 Komunikační výchova v českých základních školách

Komunikační výchova v českých základních školách, která je jednou ze tří složek předmětu český jazyk a literatura, má rozvíjet komunikační dovednosti žáků a studentů, kterými jsou: dovednosti číst, psát, mluvit a naslouchat. Na komunikační výchovu lze dále nahlížet ze dvou hledisek: (1) funkční charakteristiky komunikace nebo (2) typu komunikace a textu, ke kterému je vztahována komunikační činnost. Z hlediska funkčního se komunikační výchova blíží výchově slohové, která je spojená s klasifikací funkčních stylů. V komunikační výchově však „na rozdíl od stylistiky nevztahujeme jednotlivé funkce přímo ke komunikátu, k textu a jeho vlastnostem, nýbrž k záměrům a činnostem komunikantů.“ Podle K. Šebesty se u komunikace za nejvhodnější pokládá rozlišovat čtvero zaměření: *věcné, zaměření na interakci, praktické a zaměření na estetický zážitek a zábavu*.

U *věcného zaměření* jde o „získání nebo předání určitých věcných informací“ s tím, že jde o věcnou komunikaci, ve které převládá funkce **referenční** (ideační).⁴⁴ U *zaměření na interakci* do popředí vstupuje Hallidayova funkce interpersonální čili Jakobsonova **emotivní** a **konativní**. Funkce emotivní zde slouží „jako prostředek vyjadřování vlastních, osobních stanovisek, názorů, postojů a citů autora, a to bez navazujícího úmyslu ovlivnit autora.“⁴⁵ Funkce konativní neboli *ovlivňovací, přesvědčovací*, se většinou nechápe izolovaně nýbrž „jako střechové označení pro komplex několika funkcí: emotivní, konativní a případně i fatické.“ Je tomu tak proto, že tyto tři funkce se velmi často spojují a zejména u funkcí konativní a emotivní bývá v praxi těžké určit, o kterou z nich se jedná; tedy zda jsou vyjadřovány postoje či pocity autora nebo zda jde pouze o snahu ovlivnit adresáta. Co se týče zaměření *praktického*, dominuje funkce **fatická**, ale projevují se také funkce **referenční** či **konativní**. U tohoto zaměření je podstatné, že komunikace zde „má doprovodný charakter“, což

⁴³ CVEJNOVÁ, Jitka. K pojmu jazyková funkce v popisech referenčních úrovní češtiny. [online]. In: *Bohemistyka*, 2006, roč. 6, č. 3., s. 171. [cit. 2022-09-25]. ISSN 1642-9893. Dostupné z: <https://bohemistyka.pl/articles/download/94e85456-cdae-4f2d-8c3b-ba8d0bf3113e.pdf>

⁴⁴ Šebesta, Karel. *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. s 69-70

⁴⁵ Ibidem. s. 71

znamená, že „se těsně váže k jiným aktivitám“. Řadí se sem v oblasti ústní komunikace např. společenská konverzace, pracovní rozhovor s kamarády ve škole nebo komunikace žáka s učitelem. V oblasti písemné komunikace jde třeba o vzkazy, zprávy, oznámení, řády a podobně, kdy v tomto případě funkci fatickou vytlačují dovednosti jako „jasná formulace, stručnost a dostatečná úplnost, na druhé straně pozorné čtení, adekvátní zpracování pokynu“ a další.⁴⁶ Hájková tento typ zaměření pojmenovala jako *komunikace orientující*, což je podle ní termín vhodnější, jelikož nejzřetelněji odráží „sociální charakter komunikování“.⁴⁷ V komunikaci, která se zaměřuje na *estetický zážitek a zábavu*, jednoznačně dominuje funkce **estetická**, se kterou se v komunikační výchově pracuje jen omezeně, jelikož na její realizaci je postavena výchova literární. Uplatňuje se hlavně při tvořivém psaní a vypravování nebo v rámci mediální výchovy.⁴⁸

To, jaké dovednosti by měli žáci v rámci komunikační výchovy na základních školách ovládat v praxi, je vymezeno v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy, kde komunikační výchova spadá pod vzdělávací oblast *jazyk a jazyková komunikace* s tím, že je tato oblast přítomna v oborech *Český jazyk a literatura*, *Cizí jazyk* a *Další cizí jazyk*. V rámci oboru Český jazyk a literatura se očekávané výstupy pro komunikační a slohovou výchovu liší jednak pro první a druhý stupeň a v rámci nich se ještě dělí do dvou období. Tyto očekávané výstupy jsou určeny primárně pro žáky, pro něž je čeština mateřský jazyk a kteří navštěvují české základní školy. Pro žáky, na které se vztahují podpůrná opatření (kam patří mimo jiné žáci-cizinci), jsou tyto očekávané výstupy podle jejich individuálních potřeb upraveny a v RVP je uvedena minimální doporučená úroveň pro úpravy těchto očekávaných výstupů.⁴⁹

⁴⁶ Šebesta, Karel. *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. s 73-74

⁴⁷ HÁJKOVÁ, Eva. *Komunikační činnosti a jejich cíle: (z hlediska vyučování mateřskému jazyku na 1. stupni základních škol)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2008. s. 52

⁴⁸ Šebesta, Karel. *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999. s 74

⁴⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. MŠMT, Praha 2021. s. 16. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021.pdf>.

4.2 Komunikační funkce podle *Kurikula češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání*

Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání má jazykové komunikační funkce zpracovány trochu jiným způsobem, než je tomu například v Referenčních popisech češtiny a to ve formě témat obsahujících různé komunikační situace, prostřednictvím nichž se také realizují jazykové komunikační funkce, které však korespondují s tím, jak jazykové funkce vymezila Jitka Cvejnová v knize *Referenční popis češtiny pro účely zkoušky z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR*. Témata vychází ze vzdělávacího obsahu RVP pro ZV a jsou seřazena „s ohledem na to, jak jsou obvykle jednotlivé komunikační situace ve škole pro žáka zásadní, jak často s nimi obvykle přichází do styku.“⁵⁰ Témat je celkem deset.

Prvním tématem v tomto vzdělávacím obsahu je **Seznamování**, kde se uplatňují zejména funkce *Pozdrav a rozloučení, Oslovení, Navázání kontaktu při pozdravu nebo Představení*, a to přiměřeně k jazykové úrovni žáka. Například u jazykové úrovně 1 se má podle očekávaných výstupů žák představit za pomoci učitelky, zatímco u úrovně 2 je již vyžadováno, aby se byl žák schopen představit samostatně, tzn. „sám/sama řekne, jak se jmenuje, kolik mu/jí je let, a do jaké chodí třídy“.⁵¹ Další komunikační funkce, které se v tomto tématu objevují, jsou *Poděkování, Prosba, Sdělení, že rozumí nebo nerozumí a Souhlas/Nesouhlas*. V tématu **Třída**, které je zasazeno do komunikační situace ve škole, dominují funkce *Žádost/prosba* (žáci se mají například naučit, jak mají požádat o půjčení školních pomůcek a jak na takové žádosti reagovat), *Omluva* a *Poděkování* (například za půjčení pomůcek). U dalšího tématu **Škola** se mají žáci naučit pravidla školy, správně užívat tykání a vykání ve školním prostředí a seznámit se s režimem a zvyky ve škole (např. ví, kdy má o něco požádat a kdy se omluvit, zdravení apod.). Z toho vyplývá, že se zde opět objevují zejména komunikační funkce *Pozdrav, Žádost* a *Omluva*.⁵²

Dalším tématem je **Rodina**, v jehož rámci se žáci dostávají například ke komunikační situaci na rodinné oslavě nebo návštěvě a jednání s tím spojeným, kde se uplatňují například komunikační funkce *Blahopřání, Poděkování* (za dárky) a *Představení* (členů rodiny). Z komunikačních žánrů se zde objevuje například jednoduchý dotazník, do kterého mají žáci

⁵⁰ *Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání*. [online]. Národní pedagogický institut české republiky. [cit. 2022-09-16]. s. 48. Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/kurikulum/>

⁵¹ *Ibidem*. s. 8.

⁵² *Ibidem*. s. 8-16

doplnit jména rodinných příslušníků, jejich profese a podobně. Prostřednictvím tématu nazvaného **Co rád/a dělám** si mají žáci osvojit především fráze mám/nemám rád/a, kde uplatňují komunikační funkce *Obliba*, *Preference* a popřípadě *Sympatie/antipatie*, které jsou vázané na komunikační situace týkající se zejména volnočasových aktivit a plánů.

V následujícím tématu s názvem **Čas** si žáci tyto dovednosti ještě prohlubují, protože toto téma přímo souvisí s plánováním aktivit a celkově s časovým rozvržením například dne nebo roku. Žáci se mimo jiné seznamují s českými svátky a zvyklostmi s tím spojenými, kde se uplatňuje především funkce *Přání* (Veselé Vánoce, Všechno nejlepší do nového roku...) a *Poděkování* (jako reakce na přání). Z komunikačních žánrů se zde objevuje *Pozvánka*, jejímž základem jsou právě časové údaje a kde se uplatňují komunikační funkce *Oslovení/Rozloučení v písemné korespondenci* a *Pozvání*.⁵³

Další téma se nazývá **Stravování** a je spojeno např s komunikačními situacemi ve školní jídelně a chováním s tím spojeným. Uplatňují se komunikační funkce *Pohoštění* (při vzájemném nabízení si jídla), *Přání* (dobré chuti), *Ptáme se na svolení* (než si vezmeme nějaké jídlo). V rámci tématu **Lidské tělo** si mají děti osvojit, jak se např. chovat u lékaře. Z komunikačních žánrů se zde objevuje popis člověka, zejména vnější. Důraz je zde kladen na funkci *Znalost informací* (znalost důležitých telefonních čísel – např. čísla záchranné služby), dále *Omluva* (za absenci je potřeba se omlouvat učiteli), *Vyjádření fyzického nebo psychického stavu* (např. „Bolí mě hlava/je mi špatně“ apod.), *Rada/doporučení* (lékaře – např. „měl bys“...), *Rozkaz/pokyn* (lékaře – např. „musíš ležet v posteli“), *Vyjádření svolení/zákazu* (lékaře – např. „můžeš/nesmíš běhat“).⁵⁴

Téma **Místo, kde žiju** souvisí obecně s orientací v místnosti, budově a místě, kde žák bydlí. Z komunikačních funkcí se zde objevuje zejména *Rozkaz/pokyn* („Jdi...! Jedte! Musíte jít ...“), ale také *Zjišťování faktických informací* („V kolik hodin jede...? Jak dlouho trvá...?“), *Pozdrav* (při vstupu do místnosti) nebo *Popis* (místnosti nebo pokoje). Poslední téma, kterým je **Příroda**, v sobě zahrnuje podtémata jako počasí, roční období, ekologie a částečně i téma „volný čas“ (děti mají reagovat na otázku „Co rád/a děláš o víkend?“). Z komunikačních funkcí se uplatňují *Referování* (děti mají do „krátkého, jednoduchého textu“ – např.

⁵³ Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání. [online]. Národní pedagogický institut české republiky. [cit. 2022-09-16]. s. 18-27 Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/kurikulum/>

⁵⁴ Ibidem. s. 30-37

„informace o plánovaném školním výletě“ – doplnit slova, která se týkají tohoto tématu),
Obliby („Máš rád/a květiny?“) Z komunikačních žánrů se uplatňuje *anketa*.⁵⁵

4.3 Komunikační funkce podle referenčních popisů češtiny

Referenční popisy **češtiny jako cizího jazyka** byly vydány celkem ve čtyřech jazykových úrovních: A1, A2, B1 a B2. Vychází hlavně ze SERR a jejich cílem je vystihnout a popsat, co všechno by měl člověk, který chce dané jazykové referenční úrovni dosáhnout, ovládat. Pojem *jazyková funkce* se v těchto referenčních popisech chápe podle jeho ustanovení v poslední verzi *prahové úrovně*, což je úroveň B1. Rozumí se jí „užití základních jazykových prostředků (lexikálních a gramatických) k určitým jasně vymezeným funkčním účelům v konkrétní komunikační situaci, přičemž je vždy analyzována na elementární textové jednotce.“ Z této definice jazykové funkce vyplývá, že v češtině významově odpovídá pojmu *komunikační funkce výpovědi*, která je v české jazykovědě součástí syntaktických popisů, zatímco v popisech referenčních jazykových úrovní je pro tento pojem vymezena zvláštní kategorie.⁵⁶ Místo termínu *komunikační funkce* se tedy pracuje s termínem *jazykové funkce* a u referenčních jazykových úrovní A2 a B2 je v závorce navíc uveden také pojem *komunikační funkce výpovědi*, který, jak už bylo výše uvedeno, v souladu s užíváním tohoto termínu v české jazykovědě nejlépe významově vystihuje, jak je v referenčních popisech pro češtinu jako cizí jazyk tato problematika uchopena. U každé referenční úrovně je vymezeno několik jazykových funkcí, vázaných na nejrůznější komunikační situace. Tyto funkce jsou vždy rozděleny celkem do šesti skupin, avšak jejich členění se v rámci jednotlivých úrovní referenčních popisů mírně liší, a to vzhledem k jazykové úrovni, kterou popisují.

V referenční úrovni A1 základní členění komunikačních (zde jazykových) funkcí vypadá takto:

- (1) *Sdělování a hledání faktických informací,*
- (2) *Vyjadřování postojů,*
- (3) *Ovlivňování průběhu věcí a děje,*

⁵⁵ *Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání*. [online]. Národní pedagogický institut české republiky. [cit. 2022-09-16]. s. 38-44 Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/kurikulum/>

⁵⁶ CVEJNOVÁ, Jitka. K pojmu jazyková funkce v popisech referenčních úrovní češtiny. [online]. In: *Bohemistyka*, 2006, roč. 6, č. 3., s. 170. [cit. 2022-09-25]. ISSN 1642-9893. Dostupné z: <https://bohemistyka.pl/articles/download/94e85456-cdae-4f2d-8c3b-ba8d0bf3113e.pdf>

- (4) *Společenský styk,*
- (5) *Strukturace projevu,*
- (6) *Korekce při komunikaci.* ⁵⁷

Toto členění rámcové přesně kopíruje způsob, jakým jsou jazykové funkce členěny v českém popisu prahové úrovně (*Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk, 2001*), avšak vnitřní členění se liší, jelikož je nutné respektovat omezené množství jazykového materiálu, který mluvčí úrovně A1 ovládá. ⁵⁸

Popis jazykových funkcí v referenční úrovni A2 byl inspirován anglickou verzí *Waystage 1990*, ve které jsou jazykové funkce seřazeny následujícím způsobem:

1. *Sdělování a zjišťování konkrétních informací*
2. *Vyjadřování postojů*
3. *Ovlivňování průběhu věcí, děje*
4. *Společenský styk*
5. *Strukturace projevu*
6. *Korekce při komunikaci*

Oproti tomu česká verze úrovně A2 se opírá o českou jazykovědnou literaturu a rovněž o českou verzi prahové úrovně pod názvem *Prahová úroveň – Čeština jako cizí jazyk*, kde se toto členění zachovává pouze rámcově, jelikož se zde, zejména u vnitřního členění, bere v potaz odlišnost češtiny a angličtiny. Vnější členění české verze vypadá následně:

1. *Sdělování a zjišťování konkrétních informací*
2. *Vyjadřování a zjišťování dalších postojů k vyjadřované či vyjádřené skutečnosti*
3. *Požadování (prosba, přesvědčování), aby někdo něco udělal či nedělal*
4. *Konvenční začátky rozhovorů, případně realizace jednoduchých interakčních modelů*
5. *Prvky výstavby jazykového projevu*
6. *Reakce na případné komunikační šumy, korekce při komunikaci* ⁵⁹

⁵⁷ HÁDKOVÁ, M. et al. *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. [online]. MŠMT: Praha, 2005. s. 90-96. [cit. 2022-10-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>

⁵⁸ Ibidem. s. 97.

⁵⁹ ČADSKÁ, M. et al. *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2*. [online]. MŠMT: Praha, 2005. s. 14. [cit. 2022-10-04]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>

Zpracování komunikativních funkcí podle referenčního popisu úrovně B2 má asi nejbližší k tomu, jak jsou vymezeny v *Prahové úrovni*. Autoři publikace referenčního popisu úrovně B2 tuto skutečnost vysvětlují následujícím způsobem: „Podobně jako studenti *Prahové úrovně* přejí si i studenti B2 užívat jazyk (v našem případě češtinu) k tomu, aby projednávali běžné záležitosti každodenního života a vytvářeli vztahy s dalšími mluvčími tohoto jazyka v situacích, které je spojují. Z tohoto důvodu mezi jazykovými funkcemi na těchto dvou úrovních neexistuje zásadní rozdíl“⁶⁰

Co se týče vnitřního členění jazykových funkcí, **první skupina** jazykových funkcí je v popisu úrovně A2 i B2 členěna bohatěji, než je tomu u úrovně A1. Například funkce *referování, popis, vyprávění* jsou u úrovně A1 realizovány pouze pomocí indikativu, zatímco v referenčním popisu úrovně A2 se mimo jiné nacházejí také *prvky popisu a vyprávění* a u úrovně B2 je zase bohatěji členěna funkce *referování*. V referenčních popisech úrovně A2 i B2 oproti úrovni A1 chybí **ve druhé skupině** komunikačních funkcí funkce *pamatování si a zapomínání, výtka, poděkování, preference a zájem/nezájem*. Oproti úrovni A2 se navíc v referenčních popisech úrovně A1 i B2 nacházejí funkce *protest, údiv, smutek a tvrzení bez záruky*. **Ve třetí skupině** chybí v jazykových úrovních A2 a B2 na rozdíl od úrovně A1 funkce *připomínka, výhrůžka, návrh a instrukce*. V jazykové úrovni A2 zase oproti popisu úrovně A1 a B2 chybí funkce *povzbuzení a pokyn*. Odlišnost vnitřního členění **čtvrté skupiny** komunikativních funkcí u jednotlivých referenčních úrovní je vidět například na funkci *písemný styk*, která se v referenčním popisu úrovně A1 nachází ve formě *důvěrný písemný styk*, v popisu úrovně A2 se nenachází vůbec a u úrovně B2 je přítomna ve dvou variantách: *písemný styk – důvěrně* a *písemný styk – formální*. Další odlišnost je například u funkce *zdvořilostní konverzace při setkání*, která v popisu jazykové úrovně A2 zahrnuje frazeologismy, zatímco u jazykové úrovně A1 je uvedena pouze základní fráze „*Jak se máš/máte?*“ a podobně je tomu i u funkce *představování*. V popisu jazykové úrovně B2 jsou tyto funkce zpracovány ještě podrobněji – funkce *představování* je například členěna na představování cizí osoby a představování své osoby. V popisu jazykové úrovně A1 je však oproti úrovním A2 i B2 navíc přítomna funkce *lítost* – v popisech úrovní A2 a B2 se nachází pouze funkce *soustrast/vyjádření soustrasti*. **V páté skupině**, která je věnována zejména

⁶⁰ HOLUB, J. et al. Čeština jako cizí jazyk. Úroveň B2. [online]. MŠMT: Praha, 2005. s. 16. [cit. 2022-10-5]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>

strukturu mluveného projevu, jsou do referenčního popisu úrovně A2 a B2 oproti popisu úrovně A1 doplněny funkce *úvodní tématu* (v popisu B2 *přiblížení tématu*), *shrnutí* a *závěr*. Funkce *přiřazování myšlenek, členů* v popisu úrovně A1 je v popisu úrovně A2 nahrazena funkcemi *výčet, jazykové prostředky používané při uvádění konkrétních příkladů* a *prostředky používané při zdůrazňování složek celku* a v popisu úrovně B2 funkcemi *řazení argumentů* a *uvádění příkladů*. Oproti úrovni A1 chybí v popisu úrovně A2 funkce *Dáváme najevo, že něčí řeč sledujeme, že rozumíme; Dáváme najevo, že nerozumíme* a *Přerušení*. Popis úrovně B2 obsahuje z této skupiny funkcí pouze funkce *přerušení* a *dáváme najevo, že sledujeme něčí výklad*. Podskupina komunikativních funkcí s názvem *telefonní komunikace* je v popisu úrovně A1 a B2 zpracována podrobněji než u popisu úrovně A2, kde chybí například funkce *kontrolní dotaz, žádáme volajícího o strpení, omyl* a další. Popis úrovně A2 však zase oproti úrovním A1 a B2 navíc obsahuje funkce *jednoduchý popis* a *jednoduché vypravování*. U jazykové úrovně A1 oproti úrovním A2 a B2 chybí *formální dopis*, ale ve srovnání s úrovněmi A2 a B2 jsou v tomto oddílu doplněny funkce *přání – narozeniny, svátek; gratulace* a *soustrast*. **Poslední oddíl** je v popisu jazykové úrovně rozčleněn na více částí než v popisu úrovně A2, kde jsou však vymezeny téměř tytéž jazykové funkce, které jsou pouze jiným způsobem uspořádány a seřazeny. V referenčním popisu úrovně B2 jsou u funkce *dáváme najevo, že nerozumíme* uvedeny, na rozdíl od referenčních popisů úrovní A1 a A2, varianty jak pro zdvořilou, tak také nezdvořilou realizaci této jazykové funkce, a navíc je do tohoto popisu doplněna funkce *opravujeme, co jsme řekli*. V popisu jazykové úrovně A2 oproti zbývajícím chybí funkce *opakujeme to, co už jsme řekli* (v popisu B2 *opakujeme to, co už jsme řekli, protože partner nerozumí*) a *ptáme se, zda nám bylo rozuměno*. Z toho vyplývá, že popis jazykové úrovně A2 na rozdíl od zbývajících popisů v tomto oddíle nezohledňuje zpětnou vazbu, tedy to, zda je mluvčí-student v komunikaci úspěšný, zda mu jeho komunikační partner rozumí, podobně jako je tomu v referenčním popisu pro češtinu jako druhý jazyk, který je analyzován hned v následujícím odstavci.

V referenčním popisu **češtiny jako druhého jazyka**, který byl vytvořen pro účely zkoušky z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR a jehož autorkou je Jitka Cvejnová a kolektiv autorů, je čeština chápána jako „jazyk, jehož znalost je pro mluvčího nezbytně nutná v

každodenním životě.⁶¹ V této práci jsou popisovány pouze referenční úrovně A1 a A2 a popis jazykových funkcí vychází „v hrubých rysech“ z výše zmíněných referenčních popisů určených pro češtinu jako cizí jazyk. Jelikož se však tato publikace věnuje češtině jako jazyku druhému, neshoduje se členění ani výčet a popis jednotlivých jazykových funkcí přesně s tím, jak jsou jazykové funkce koncipovány ve zmíněných referenčních popisech pro češtinu jako cizí jazyk. Při tvorbě této publikace se autoři mimo jiné inspirovali německou učebnicí *Profile Deutsch*, ve které jsou na rozdíl od referenčních popisů pro češtinu jako cizí jazyk podrobně rozpracovány deskriptory podle řečových dovedností, jejichž prověření je pro migranty chtějící složit zkoušku z českého jazyka zásadní. U kapitoly *Jazykové funkce* byla brána v úvahu také data o frekvenci z Českého národního korpusu s ohledem na další informace, získané ze současných učebnic či výzkumného projektu, jehož cílem bylo „zmapování životního stylu a potřeb migrantů v ČR s ohledem na jejich jazykové znalosti a potřeby.“⁶² Vnější členění jazykových funkcí se oproti referenčním popisům také odlišuje, nejen názvoslovím:

- 1.) Sdělování faktických informací**
- 2.) Postoj k tvrzeným informacím**
- 3.) Vyjadřování emocí**
- 4.) Ovlivňování činnosti mluvčího**
- 5.) Rituály v písemné korespondenci a telefonní komunikaci**
- 6.) Základní kompenzační strategie při komunikaci.**

Oproti referenčním popisům pro češtinu jako cizí jazyk se z komunikačních funkcí u popisované publikace Cvejnové nevyskytuje například funkce *rektifikace* (tzn. *oprava* nějakého sdělení mluvčím), která je ve všech referenčních popisech přítomna ve skupině *Sdělování a hledání faktických informací*. Ve skupině *Vyjádření postojů* chybí, stejně jako u referenčního popisu pro úroveň A2, funkce *protest/ohrazení proti zákazu* a funkce *přání*, která je v referenčních popisech dále bohatě členěna (například na *přání k narozeninám, svátku, přání brzkého uzdravení* aj), je u Cvejnové zredukována pouze na funkci *osobní přání*. Následující funkce v referenčních popisech v tomto oddílu jako jsou *potěšení, radost, obliba*

⁶¹ Cvejnová, Jitka a kol. *Referenční popi češtiny pro účely zkoušky z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR – úroveň A1, A2*. [online]. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2016. s. 7. [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/referencni_popis_08122016.pdf

⁶² Ibidem. s. 8.

a jiné, zahrnuté ve většině z nich pod zastřešující pojem *Emocionální postoje*, se u Cvejnové řadí již do třetí skupiny komunikačních funkcí, tedy pod **Vyjadřování emocí**. Co se týče vnitřního členění této skupiny komunikačních funkcí, liší se jejich uspořádání i názvosloví pojmů, kde je často velmi sporné, zda se jedná o synonyma, a tedy o tutéž komunikační funkci, anebo se jedná o dvě různé komunikační funkce. U Cvejnové například chybí funkce *obavy*, přičemž Cvejnová používá pojem *strach*, který můžeme chápat jako synonymum pro funkci *obavy*, ale také nemusíme. Namísto funkce *vděčnosti* se u Cvejnové objevuje *poděkování*, namísto *nadšení zájem* a tak dále. Komunikační funkce *gratulace* ve čtvrté skupině komunikačních funkcí je u Cvejnové rozpracována méně podrobně než u referenčních popisů vydaných MŠMT, kde pod tuto funkci mimo jiné spadá také funkce *blahopřání*. Pátá skupina podle členění v referenčních popisech, zvaná ve většině případů *Strukturace projevu*, je u Cvejnové značně zredukována, a to z hlediska psaného projevu pouze na funkce *oslovení a rozloučení v písemné korespondenci* a z hlediska projevu mluveného pouze na funkce související s telefonní komunikací, přičemž ostatní formy mluveného projevu se neberou v úvahu. Chybí zde tedy například funkce *váhání, hledání výrazu, vyjádření názoru, přiřazování myšlenek, členů* u komunikace mluvené a *přání a gratulace*, které jsou však v referenčních popisech úrovně A1 duplicitní, jelikož se objevovaly i v oddílu *Společenský styk* (u úrovně A2 jsou přítomny pouze ve 4. skupině komunikačních funkcí). Funkce *přání* je v popisech úrovně A1 a B2 dokonce přítomna ještě i v oddílu *Postoj k tvrzeným informacím* (u úrovně B2 jen a pouze v této skupině komunikativních funkcí). Poslední oddíl, nazvaný ve většině referenčních popisů *Korekce při komunikaci*, je u Cvejnové shrnut pod **Základní kompenzační strategie při komunikaci**, kde tento oddíl zahrnuje prakticky totéž, co je přítomno v referenčních popisech češtiny jako cizího jazyka jen s tím rozdílem, že Cvejnová některé funkce neuvádí nebo je více funkcí, nacházejících se v referenčních popisech, u Cvejnové shrnuto pouze v jednu. Nevyskytuje se zde například funkce *opakujeme to, co jsme už řekli*, ale nachází se zde funkce *žádost o zopakování* (stejně jako je tomu v referenčním popisu pro úroveň A2), přičemž u většiny referenčních popisů se navíc ještě vyskytuje funkce *žádáme o zopakování věty*.

Oproti většině referenčních popisů se u Cvejnové navíc vyskytují funkce *referování o doplňovací otázce* (s výjimkou popisu úrovně B2) a *nepodání informace* v sekci **Sdělování faktických informací**, v sekci **Postoj k tvrzeným informacím** se funkce *souhlas* a *nesouhlas* člení podle míry jistoty, tzn. na *opatrný nebo silný* (podobně jako je tomu u referenčního

popisu úrovně B2) a funkce *tvrzení bez záruky* je u Cvejnové pojmenovaná jako *tvrzení z druhé ruky*. U funkcí *schopnost* a *nutnost* Cvejnová navíc vyčleňuje jejich popření a k funkci *vyjádření svolení/zákazu* přidává *neochotné svolení* (stejně jako je tomu u referenčního popisu úrovně B2). Do sekce **Vyjádřování emocí** přidává *vyjádření duševního/fyzického problému* a oddíl **Ovlivňování činnosti mluvčího** je doplněna *pochvala*. Poslední dva oddíly jsou u Cvejnové spíše zredukovány podobným způsobem, jakým je to popsáno v předcházejícím odstavci, a žádné další komunikační funkce do nich tedy doplněny nejsou.

5 Komunikačních funkce a situace v učebnici pro Českou školu bez hranic v Londýně a jejich doplnění

Obsahem této kapitoly je analýza komunikačních funkcí a situací v učebnici 5. ročníku ZŠ pro děti navštěvující České školy bez hranic v Londýně a také rozbor komunikačních cvičení vytvořených pro doplnění chybějících komunikačních funkcí a situací do této učebnice. Jak bylo již popsáno v úvodu práce i v kapitolách *Specifičnost výuky žáků-cizinců a Specifičnost výuky českého jazyka v zahraničí*, při tvorbě těchto cvičení byla respektována jednak témata a komunikační funkce vymezené v Referenčních popisech češtiny jako druhého i cizího jazyka, Kurikulu češtiny jako druhého jazyka, Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a také v samotných učebnicích češtiny jako mateřského, druhého i cizího jazyka, s ohledem na věkovou skupinu dětí 5. třídy základní školy a na jejich jazykové a komunikační potřeby. Důležitým vodítkem byl dále odborný posudek výše zmíněné učebnice vytvořené Českou školou bez hranic, jelikož byl sepsán na základě požadavku instituce MŠMT, která zamítla její vydání. Klíčovým materiálem při práci na této části práce byl v neposlední řadě dokument s názvem *Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí* od Františka Brože, a to především část obsahující očekávané výstupy vzdělávací oblasti *Komunikační a slohová výchova* vycházející z RVP pro ZV, avšak upravené speciálně pro výuku českého jazyka v zahraničí.

Do každé z celkových 33 lekcí ve výše zmíněné učebnici byly jako doplnění vytvořeny dva krátké texty s úkoly, pomocí kterých si žáci mají procvičovat příslušné komunikační funkce a rozvíjet tak své komunikační kompetence v českém jazyce. Forma a obsah každého konkrétního textu byla kromě kritérií, zmíněných v předcházejícím odstavci, pokud možno přizpůsobena také danému tématu lekce, týkajícímu se zpravidla nějakého gramatického jevu. Komunikační situace, které texty prezentují, byly voleny s ohledem na věkovou skupinu dětí 5. ročníku ZŠ. Vytvořené texty s úkoly jsou umístěny na konci této práce ve formě přílohy a seřazeny jsou chronologicky podle kapitol, do kterých jsou jako doplnění určeny, přičemž názvy jednotlivých kapitol učebnice byly upraveny s ohledem na jejich reálný obsah. Názvy jednotlivých textů jsou vždy vyznačeny tučně.

První lekce s původním názvem *Národní a mateřský jazyk* se zabývá především charakterem českého jazyka a jeho specifičností v dělení na jazyk spisovný a nespisovný, která je důvodem časté odlišnosti mezi mluvenou a psanou formou češtiny. Vytvořeny byly

proto dva texty, pomocí kterých by si žáci tuto odlišnost měli uvědomit. Prvním textem je neformální rozhovor s kamarádkou, který obsahuje spoustu nespisovných slov, a oproti němu stojí text druhý – formální dopis matky dítěte, adresovaný jeho paní učitelce. Využity jsou například komunikační funkce *oslovení, pozdrav, rozloučení, poděkování, omluva* a další. Z hlediska tematických oblastí podle Kurikula češtiny jako 2. jazyka je v textech zahrnuto téma Škola a oba tyto texty vedou ke splnění očekávaného výstupu podle metodiky F. Brože: *ZAHR-ČJL-5-2-03 vyjadřuje se jazykově správně vzhledem ke komunikační situaci a vlastním osvojeným dovednostem, rozlišuje nespisovné tvary slov.*⁶³

Druhá lekce je zaměřena na stavbu slovních tvarů a slova příbuzná. V lekci se nachází jeden úkol na procvičení komunikační funkce *vyprávění*, ale není v něm specifikováno, jak by měl příběh vypadat. Proto první text, který je do této kapitoly doplněn, má rovněž formu vyprávění, a to vyprávění s pohádkovými motivy. Obsahuje též množství slov s předponami a úkoly jsou kromě funkce *vyprávění* zaměřeny také na procvičení komunikačních funkcí *popis* a *oblíba*. Ve druhém textu a souvisejících úkolech, které jsou zaměřeny mimo jiné na procvičení slov příbuzných, se uplatňují zejména komunikační funkce *schopnost, možnost* a *popis*. Z hlediska tematických oblastí podle Kurikula čeština jako 2. jazyka jsou v těchto textech přítomna témata Příroda a Rodina. Texty s úkoly vedou ke splnění výstupů *ZAHR-ČJL-5-2-02 porozumí stavbě slov* a *ZAHR-ČJL-5-3-03 vytváří vlastní texty.*⁶⁴

Obsahem třetí lekce jsou texty zaměřené na procvičení přídavných jmen odvozených příponou *-cký* a *-ský*. Obě doplněná cvičení obsahují slova s příponami *-cký* a *-ský* a týkají se především tématu Cestování, které sice není obsaženo v přehledu základních témat v Kurikulu, ale nachází se v Referenčních popisech a také v učebnicích češtiny jako mateřského, cizího i druhého jazyka. Okrajově je zde zastoupeno také téma *Místo, kde žiju*. První doplněný text je vyprávěním a popisem zážitků z prázdninového cestování po České republice a úkoly k tomuto textu jsou zaměřeny na komunikační funkce *znalost informací, chuť, popis* a vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-2-02 porozumí stavbě slov*. Druhý text se také týká prázdninového cestování, ale je ve formě pohlednice adresované kamarádce a

⁶³ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁶⁴ Ibidem. s. 2-3

z komunikačních funkcí se uplatňuje *pozdrav, návrh a obliba*. Tento text s cvičeními vede ke splnění výstupu Zahr-ČJL-5-2-01 *rozumí významům slov a porovnává je*.⁶⁵

Ve čtvrté lekci si žáci z gramatických jevů mají procvičit psaní slov obsahujících skupiny *bě/bje, vě/vje, mě/mne a pě* a také správné psaní předpon *s-, z- a vz-*. První text, který je do této lekce doplněn, je koncipován jako popis děje v krajině a souvisí tedy s tématem Příroda. Kromě toho, že si v tomto cvičení žáci mohou uvědomit správné psaní skupin *bě/bje, vě/vje, mě/mne a pě*, jsou úkoly postaveny na procvičení komunikačních funkcí *vyprávění, popis, zájem a zákaz*. V úvahu byl brán očekávaný výstup Zahr-ČJL-5-3-03 *vytváří vlastní texty*.⁶⁶ Druhý text obsahuje slova s předponami *s-, z- a vz-* a souvisí s tématem Rodina. Z komunikačních funkcí se uplatňují zejména různé formy vyjádření emocí jako například *radost, spokojenost, obavy, lítost* a jiné.

Pátá lekce se týká opakování psaní předpon *s-, z- a vz-* a psaní *i/y* po obojetných souhláskách (*b, f, l, m*). Oba doplněné texty spojuje téma Příroda s tím, že ve druhém textu je přítomno také téma Rodina. Prvním doplněným textem, který je mimo jiné zaměřen na psaní předpon *s-, z- a vz-*, je popis pracovního postupu. Žáci si kromě komunikační funkce *popis* mohou procvičit také funkce *nutnost a zjišťování faktických informací*, čímž toto cvičení vede ke splnění výstupu Zahr-ČJL-5-1-05 *píše jednoduché, obsahově srozumitelné i formálně správné texty s případným využitím digitálních technologií*. Druhý doplněný text je vzpomínkovým vyprávěním dospělého muže o trávení jeho letních prázdnin u rodiny. Kromě vyjmenovaných slov je tento text spolu s cvičeními zaměřen i na procvičení funkcí *nutnost, výstraha a pamatování si informací* a vede ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-1-02 *rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitě sdělení, podstatné informace si zapamatuje*.⁶⁷

Šestá lekce se týká jednak tématu předložek *s, se, z, ze* a jednak obsahuje téma psaní *i/y* po obojetných souhláskách (*p, s, v, z*). V prvním doplněném textu, který se týká popisu narozeninového dne a který je mimo jiné zaměřen na psaní předložek *s, se, z, ze*, jsou obsažena témata Rodina, Škola a Čas a z komunikačních funkcí si děti mohou procvičit funkce *překvapení* a vyjádření různorodých emocí jako například *radost, zklamání* apod.

⁶⁵ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁶⁶ Ibidem. s. 3

⁶⁷ Ibidem. s. 2

Respektován je očekávaný výstup *ZAHR-ČJL-5-1-05 píše jednoduché, obsahově srozumitelné i formálně správné texty s případným využitím digitálních technologií*. Druhý doplněný text je spojen s tématem Příroda a kromě procvičení psaní i/y po obojetných souhláskách (p, s, v, z) nabízí rozvoj komunikačních funkcí *nutnost* a *hodnocení*. Toto cvičení vede ke splnění očekávaného výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení, podstatné informace si zapamatuje*.⁶⁸

Sedmá lekce je zaměřena zejména na druhy přídavných jmen, ale také je zde zopakováno členění slovních druhů na ohebné a neohebné. V lekci se nachází cvičení na popis osoby na obrázku, pomocí něhož si mají děti procvičit komunikační funkci *popis*. Oba doplněné texty jsou kromě jiného zaměřeny na přídavná jména. Pomocí prvního doplněného textu, kterým je popis pokoje, si děti mohou procvičit komunikační funkci *popis*, avšak jiným způsobem než tomu je u popisu osoby, a dále vyjadřování různorodých emocí. Tento text reflektuje téma Místo, kde žiju. Druhý text je napsán ve formě pozvánky dívky na oslavu jejích narozenin a obsahuje téma Čas. Z komunikačního hlediska se nabízí zejména užití funkce *pozvání*, avšak v úkolech k tomuto textu mají žáci užít také funkce *prosba*, *návrh* a *obliba*. Oba tyto texty směřují žáky ke splnění očekávaného výstupu *ZAHR-ČJL-5-3-03 vytváří vlastní texty*.⁶⁹

Osmá lekce se týká zejména procvičení skloňování skupiny podstatných a přídavných jmen tvrdých v mužském rodě. V prvním doplněném textu s názvem popis zvířecího kamaráda se nabízí využití komunikačních funkcí *popis*, *souhlas/ nesouhlas* a *přání* a cvičení spolu s textem vedou ke splnění očekávaných výstupů *ZAHR-ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení, podstatné informace si zapamatuje* a *ZAHR-ČJL-5-1-04 vyjadřuje se kultivovaně a přiměřeně vzhledem ke komunikační situaci, pracuje se svým hlasem*. Druhý text, který se týká tématu Rodina, je rozhovorem na rodinné oslavě a nabízí zejména procvičení komunikačních funkcí

⁶⁸ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁶⁹ Ibidem. s. 3

osobní přání, přípitek a přání u jídla. Tento text spolu se cvičeními směřuje žáky ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-2-01 rozumí významům slov a porovnává je.⁷⁰

Devátá lekce je zaměřena na podstatná a přídavná jména tvrdá v rodě ženském. První doplněný text, obsahující téma Rodina, se týká, stejně jako u lekce předchozí, rozhovoru na rodinné oslavě a vybízí k procvičení komunikačních funkcí *oblíba* a *radost*. Druhý text, který vede ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-1-03 *rozpozná manipulativní komunikaci⁷¹*, se týká reklamy a děti si pomocí něj mohou procvičit funkce *znalost informací, schopnost, možnost, přání, zklamání* a jiné.

Tématem lekce desáté je skloňování podstatných a přídavných jmen tvrdých středního rodu. První doplněný text obsahuje téma Lidské tělo a nabízí užití komunikačních funkcí *popis, znalost informací a slib*. Druhý doplněný text, týkající se témat Škola a Čas umožňuje procvičení funkcí *oznámení, nutnost a zájem*. Respektován je očekávaný výstup Zahr-ČJL-5-3-02 *reprodukuje volně text podle svých schopností.⁷²*

Jedenáctá lekce se z hlediska gramatiky zabývá skloňováním podstatných jmen mužského neživotného rodu a měkkých přídavných jmen v jednotném čísle. První doplněný text, kterým je rozhovor v papírnictví, je zaměřen na procvičení komunikačních funkcí *nutnost, rada/doporučení, poděkování* a dalších. Respektuje se zde očekávaný výstup Zahr-ČJL-5-1-03 *rozpozná manipulativní komunikaci*. Druhý doplněný text je ve formě básně napsané na vánoční a novoroční pohlednici. Je spojen s tématem Čas a vybízí žáky k užití komunikačních funkcí *popis, znalost informací, chuť a vyjádření emocí* různého druhu. Cvičení k tomuto textu vedou ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-3-01 *vyjadřuje a zaznamenává své dojmy z četby s využitím elementárních literárních pojmů.⁷³*

Dvanáctou lekci spojuje téma skloňování podstatných jmen podle vzorů *předseda, soudce* a měkkých přídavných jmen v množném čísle. První doplněný text je psán formou plakátu a týká se pozvánky na městskou akci. Cvičení vybízí k procvičení komunikačních funkcí *možnost* a *oblíba* a směřují ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-3-02 *reprodukuje volně text podle svých schopností*. Pomocí druhého doplněného textu, psaného

⁷⁰ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁷¹ Ibidem. s. 2

⁷² Ibidem. s. 3

⁷³ Ibidem. s. 3

formou rozhovoru mezi učitelem a žákem a souvisejícího s orientací v budově, si žáci mohou procvičit užití komunikačních funkcí *schopnost, znalost informací, nutnost, prosba, rada/doporučení* a jiné. Text obsahuje témata Škola a Místo, kde žijí a vede ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-1-02 *rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitěho sdělení, podstatné informace si zapamatuje*.⁷⁴

Tématem třinácté lekce z hlediska gramatiky jsou přivlastňovací přídavná jména. První doplněné cvičení, týkající se tématu Třída, je napsáno ve formě rozhovoru dvou kamarádek ve třídě a umožňuje procvičení komunikačních funkcí *pochvala a vyjádření emocí* různého druhu. Druhý text je popisem a vyprávěním z prostředí zahrady a nabízí užití komunikačních funkcí *popis a souhlas/nesouhlas*. Cvičení vede ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-1-02 *rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitěho sdělení, podstatné informace si zapamatuje*.⁷⁵

V lekci čtrnácté se opakuje téma skloňování přídavných jmen rodu mužského a navíc se tato lekce zabývá skloňováním všech podstatných jmen v mužském rodě. První doplněný text je psán formou rozhovoru a zasazen do prostředí domova, takže se v něm objevuje téma Rodina. Cvičení k textu vybízí k procvičení komunikačních funkcí *pozdrav, omluva a rozloučení* a vedou ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-1-02 *rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitěho sdělení, podstatné informace si zapamatuje*. Druhý text, který je opět rozhovorem, je zasazen do prostředí školní jídelny, díky čemuž se v něm spojují témata Škola a Stravování. Cvičení k textu vybízí k procvičení zejména komunikačních funkcí *pohoštění, obliba, chuť, a poděkování* a vedou ke splnění očekávaného výstupu Zahr-ČJL-5-1-04 *vyjadřuje se kultivovaně a přiměřeně vzhledem ke komunikační situaci, pracuje se svým hlasem*.⁷⁶

Tématem lekce patnácté jsou vzory a skloňování podstatných jmen ženského rodu a přivlastňovacích přídavných jmen v ženském rodě a jednotném čísle. Oba doplněné texty jsou ve formě rozhovoru. První text popisuje nepříjemnou situaci, odehrávající se na ulici a děti si v rámci úkolů k textu mohou procvičit užití funkcí *nutnost a vyjádření emocí* jako

⁷⁴ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁷⁵ Ibidem. s. 2

⁷⁶ Ibidem. s. 2

například *obavy*. Druhý text je zasazen do prostředí dětského hřiště a úkoly k němu určené nabízí využití komunikačních funkcí *omluva, prosba a popis*. Oba texty zároveň vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení, podstatné informace si zapamatuje*.⁷⁷

Lekce šestnáctá je zaměřena na skloňování přídavných jmen přivlastňovacích a vzory a skloňování podstatných jmen rodu středního. První doplněný text je vyprávěním, popisujícím rodinné cestování a obsahuje tedy téma Rodina. Cvičení k tomuto textu vybízejí k procvičení komunikačních funkcí *znalost informací, možnost a oblíba*. Druhý doplněný text, týkající se tématu Třída, je psán formou rozhovoru dvou kamarádek o půjčování školních pomůcek ve třídě. Úkoly k tomuto textu nabízí užití komunikačních funkcí *souhlas/nesouhlas* a vyjádření různých druhů emocí. Cvičení k oběma doplněným textům vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení, podstatné informace si zapamatuje*.⁷⁸

Lekce sedmnáctá se zabývá tématem stupňování přídavných jmen, nepravidelnými přídavnými jmény a přídavnými jmény, která se nestupňují. První cvičení v lekci je zaměřeno na popis obrázku dvou osob, takže si zde žáci mohou procvičit komunikační funkci *popis*. Doplněny jsou tedy texty zaměřené na procvičení komunikačních funkcí jiných. První doplněný text je psán formou rozhovoru dvou kamarádek v obchodě s obuví a spolu s úkoly nabízí využití komunikačních funkcí *rada/doporučení* a vede ke splnění očekávaného výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení, podstatné informace si zapamatuje*. Druhý doplněný text se týká reklamy a prostřednictvím cvičení k tomuto textu si žáci mohou procvičit komunikační funkce *možnost, schopnost, lítost* a jiné. Cvičení k tomuto textu vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-03 rozpozná manipulativní komunikaci*.⁷⁹

Lekce osmnáctá se zabývá problematikou druhů a dělení zájmen v češtině. V lekci je obsažen popis pracovního postupu, ve kterém mají žáci využít komunikační funkci *popis*. Do lekce je doplněn text ve formě reklamního dopisu a rozhovoru ve školní tělocvičně. Pomocí úkolů vztahujících se k reklamnímu dopisu mají žáci možnost procvičit si komunikační funkce

⁷⁷ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁷⁸ Ibidem. s. 2

⁷⁹ Ibidem. s. 2

znalost informací a míra jistoty informace. Cvičení jsou stavěna tak, aby vedla ke splnění výstupu ZAHR-ČJL-5-1-03 *rozpozná manipulativní komunikaci*. Druhý doplněný text, týkající se tématu Škola, je zaměřený na procvičení komunikačních funkcí *souhlas/nesouhlas*. Oba tyto texty spolu s úkoly vedou ke splnění výstupu ZAHR-ČJL-5-1-01 *čte s porozuměním přiměřeně náročné texty*.⁸⁰

Lekce devatenáctá je zaměřena na skloňování zájmen *já, ty a se*. Do lekce je jako první text doplněna krátká zpráva ve formě vzkazu a jako druhý je doplněn text zachycující telefonní rozhovor. Pomocí úkolů k prvnímu doplněnému textu si žáci mohou procvičit komunikační funkce *znalost informací a možnost*. V rámci cvičení ke zmíněnému textu druhému mohou žáci trénovat užití komunikačních funkcí *ohlášení v telefonu a představení*. Oba doplněné texty se týkají tématu Rodina.

V lekci dvacáté se opakuje skloňování zájmen *já a ty* a navíc se přidává téma skloňování zájmen *my a vy*. Oba doplněné texty jsou psány formou rozhovoru. První rozhovor se odehrává na ulici mezi cizími lidmi a v rámci úkolů k tomuto textu si děti mohou vyzkoušet zejména užití komunikačních funkcí *upoutání pozornosti, poděkování a vyjádření emocí*. Druhý text je zasazen do prostředí veterinární čekárny, kde se setkají dvě ženy, které se znají. Úkoly určené k tomuto textu směřují k procvičování komunikačních funkcí *oslovení a vyjádření emocí* a vedou ke splnění výstupu ZAHR-ČJL-5-3-02 *reprodukuje volně text podle svých schopností*.⁸¹

Lekce dvacátá první se týká problematiky zájmen ukazovacích, tázacích a vztažných. Oba doplněné texty jsou psány formou rozhovoru s tím, že děj prvního textu se odehrává v turistickém informačním centru a druhý text je reklamním telefonním rozhovorem. První text souvisí s tématem Příroda a v rámci cvičení k tomuto textu si děti mohou procvičit užívání komunikačních funkcí *vyjádření nutnosti, schopnost, rada/doporučení, popis, poděkování* a jiné. Cvičení související s textem druhým jsou zaměřena na užití komunikačních funkcí *rada/doporučení a výstraha* a vedou ke splnění výstupů ZAHR-ČJL-5-1-03 *rozpozná*

⁸⁰ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁸¹ Ibidem. s. 3

*manipulativní komunikaci a ZAHR-ČJL-5-3-02 reprodukuje volně text podle svých schopností.*⁸²

Lekce dvacátá druhá je z hlediska gramatiky zaměřena na pravidla užívání neurčitých a záporných zájmen. První doplněný text je ve formě vyprávění a cvičení k tomuto textu vybízí k procvičení komunikačních funkcí *popis, obliba, přání, vyjádření záměru, preference* a dalších. Text a cvičení k němu určená směřují ke splnění výstupů *ZAHR-ČJL-5-1-04 vyjadřuje se kultivovaně a přiměřeně vzhledem ke komunikační situaci, pracuje se svým hlasem a ZAHR-ČJL-5-2-01 rozumí významům slov a porovnává je*. Druhý doplněný text je psán formou rozhovoru mezi maminkou a její dcerou a souvisí tedy s tématem Rodina. Cvičení k tomuto textu jsou zaměřena na užití komunikačních funkcí *znalost informací, přání, úmysl/záměr, prosba* a jiných a vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení, podstatné informace si zapamatuje*.⁸³

Lekce dvacátá třetí se zabývá rozdíly mezi určitými a neurčitými tvary sloves a také časováním sloves v přítomném čase. V lekci se nachází jedno cvičení, ve kterém si mají děti za pomoci obrázku procvičit komunikační funkci *popis*. První doplněný text je rozhovorem zobrazujícím situaci kamarádů, kteří si všimli hořícího lesa, související s tématy Příroda a Lidské tělo. Úkoly k tomuto textu nabádají zejména k procvičení komunikačních funkcí *nutnost, záměr a rada/doporučení*. Druhý doplněný text je popisem a vyprávěním z prostředí domova, obsahujícím téma Rodina. Cvičení související s tímto textem vedou žáky k procvičení komunikačních funkcí *souhlas/nesouhlas* a *nutnost*. Oba tyto texty vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty*.⁸⁴

Tématem lekce dvacáté čtvrté je z hlediska gramatiky slovesný způsob a slovesné tvary jednoduché a složené. V lekci se nachází cvičení na procvičení komunikačních funkcí *rozkaz/pokyn* a *zákaz*. První doplněný text, zasazený do prostředí zoologické zahrady, vybízí k užití komunikačních funkcí *rada/doporučení, obavy* a vyjádření různorodých emocí. Druhý doplněný text je rozhovorem odehrávajícím se v divadle a cvičení určená k tomuto textu podněcují k procvičení komunikačních funkcí *rada/doporučení, nutnost, znalost informací* a

⁸² BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2-3

⁸³ Ibidem. s. 2-3

⁸⁴ Ibidem. s. 2

dalších. Cvičení k tomuto textu směřují také ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-3-04 rozšiřuje průběžně své čtenářské portfolio* a oba texty s příslušnými cvičeními vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty*.⁸⁵

Lekce dvacátá pátá se věnuje časování sloves v minulém čase a podmiňovacímu způsobu. První doplněný text, kterým je dopis Ježíškovi, souvisí s tématem Čas. Úkoly k tomuto textu nabádají žáky k procvičení komunikačních funkcí *souhlas/nesouhlas, znalost informací a dopis* a vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty*.⁸⁶ Druhý doplněný text zahrnuje téma Zdraví. Je jím lékařská zpráva a pomocí úkolů k tomuto textu si žáci mají procvičit komunikační funkce *možnost/nemožnost, rozkaz/pokyn a rada/doporučení*.

Dvacátá šestá lekce se zabývá tvořením budoucího času a opakováním všech mluvnických kategorií, které se žáci 5. tříd u sloves učí určovat. V rámci úkolů k prvnímu doplněnému textu, kterým je zamyšlení se dvou dětí nad jejich ideálním budoucím povoláním a který obsahuje téma *Co rád/a dělám, si děti mohou procvičit především komunikační funkce přání, nutnost, možnost a schopnost*. Pomocí úkolů k doplněnému textu druhému, který je psán formou vyprávění a popisu a souvisí s tématy Příroda a *Co rád/a dělám, si žáci mohou vyzkoušet užití komunikačních funkcí popření oblíbenosti, obavy, možnost a jiných*. Text spolu s úkoly směřuje ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty*.⁸⁷

Tématem lekce dvacáté sedmé z hlediska gramatiky jsou druhy podmětu a základní skladební dvojice. První doplněný text se týká tématu *Co rád/a dělám* a pomocí cvičení k tomuto textu si žáci mohou procvičit komunikační funkce *souhlas/nesouhlas, nutnost, preference, oblíbenost, zájem a vyjádření emocí*. Druhý doplněný text obsahuje témata Příroda a Čas a cvičení určená k tomuto textu nabádají zejména k užití komunikačních funkcí *znalost informací a faktická informace*.

Dvacátá osmá lekce se zabývá druhy přísudků a shodou přísudku s podmětem. Prvním doplněným textem, souvisejícím s tématem Příroda, je anketa týkající se ochrany

⁸⁵ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2-3

⁸⁶ Ibidem. s. 2

⁸⁷ Ibidem. s. 2

životního prostředí a plněním úkolů s ní souvisejících si žáci mohou procvičit užívání komunikačních funkcí *nutnost, možnost, preference* a jiných. Druhý doplněný text obsahuje témata Čas a Lidské tělo a cvičení určená k tomuto textu jsou zaměřena především na procvičení komunikačních funkcí *znalost informací, rada/doporučení, nutnost a zákaz*. Oba texty spolu se cvičeními se zaměřují na splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty*.⁸⁸

Lekce dvacátá devátá je z hlediska gramatiky zaměřena na shodu přísudku s několikanásobným podmětem, rozdíly mezi větou jednoduchou a souvětím a větné vzorce. Oba texty doplněné do této lekce se týkají tématu Co rád/a dělám a zaměřují se zejména na sportovní a jiné volnočasové aktivity. První doplněný text je psán z pohledu chlapce, který popisuje, jaké sportovní aktivity on a členové jeho rodiny vykonávají. Úkoly související s tímto textem vedou žáky především k užití komunikačních funkcí *znalost informací, nutnost, obliba a preference*. Obsahem textu druhého, ve kterém se objevuje také téma Čas, je soubor pěti inzerátů prezentujících volnočasové kroužky, mezi nimiž mají žáci na základě informací o dívce, uvedených v textu nad inzeráty, rozhodnout, které dva kroužky jsou pro ni nevhodnější. Úkoly k textu i texty samotné vedou k rozvoji komunikačních funkcí *možnost, schopnost, zájem, preference, přání* a dalších a vedou ke splnění výstupu *ZAHR-ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a nepodstatné informace, zaznamenává je, reprodukuje obsah přiměřeně složitěho sdělení, podstatné informace si zapamatuje*.⁸⁹

Tématem lekce třicáté jsou z hlediska gramatiky číslovky a jejich základní členění. V lekci je přítomno cvičení na procvičení komunikační funkce *vyprávění*. První doplněný text je psán formou popisu a obsahuje témata Místo, kde žiju a Příroda. Úkoly vztahující se k tomuto textu vedou žáky zejména k procvičení komunikačních funkcí *faktická informace, popis a obliba* a napomáhají ke splnění výstupů *ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty a ZAHR-ČJL-5-1-05 píše jednoduché, obsahově srozumitelné i formálně správné texty s případným využitím digitálních technologií*.⁹⁰ Druhý doplněný text je popisem pracovního postupu a úkoly související s tímto textem jsou zaměřeny hlavně na procvičení komunikačních funkcí *schopnost, popis a nutnost*.

⁸⁸ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁸⁹ Ibidem. s. 2

⁹⁰ Ibidem. s. 2

Třicátá první lekce se zabývá rozdíly mezi číslovkami určitými a neurčitými. Prvním doplněným textem jsou dva vzory poštovní poukázky a úkoly s nimi související jsou zaměřeny na procvičení komunikačních funkcí *znalost informací* a *nutnost*. Druhý doplněný text je psán ve formě vyprávění a s pomocí úkolů k tomuto textu si žáci mají procvičit komunikační funkce *schopnost*, *vyjádření emocí* jako například *obavy*, *pozdrav*, *navázání kontaktu při pozdravu* a jiné. Oba texty i cvičení vedou ke splnění výstupu ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty.⁹¹

Lekce třicátá druhá je zaměřena na pravidla psaní řadových číslovek a skloňování číslovek *dva*, *oba/dvě*, *obě*. Oba doplněné texty se týkají tématu Co rád/a dělám. První doplněný text je popisem kamarádky a úkoly s textem související jsou zaměřeny na procvičení komunikačních funkcí *popis*, *obliba* a *zájem*. Druhý doplněný text je vyprávěním a zároveň popisem průběhu cyklistického závodu z pohledu chlapce, který se ho účastní. Pomocí cvičení určených k tomuto textu si žáci mohou procvičit komunikační funkce *souhlas/nesouhlas*, *znalost informací*, *preference* a *vyjádření emocí*. Cvičení vedou také ke splnění výstupu ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty.⁹²

Závěrečná třicátá třetí lekce je lekcí souhrnnou, takže se v ní průřezově objevují všechna základní témata, která žáci s pomocí této učebnice probrali, avšak žádné cvičení v této lekci není zaměřeno na komunikační funkce. První text, který byl do této lekce doplněn, je napsán formou rozhovoru dívky s jejími rodinnými příslušníky a druhý formou popisu a hodnocení školního výletu z pozice chlapce, který se ho účastnil. Oba texty vedou ke splnění výstupu ZAHR-ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty. První z těchto textů zahrnuje témata Rodina a Čas a zaměřuje se na procvičení komunikačních funkcí *pozdrav*, *navázání kontaktu při pozdravu*, *překvapení* a *vyjádření emocí*. Úkoly k tomuto textu vedou také ke splnění výstupu ZAHR-ČJL-5-2-01 rozumí významům slov a porovnává je.⁹³ Druhý text obsahuje témata Škola a Příroda a pomocí úkolů k tomuto textu si žáci mají procvičit zejména komunikační funkce *rada/doporučení*, *rozkaz/pokyn*, *nutnost*, *zákaz*, *obliba* a *popření obliby*.

⁹¹ BROŽ, František. Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022, 1. vydání. s. 2

⁹² Ibidem. s. 2

⁹³ Ibidem. s. 2

Závěr

Ukázalo se, že v učebnici určené pro výuku českého jazyka 5. tříd ZŠ v České škole bez hranic v Londýně se původně nacházelo, jak bylo nastíněno i v posudku MŠMT, jen velmi málo cvičení zaměřených na komunikační a slohovou výchovu, kvůli čemuž nebyla splněna kritéria pro její vydání. V rámci předchozí kapitoly této práce s názvem *Komunikačních funkce a situace v učebnici pro Českou školu bez hranic v Londýně a jejich doplnění* byl obsah této učebnice podrobně analyzován a cvičení určená jako doplnění do této učebnice vytvořena s ohledem na veškeré požadavky, popsané kromě úvodu práce také v kapitole *Specifičnost výuky žáků-cizinců* a v již zmíněné předcházející kapitole této práce.

Nejdříve však bylo potřeba zjistit, jak se komunikační a slohová výchova vyučuje na základních školách, jaká témata a jaké komunikační funkce a situace mají žáci 5. ročníku v rámci této vzdělávací oblasti zvládnout, což jsem hledala jednak v RVP pro ZV a příslušných kurikulárních dokumentech a jednak v dostupných učebnicích českého jazyka pro 5. ročník ZŠ. Protože je však analyzovaná učebnice určena pro výuku českého jazyka v zahraničí, bylo nutné také prozkoumat, jakým způsobem se český jazyk vyučuje v zahraničí, jaké dokumenty musejí být respektovány a jaká kritéria musí být splněna, aby se výuka českého jazyka v zahraničí dala považovat za rovnocennou s výukou českého jazyka v mateřském prostředí.

Pro potřeby této práce bylo také důležité vymežit rozdíly mezi druhým a cizím jazykem, s čímž souviselo zařazení skupiny žáků navštěvující instituce Českých škol bez hranic do vzdělávacího systému. Jelikož je dle výzkumu mezi těmito žáky spousta takových, kteří jsou bilingvní, bylo potřeba otevřít také téma bilingvismu, a to zejména ve vztahu k této konkrétní cílové skupině dětí. Výzkum potvrdil, že děti pobývající v cizině mají, podobně jako děti dvojjazyčné, ve vztahu ke svému rodnému jazyku problém hlavně s jeho psanou, formální normou, což je dáno především tím, že tyto děti se v cizině se svým rodným jazykem setkávají nejčastěji pouze ve formě mluvené, a to prostřednictvím komunikace se svými rodiči, která obsahuje jak slova nespisovná, tak slova spisovná. Následkem toho mají děti problém rozlišovat slova nespisovná a určená pouze pro mluvený jazyk od slov spisovných, která se užívají převážně ve formě psané. Vzniká tak situace, kdy pro tyto děti, kterým chybí kontakt s psaným jazykem, se stává psaní a čtení obtížnější než pro děti žijící v České republice a docházející do českých škol. Proto bylo potřeba v učebnici pro České

školy bez hranic, která je pro tyto žáky učena, tuto skutečnost zohlednit a doplnit do ní úkoly a cvičení zaměřená mimo jiné na rozdíly mezi mluvenou a psanou formou českého jazyka, vázané na různé komunikační situace.

Cílem také bylo, aby si děti uvědomily, že při výběru vhodného lexika by vždy měla být zohledněna komunikační situace, ve které se mluvčí nacházejí a že lexikum se v závislosti na těchto komunikačních situacích může lišit. Proto je součástí této práce také analýza komunikačních funkcí a situací.

Anotace/Annotation

Jméno a příjmení autora/ First name and surname of the author:

Dominika Hasalová

Katedra, fakulta/Department, faculty:

Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Department of Czech Studies, Faculty of Arts, Palacký University in Olomouc

Název bakalářské práce/Title of thesis:

Komunikační funkce ve výuce češtiny jako druhého jazyka a jejich reflexe ve vybraných učeních materiálech

Communicative functions in teaching Czech as a second language and their reflection in selected teaching materials

Vedoucí bakalářské práce/Supervisor:

Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Počet příloh/Number of appendices:

1

Počet znaků/Number of characters:

114448

Počet titulů použité literatury/Number of sources:

55

Klíčová slova/Keywords:

komunikační funkce, komunikační situace, mateřský jazyk, druhý jazyk, cizí jazyk, čeština jako druhý jazyk, čeština jako cizí jazyk, bilingvismus, Česká škola bez hranic

**communicative functions, communicative situations, mother tongue, second language, foreign language, Czech as a second language, Czech as a foreign language, bilingualism
Czech school without borders**

Stručné shrnutí práce/ A brief summary:

Cílem této práce je analyzovat komunikační funkce a situace v učebnici pro Českou školu bez hranic a doplnit do této učebnice cvičení vhodná pro komunikační výchovu. K tomu bude potřeba teoreticky vymezit, co jsou to komunikační funkce a jak se uplatňují ve výuce češtiny jako cizího, druhého i mateřského jazyka.

The aim of this thesis is to analyse communicative functions and situations in a textbook for Czech school without borders and to add appropriate exercises for teaching communicative education into this textbook. To do that, it will be necessary to define what the communicative functions are and how they are used in teaching Czech as a foreign, second or first language.

Použité zdroje

- 4kids.cz. *Interaktivní plyšáci. Harry Potter a interaktivní sova Hedvika*. [online]. ©2005-2022. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.4kids.cz/harry-potter-interaktivni-sova-hedvika>
- Art Rubikon z. s. *Dramatický kroužek (pro děti ve věku 10–15 let)*. [online]. © 2022. [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://artrubikon.com/udalosti/dramaticky-krouzek-pro-deti-ve-veku-10-15-let>
- BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, Marie. *Čeština pro cizince. Úroveň A1 a A2*. Edika, Brno 2017.
- BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, Marie. *Čeština pro cizince. Úroveň B1*. Computer Press, Brno 2010.
- BOCCOU KESTŘÁNKOVÁ, Marie. *Čeština pro cizince. Úroveň B2*. Edika, Brno 2020, 2. vydání.
- BROŽ, František. *Český jazyk a literatura v českých školách v zahraničí. Metodický materiál pro učitele 1.-5. ročníku základní školy*. Národní pedagogický institut České republiky. Praha 2022.
- Ceník-poštovního. cz. *Ceník poštovního, pobočky České pošty, PSČ*. [online]. beoriginals.cz. [cit. 2022-11-28]. <https://cenik-postovneho.cz/jak-vyplnit-postovni-poukazku-a/>
- CVEJNOVÁ, Jitka. *Česky, prosím III. učebnice češtiny pro cizince. úroveň B1*. nakladatelství Karolinum, Praha 2016.
- CVEJNOVÁ, Jitka. K pojmu jazyková funkce v popisech referenčních úrovní češtiny. [online]. In: *Bohemistyka*, 2006, roč. 6, č. 3. [cit. 2022-09-25]. ISSN 1642–9893. Dostupné z: <https://bohemistyka.pl/articles/download/94e85456-cdae-4f2d-8c3b-ba8d0bf3113e.pdf>
- CVEJNOVÁ, Jitka. a kol. *Referenční popis češtiny pro účely zkoušky z českého jazyka pro trvalý pobyt v ČR – úrovně A1, A2*. [online]. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2016. [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/Publikace/referencni_popis_08122016.pdf
- ČADSKÁ, M. et al. *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2*. [online]. MŠMT: Praha, 2005. [cit. 2022-10-04]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>
- ČAVNICKÁ, Danuše. *Hravá čeština 5. Učebnice pro 5. ročník ZŠ*. Taktik International, s. r. o., Praha 2017.
- Česká pošta. *Poštovní poukázka a*. [online]. © 2022 Česká pošta. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.ceskaposta.cz/sluzby/platebni-a-financni-sluzby-cr/postovni-poukazka-a>

Česká škola bez hranic Londýn. Čeština 5. třída. Londýn 2020. © ČŠBHL 2020. Interní materiál ČŠBHL pro potřeby vyučování v ČŠBHL.

Česká škola bez hranic z. s. Informace pro školy a rodiče. [online]. © 2022. [cit. 2022-09-04]. Dostupné z: <https://csbh.cz/informace-pro-skoly-a-rodice/>

Česká škola bez hranic z. s. O nás. [online]. © 2022. [cit. 2022-09-04]. Dostupné z: <https://csbh.cz/o-nas/>

GREPL, Miroslav (2017). *KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VÝPOVĚDI*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-20]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VÝPOVĚDI](https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_FUNKCE_VÝPOVĚDI)

GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Votobia, 1998. s. 332-345

HÁDKOVÁ, M. et al. *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1*. [online]. MŠMT: Praha, 2005. [cit. 2022-10-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>

HÁJKOVÁ, Eva. *Didaktické studie III. Čeština jako cizí jazyk. Německá inspirace při pokusu o tvorbu studijního plánu čeština jako jazyk cizí/druhý*. Praha 2006

HÁJKOVÁ, Eva. *Komunikační činnosti a jejich cíle: (z hlediska vyučování mateřskému jazyku na 1. stupni základních škol)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2008. s. 45-55

HIRSCHOVÁ, Milada (2017). *ILOKUČE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ILOKUČE>

HIRSCHOVÁ, Milada (2017). *KOMUNIKAČNÍ SITUACE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-22]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ SITUACE](https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_SITUACE)

HIRSCHOVÁ, Milada (2017). *LOKUČE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LOKUČE>

HIRSCHOVÁ, Milada (2017). *PERLOKUČE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/PERLOKUČE>

- HIRSCHOVÁ, Milada. Řečový akt, řečové jednání a komunikační funkce výpovědi. [online]. *Slovo a slovesnost: list Pražského lingvistického kroužku*. Praha: Melantrich, 08.2004, 65(3), 163-173. [cit. 2022-06-23]. ISSN 0037-7031. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:8198d304-47b2-4063-ba63-500e6df6ab2f>
- HOFFMANOVÁ, Jana (2017). *KONVERZACE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-23]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/KONVERZACE>
- HOLUB, J. et al. *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň B2*. [online]. MŠMT: Praha, 2005. [cit. 2022-10-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>
- HOŠNOVÁ, Eva a kol. *Český jazyk 5 pro základní školy*. SPN – pedagogické nakladatelství, Praha 2016.
- HRADILOVÁ, Darina a kol. *Czech it up! Čeština pro cizince 4*. učebnice. úroveň B2. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2020.
- HRADILOVÁ, Darina a kol. *Czech it UP! Čeština pro cizince 5*. učebnice. úroveň C1. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019.
- HRADILOVÁ, Darina. *Role rodilého mluvčího v cizojazyčné komunikaci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2020.
- KROPÁČOVÁ, Jitka. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006.
- Kurikulum češtiny jako druhého jazyka pro základní vzdělávání*. [online]. Národní pedagogický institut české republiky. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/kurikulum/>
- MAHLSTEDT, S. *Zweigsprachigkeitserziehung in gemischtsprachigen Familien (Eine Analyse der erfolgsbedingten Merkmale)*. Frankfurt am Main: Lang 1996. s. 19
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. Společný evropský referenční rámec pro jazyky. [online]. Poslední změna 26. 01. 2021. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>
- MORGENSTERNOVÁ, Monika a kol. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. s. 28-60.

NEKULA, Marek (2017). *FUNKCE JAZYKA*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.). [online]. Nový encyklopedický slovník češtiny. [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/FUNKCE JAZYKA](https://www.czechency.org/slovník/FUNKCE_JAZYKA)

Prima Fresh. [online]. © FTV Prima spol. s r.o. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://fresh.iprima.cz/vanilkove-rohlicky>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. MŠMT, Praha 2021. [cit. 2022-10-12]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/07/RVP-ZV-2021.pdf>

REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Leda 2012, 2. vydání.

SlidePlayer. *Baletíme s Naty Baletní příprava IV Balet pro pokročilé do 12 let*. [online]. [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/amp/12851496/>

ŠEBESTA, Karel. *Didaktické studie III. Čeština jako cizí jazyk. Vyučování češtiny jako druhého/cizího jazyka*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006.

ŠEBESTA, Karel. *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999.

ŠKODOVÁ, Svatava. *Domino – Český jazyk pro malé cizince 1. Učebnice*. Wolters Kluwer ČR. Praha 2010.

ŠKODOVÁ, Svatava. *Domino – Český jazyk pro malé cizince 1. Metodika*. Wolters Kluwer ČR. Praha 2010.

ŠKODOVÁ, Svatava. *Domino – Český jazyk pro malé cizince 1. Pracovní sešit*. Wolters Kluwer ČR. Praha 2010.

ŠKODOVÁ, Svatava. *Domino – Český jazyk pro malé cizince 1. Učebnice*. Wolters Kluwer ČR. Praha 2010.

ŠKODOVÁ, Svatava. *Domino – Český jazyk pro malé cizince 2. Učebnice*. Wolters Kluwer ČR. Praha 2010.

ŠKODOVÁ, Svatava. *Domino – Český jazyk pro malé cizince 2. Metodika*. Wolters Kluwer ČR. Praha 2010.

ŠKODOVÁ, Svatava. *Domino – Český jazyk pro malé cizince 2. Pracovní sešit*. Wolters Kluwer ČR. Praha 2010.

ŠTINDLOVÁ, Barbora. et. al. *Rámcové kurikulum pro přípravu ke zkoušce z českého jazyka pro trvalý pobyt*. [online]. Národní pedagogický institut, Praha 2021. s. 5-6 [cit. 2022-09-22]. Dostupné z: <https://cestina-pro-cizince.cz/trvaly-pobyt/pro-ucitele/materialy-ke-stazeni/>

TRIARCHI-HERRMANN, V. *Mehrsprachige Erziehung. Wie Sie Ihr Kind fördern*. München, Basel : Ernst Reinhardt Verlag, 2003.

URBANOVÁ, Olga. *Hravá čeština 5. Pracovní sešit pro 5. ročník ZŠ*. Taktik International, s. r. o., Praha 2017.

Vzdělávací program Českých škol bez hranic (a jim metodicky příbuzných zahraničních škol) pro předškolní a základní vzdělávání pro 1. a 2. stupeň. [online]. Česká škola bez hranic, 2010. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://csbh.cz/rubrika/vyukove-materialy/>

Příloha

1. lekce: Národní a mateřský jazyk, slova spisovná a nespisovná, slova citově zabarvená

Rozhovor s kamarádkou

L: „Čau Klárko, dlouho jsem tě neviděla. Jak se vede?“

K: „Ále, jde to. Jak tobě, Lucko?“

L: „Já se mám furt stejně. Ale slyšela jsem, že ty už prý nechodíš k nám do školy ani do hudebky na klavír. Jak to?“

K: „To je tím, že už tady vlastně nebydlím. Přestěhovali jsme se do Anglie.“

L: „Páni! To je hustý! Jak to?“

K: „Rodiče si tam našli práci. Takže do školy už musím chodit tam.“

L: „A jaký to tam je, v té anglické škole?“

K: „Všichni spolužáci tam mluví anglicky, takže je to občas opruz, protože je pro mě někdy dost těžký jim rozumět.“

L: „No to si umím představit. A uča mluví taky jen anglicky?“

K: „Jo, ale to mi tolik nevadí, protože se kvůli mně snaží mluvit pomalejc, abych jí rozuměla.“

L: „Týjo, to jsi dobrá, že to zvládáš, když na tebe mluví jen anglicky!“

K: „Občas si přeju, aby na mě mluvila česky, ale není to tak zlý. Chodím totiž ještě do takovýho kroužku, kde si tu angličtinu zlepšuju spolu s děčkama, který se taky do Anglie přestěhovaly z nějaký jiný země, takže umí anglicky asi tak stejně jako já. Je to tam docela fajn a našla jsem si tam už i pár kámošek.“

L: To zní celkem dobře. Ale co vlastně teď děláš tady?

K: Přijela jsem na prázdniny – už se mi po tobě a ostatních mých starých kámoškách stýskalo!

L: Tak přijď i s vašima dneska k nám – naši vás všechny taky rádi uvidí!

Úkoly k textu:

- 1.) Najdi v textu slova a fráze, které jsou nespisovné a podtrhni je. Pak se pokus tato slova nebo slovní spojení nahradit slovy spisovnými.
- 2.) Se spolužákem ve dvojici zkuste v rozhovoru pokračovat. Pokud jsi v roli Klárky, poděkuj za pozvání na návštěvu, ale omluv se, že nemůžeš přijít, protože jdete odpoledne k babičce. Pokud jsi v roli Lucky, navrhní jiný den, kdy by Klárka s rodiči mohla přijít na návštěvu. Pak se rozlučte a slibte si, že se brzy uvidíte.
- 3.) Proč myslíš, že Klárka a Lucka při komunikaci používaly nespisovná slova? V jakých jiných situacích se se slovy nespisovnými můžeme setkat?

Formální dopis

Vážená paní Nováková!

Píši Vám z důvodu nepřítomnosti mého syna Jana ve škole. Jan má od dnešního rána vysoké horečky, proto prosím, abyste ho v následujících dnech z výuky omluvila. Zároveň Vás žádám o informace o učivu, které s dětmi budete v tomto týdnu probírat, abych s Honzíkem mohla doma chybějící látku doplnit, až se bude cítit trochu lépe. Domácí úkol, který měl vypracovat na dnešní den, proto bohužel momentálně dokončit nemůže, což doufám, že vzhledem k situaci pochopíte. Tento úkol i další úkoly Vám mohu průběžně posílat v elektronické podobě, pokud je to pro Vás přijatelné. Jsem si vědoma i toho, že měl jet Honzík tento týden s dětmi na výlet, kterého se kvůli své nemoci nebude moct zúčastnit. Bylo by možné ho z výletu ještě odhlásit, aby mi mohla být vrácena záloha, kterou jsem za výlet již zaplatila? Dále Vás prosím o ujištění, že i přes nefungující webový systém školní jídelny lze nahlášené obědy na tento týden ještě nyní odhlásit prostřednictvím SMS, jak nám bylo řečeno na posledních třídních schůzkách. Na závěr bych se chtěla zeptat, zda je nutné posílat Vám také omluvenku od lékaře, nebo jako omluvenka stačí tento dopis? Předem Vám děkuji za odpověď a přeji příjemný začátek pracovního týdne.

S pozdravem

Ivana Jedličková

Úkoly k textu:

- 1.) V textu najdi slova a slovní spojení, která jsou typická pro formální styl a podtrhni je. Jsou to slova spisovná nebo nespisovná?
- 2.) Proč jsou tato slova použita právě v této konkrétní komunikační situaci a v jakých jiných situacích taková slova ještě používáme?
- 3.) Představ si, že jsi paní učitelka Nováková a pokus se paní Jedličkové napsat odpověď, ve které zodpovíš otázky, na které se paní Jedličková ptá. Mysli také na to, jakým způsobem paní Jedličkovou oslovíš a jak dopis zakončíš.

2. lekce: Stavba slova a slova příbuzná

Vzpomínka na dětství

Bylo nebylo, žil byl jeden velmi starý muž. Dožil se krásných sto let a stále si nepřipadal stár. Každý den chodil na vycházky do lesa a na rybolov. Jednou v řece vylovil obrovskou štiku. On i jeho rodina z toho měli velikou radost. V mládí rád pobíhal po louce a snažil se dohonit motýly. Také rád závodil s kamarády. Například se vždy snažil přeplavat na druhý břeh rybníku a doplavat do cíle jako první. To byla aspoň ranní rozcvička! Nyní už na druhý břeh nedoplave, ale to mu nevadí – je rád, že se stále o holi dokáže dobelhat na svůj rybářský posed. Pak zde může sedět, pozorovat uklidňující hladinu rybníka, poslouchat kvákání žab i malých žabiček a být tak v dokonalé harmonii s přírodou. V těchto chvílích rád vzpomíná na nejrůznější příhody ze svého mládí. Pamatuje si třeba to, jak s kamarády hrával hru na slepou bábu. Na to, jak s ním točili pořád dokola tak dlouho, až se s ním roztočil celý svět. To byl pak celý svět vzhůru nohama, ale jemu to nevadilo. Líbilo se mu dívat se na to, jak je louka nahoře a nebe s obláčky naopak dole. Občas se mu ale tak moc zamotala hlava, že si musel chvíli lehnout do trávy. V létě to bylo moc příjemné, protože to krásně šimralo a ochlazovalo. V zimě to moc příjemné nebylo, ale to si tak často na slepou bábu nehrávali. To spíš seděli doma u pece a poslouchali pohádky, ve kterých se odehrávaly podivuhodné věci. Například mu vyprávěli o princezně, která ... (*doplň větu*) nebo o drakovi, který (*doplň větu*). Ale nejvíce se mu stejně líbilo vyprávění o ... (*doplň větu*) protože ... (*pokračuj ve vyprávění*)

Úkoly k textu:

- 1.) Doplň chybějící místa v textu a následně napiš alespoň 5-10 dalších vět. Např.: O ČEM/KOM vyprávění bylo? Co se mu na vyprávění líbilo – čím bylo zajímavé a co zajímavého se v něm dělo? Udělala daná postava něco neobyčejného/zázračného?
- 2.) Vzpomeň si na nějakou pohádku, ve které se objevují nadpřirozené bytosti. Jednu z těchto bytostí si vyber a popiš spolužákovi vedle tebe, jak postava vypadá, co neobyčejného dokáže a co se ti na ní líbí/nelíbí.

Slova příbuzná

Maminka zavřela okno a nechala polévku vřít.

Husu pekla už od rána, aby byla pěkně propečená.

Když z hrnce stoupá pára, dávej pozor, ať se neopaříš!

Protože se nám mouka za sáčku vysypala, museli jsme ji přesypat do nádoby.

Ještě bylo potřeba namlít mák, a tak jsem si ze spíže podal mlýnek.

Podrž mi to na chvíli, prosím, nemám takovou výdrž!

Myslivec nabil pušku, když hodiny odbíjely čtyři hodiny.

Až budeme mít vanu, nebudeme se muset mýt ve sprchovém koutě.

Babička mi na Vánoce upletla pěknou šálu, ale s bratrem jsme si popletli dárky, takže ji nedopatřením dostal on.

Musíš to lano více napnout; teprve potom můžeš vypnout ten spínač.

Úkoly k textu:

- 1) U podtržených dvojic vysvětli, zda se jedná o slova příbuzná či nikoliv a vysvětli, proč tomu tak je. Rada: zopakuj si, jak slova příbuzná poznáme (mají společný kořen a zároveň jsou si blízká svým významem). Potom vymysli vlastní příklady k těmto podtrženým dvojicím slov.
- 2) Vyberte si ve dvojicích ze slov *vřít, bít, péct, mít, mýt, plést a pnout* libovolná dvě a pokuste se z nich vytvořit nová slova tak, že k nim přidáte takovou předponu, abyste

pomocí ní neposkládali již existující slovo, nýbrž slovo zcela nové. Pak k těmto dvěma novým slovům také vymyslete významy a navzájem diskutujte, co by slova mohla znamenat a proč – co vám například připomínají, s čím si je spojíte a tak dále.

- 3) Pomáháš doma v kuchyni? S čím? Umíš nějaké jídlo uvařit sám/sama? Popiš, jak při vaření postupuješ a co musíš mít k uvaření tohoto pokrmu k dispozici.

3. lekce: Pravidla psaní přídavných jmen odvozených příponou -cký a -ský, rozdíly mezi předložkou a předponou a zdvojené souhlásky

Zážitky z prázdnin

Anička letos v létě hodně cestovala po České republice. Na začátku léta byla s rodiči v Českosaském Švýcarsku, kde si udělali výlet podél Jetřichovických stěn. Cestou se nebáli napít z horského potůčku, jelikož příroda je v této části republiky panenská. Potom jela Anička na dva týdny za babičkou a dědou do Štramberku, kde se byli společně podívat na to, jak se tam vyrábějí štramberské uši, na kterých si pak Anička moc pochutnala. V srpnu navštívila strejdu v Praze, se kterým prošla celé historické centrum města i jiné části. Viděla například vojáky, pochodující před pražským hradem nebo židovské město, avšak nejvíce ji uchvátil výhled z Petřínské rozhledny. Další den si se strejdou udělali výlet do Brandýsa nad Labem, kde zavítali do krásného brandýského zámku. Vnitřek zámku byl plný uměleckých děl a Anička si zde představovala, jak by se v něm asi procházelo s princeznovskými šaty. Zaujal ji také výklad průvodce, který vyprávěl například o tom, jak se dříve jezdilo v panských kočárech. Jen si chvíli odpočinula doma a jela navštívit tetu do Olomouce, kde mohla poprvé ochutnat olomoucké tvarůžky. Na konci léta se ještě Anička s rodiči zajela podívat do Šternberka, a to hlavně na šternberský hrad. Prohlédli si tam však také budovy bývalého augustiniánského kláštera a opravené měšťanské domy v městské památkové zóně.

Úkoly k textu:

- 1) Najdi v textu 17 slov s příponami -cký/-ský, -cká/-ská, -cké/-ské a řekni, z jakých slov asi vznikla.

- 2) Víš, co to jsou štramberské uši a jaký příběh se s jejich výrobou pojí? Jakou další specialistu Anička v létě ochutnala? Už jsi někdy nějaké z těchto dvou pokrmů jedl/a a co známého ti svou chutí připomínaly?
- 3) Popiš nějaké zajímavé místo, které jsi v poslední době navštívil/a. Co se zde obvykle nachází? Co vidíš a cítíš, když se na tom místě nacházíš?

Pozdrav z prázdnin od Janičky kamarádce Aničky

Ahoj Aničko,

posílám Ti pohled z nejjihnějšího místa Francie! Je tu moc krásně – svítí tu sluníčko, moře je teplé a plné rybiček a mušlí. Bydlíme v takovém malém francouzském domečku kousíček od pláže a výhled z okna je zkrátka božský. Každé ráno se chodíme koupat do moře a večer občas zajdeme na městský trh nebo jen tak ležíme na rozpálené pláži a pozorujeme dechberoucí západ slunce. Vůbec nic mi tu nechybí! Ale těším se, až spolu zase půjdeme ven s kočárky a panenkami nebo na hřiště. Nebo si spolu zase můžeme udělat náš oblíbený jahodový koktejl, co myslíš? Jak trávíš prázdniny ty – co zajímavého jsi za poslední dny zažila?

P. S.: Děkuji Ti, že se staráš o mého králíčka. Pozdravuj ho prosím ode mě také, stýská se mi po vás obou a moc se těším, až napíšeš!

Zdraví tvoje kamarádka

Janča

Úkoly k textu:

- 1.) Co znamená slovo *dechberoucí* a jak tohle slovo asi vzniklo? Ocitl/a ses někdy v situaci, kdy jsi viděl/anebo zažil/a něco, co je *dechberoucí*? Co to bylo a kdy a kde se to stalo?
- 2.) Představ si, že jsi Anička a pokus se Janči napsat odpověď na její pozdrav. Napiš jí, jak se daří jejímu králíčkovi a navrhní, co byste mohly společně podniknout, až se Janička z Francie vrátí.

4. lekce: Skupiny bě/bje, vě/vje, pě, mě/mně a předpony s-, z-, vz-

Neposedný motýlek

Běžela po rozkvetlé louce a sbírala květiny, aby si z nich mohla uplést věneček. Na jedné z těch, kterou také chtěla utrhnout, seděl krásný motýl a ona věděla, že je to motýl bělásek. Měl totiž pěkná, bílá křídla. A tak nechala vše být a celou svou pozornost teď věnovala tomu krásnému motýlkovi. Vtom motýlek zvedl svá křidélka a ulpěl na jejích světlych šatech. „Co si o mně asi myslí?“ říkala si. Byla zvědavá na to, jak motýl vypadá zblízka a chtěla si ho pořádně prohlédnout. Jakmile však vzala do ruky látku ze šatů, kterou chtěla jen jemně nadzdvihnout, bělásek byl najednou pryč. „Kam ten pěkný motýl tak najednou zmizel?“, divila se zklamaná holčička. Náhle ho zahlédla sedět kousek od ní. Tíše jako pěna se k němu přiblížila a pak si opatrně klekla ve strachu a v napětí, jestli zase uletí. Tentokrát ale motýlek neuletěl, takže ho mohla holčička pozorovat. Pozorování motýlka ji sice moc bavilo, nemohla tím však bohužel strávit většinu dne – měla i jiné plány. Za loukou se nacházel les, kde holčička chtěla nasbírat větve, aby z nich mohla postavit domeček pro skřítky.

Úkoly k textu:

1.) U podtržených slov vysvětli, proč se zde píše právě *je/e*.

2.) Pokus se příběh dopsat. Použij k tomu následující slova:

- pěnkava
- pět
- směšný
- obětovat
- pověsit

3.) Kdy jsi byl/a naposledy v přírodě a co zajímavého jsi tam viděl/a? Víš, jak bychom se v přírodě měli chovat – co bychom na takovém místě měli a co naopak neměli dělat?

Stěhování

Včera jsem se od maminky dozvěděla, že se brzy budeme stěhovat do rodinného domu. Zatím ještě bydlíme v pronajatém bytě, kde rodiče musí každý měsíc platit majiteli nájem, takže když jsem tu novinu o stěhování uslyšela, nemohla jsem tomu uvěřit! Maminka mi na

to řekla, že inzerát na prodej toho domu objevili úplně náhodou. Když včera jeli autem z práce, cesta byla uzavřená, a tak museli jet objížďkou. Pak si maminka vzpomněla, že musí jít ještě nakoupit, a tak tatínek zastavil u obchodu, vedle kterého visel inzerát na pěkný rodinný dům za výhodnou cenu. Rozhodli se tam proto hned zavolat a domluvit si na nejbližší termín prohlídku. Jelikož byl o dům velký zájem, maminka kvůli prohlídce dokonce obětovala hodinu jógy, kam chodí moc ráda. Když se vrátili z prohlídky, řekli mi, že jsou prvními zájemci a že dům chtějí koupit. Já jsem sice dům ještě neviděla, ale mám takový dojem, že se mi tam bude moc líbit! Už se těším, až si vyběhám a pak i vymaluji svůj nový pokojíček! Maminka s tatínkem se zase těší, až si v nové kuchyni dáme první rodinný oběd. Zítra se tam máme jet podívat všichni společně, tak jsem moc zvědavá, jak to tam bude vypadat!

Úkoly k textu:

1. Jak se asi vypravěčka cítila, když se dozvěděla, že se bude s rodinou stěhovat? Jak by ses na jejím místě cítil/a ty?
2. Už ses někdy stěhoval/a na jiné místo? Těšil/a ses na svůj nový domov nebo zde bylo něco, z čeho jsi měl/a obavy?

5. lekce: Opakování předpon s-, z-, vz- a psaní i/y po obojetných souhláskách (b, f, l, m)

Jak správně vysadit tulipány?

Budeš potřebovat:

- zahradní rukavice
- možná kosu nebo sekačku
- rýč
- hrábě
- sázecí kolík
- skládací nebo svinovací metr
- sadbové cibule tulipánu
- konev s růžicí naplněná vodou

Postup:

- 1) Nejprve si vezmi zahradní rukavice a nějaké starší oblečení, u kterého nebude vadit, když si ho trochu zmažeš.
- 2) Najdi na své zahradě místo vhodné pro tulipány. Mělo by být slunné.
- 3) Pokud máš po celé zahradě vysokou trávu, nejprve ji alespoň na tomto místě zkos.
- 4) Vytrhej zbytky trávy, odstraň kamení a důkladně zryj záhon, aby byla půda vzdušná.
- 5) Hlínu na záhoně pomocí hrábí shrabej tak, aby byl záhon rovný.
- 6) Záhon nechej odpočívat alespoň týden, aby byla půda v něm slehlá.
- 7) Spočítej sadbové cibule.
- 8) Sázcím kolíkem otáčivým pohybem jím udělej do země díry, asi 2-3 cm daleko od sebe. Děř udělej tolik, kolik máš sadbových cibulek. Pokud máš strach, že vzdálenost neodhadneš, použij metr. Až skončíš s měřením, metr zase smotej.
- 9) Sadbové cibule jednu po druhé vkládej do připravených děř tak, aby v každé z nich byla pouze jedna cibulka.
- 10) Hlínu pak rukama shrabej zpět tak, aby byly cibulky celé zakryté a aby byl záhon opět rovný.
- 11) Nakonec všechny zasazené cibulky pořádně zalej plnou konví s růžicí a máš hotovo!

Úkoly k textu:

- 1) Už jsi někdy sadil/a tulipány nebo nějaké jiné jarní rostliny? Jak jsi postupoval/a a jaké pomůcky jsi k tomu potřeboval/a?
- 2) Napiš podle tohoto vzoru popis pracovního postupu na sázení rajčat. Pokud nevíš, jak se sázejí rajčata, vyhledej potřebné informace na internetu.

Vzpomínka na letní prázdniny

Jako malý kluk jsem letní prázdniny moc rád trávil s babičkou a dědečkem. Jezdil jsem za nimi z Litomyšli, což je město, které má trochu více obyvatel než Lysá nad Labem, kde babička s dědečkem bydleli. Oba byli mlynáři a na důchod si koupili pěkný mlýn. Uvnitř jejich obydlí se sice mlít už nedalo, ale měli tam krásný, ručně vyřezávaný nábytek. Ve vedlejší chlévě chovali také různý dobytek, jako například krávy a býky, koně a kobyly. Když jsem se chtěl na zvířata jít podívat, musel jsem za nimi vždy zamykat dveře, aby náhodou neutekla. S babičkou jsem občas ráno do lesa chodíval sbírat byliny. Nejčastěji

jsme nacházeli pelyněk, který je prý dobrý na žaludek. S dědečkem jsem zase po večerech na vodní hladině pozoroval lysky. Protože byl dědeček velmi bystrý muž, většinou lysku zpozoroval dříve než já. Když odletěla, občas po sobě zanechala trochu chmýří, které jsem po ní pak sbíral a schovával na památku. Obvykle jsme se alespoň jednou za léto vypravili do Přibyslavi, kde bydlel můj strýc, který měl dost velký byt na to, aby nás v něm mohl na pár dní ubytovat. V jeho příbytku měl spoustu krásných plyšových zvířátek, která vyráběla moje teta. Vedle bytu měli strýc s tetou zahradu, kde jsme po večerech často grilovali. Aby oheň správně hořel, musel ho strýc nejprve pořádně rozdmýchat. Pozorovat oheň mě moc bavilo, rád jsem se kolem strýce ochomýtal. Jednou se nám u grilování stalo, že jsem zničehonic uslyšel burácení hromu a hned poté se začalo i blýskat. Můj mladší bratranec začal vzlykat, ale já jsem ho utěšil, protože jsem se nebál – věděl jsem, že to znamená jen to, že brzy přijde déšť. Sice jsme už nemohli pokračovat v grilování, ale já jsem se těšil na to, až budu moct s pláštěnkou a v gumácích pozorovat hlemýždě, kteří v dešti obvykle vylézají ze svých úkrytů.

Úkoly k textu:

- 1.) Na kterých dvou místech vypravěč jako malý kluk trávil své letní prázdniny a jaké aktivity tam vykonával?
- 2.) Víš, jaké zásady bys měl/a dodržovat při manipulaci s ohněm – na co by sis měl/a dát pozor?

6. lekce: Předložky s/se, z/ze a psaní i/y po obojetných souhláskách (p, s, v, z)

Narozeninový den

Ráno jsem musela vstát z postele už v 7 hodin jako každý všední den. K snídani mi maminka s tatínkem udělali moje oblíbené jídlo: vafle s karamellem. Už při pohledu na ně se mi sbíhaly sliny, a tak jsem je snědla s chutí a s dobrou náladou. Jen co jsem si po sobě uklidila nádobí ze stolu, šla jsem na školní autobus. Ve škole jsem dnes všem spolužákům dala na lavici bonbón s čokoládovou nádivkou, protože jsem měla narozeniny, a oni mi za to i s paní učitelkou popřáli. V češtině jsme dělali docela zajímavý úkol z učebnice – měli jsme se spolužáky vymyslet, jak bychom připravili narozeninovou oslavu pro své kamarády a někteří z nich měli spoustu zajímavých nápadů, které mě inspirovaly k tomu, že tu narozeninovou oslavu uspořádám doopravdy a se vším všudy. Ze školy jsem šla

rovnou domů, kde mě čekali rodiče s narozeninovým překvapením, kterým byl dort s devíti svíčkami a s jahodami, které nade všechno miluji. Když jsem sfoukla všechny svíčky, dostala jsem ještě od maminky zlatý řetízek se srdíčkem a od tatínka krásné květiny, které byly asi z květinářství od vedle. U dortu jsem se rodičů zeptala, jestli můžu uspořádat narozeninovou oslavu pro své kamarády. Oni souhlasili ale pod podmínkou, že jim pomůžu s přípravami. Rodiče mi tímto udělali velkou radost – lepší narozeninový den jsem si ani nemohla přát!

Úkoly k textu:

- 1.) U podtržených slovních spojení vysvětli, proč se zde píše právě *s/se* nebo *z/ze*.
- 2.) Dostal/a jsi někdy nějaký dárek, ze kterého jsi byl/a překvapená? Jak jsi reagoval/a – bylo překvapení příjemné nebo nepříjemné?

Výlet do přírody

Jednoho podzimního dne jsme se s rodiči vypravili do lesa. Bylo sice trochu sychravé počasí, ale to nám nevadilo. Jelikož bylo čerstvě po dešti a v lese se vše krásně třpytilo, doufali jsme, že najdeme třeba pýchavky, ze kterých je maminka zvyklá dělat velmi dobrou a sytou polévku. Když jsme přišli do lesa, podařilo se nám v pohybu zachytit slepýše, o kterého jsem skoro omylem klopýtnul, ale naštěstí jsem ho nezašlápl. Za pár minut nad námi proletěl výr, který přes den většinou nelétá. Proto jsem se lekl tak, že jsem způsobil menší povyk a pak zpytoval svědomí, jelikož jsem tím vyplašil sysla, vylézajícího ze své nory a také dvě sýkorky, které se čepýřily na stromě nade mnou. Brzy jsme došli na konec lesa k mýtině, z níž bylo vidět na vrchol vysoké hory a kde několik krav žvýkalo pýr. Za mýtinou les pokračoval, a tak jsme se k němu vydali v naději, že najdeme nějaké houby. Šli jsme nejdříve okolo zurčícího potůčku, kde plavala vydra a prošli jeskyňkou, v níž žilo několik netopýrů. Když jsme opět došli do lesa, radostí jsme zavýskali, protože první, co jsme uviděli, byla rodinka pýchavek! A tak jsme se shýbli a začali je sbírat a dávat do našich košíků. Hub bylo tolik, že bychom je mohli sbírat do pytle. Proto jsme po chvíli se sbíráním přestali, aby se nám ty houby z košíků nevysypaly a nechali zbytek hub dalším návštěvníkům lesa, kteří snad stejně jako my budou právem pyšní na to, že je v lese objevili.

Úkoly k textu:

- 1.) U podtržených slov vysvětli, proč se u nich píše tvrdé y – od jakých vyjmenovaných slov jsou odvozená?
- 2.) Jaká pravidla bychom měli při návštěvě lesa dodržovat a proč? Myslíš si, že se postavy v textu chovaly v lese správně?

7. lekce: Slovní druhy a druhy přídavných jmen

Můj pokoj

Můj pokoj je sice malý, ale zato útulný a mám v něm vše, co potřebuji. V jeho pravém rohu se nachází má postel, která je tak akorát velká na to, abych se do ní vešla já a všichni mí oblíbení plyšáci. Hned vedle ní na pravé straně mám velikou skříň, kde skladuji nejen své oblečení, ale také všechny hračky, jako například dřevěné nebo česací panenky, plyšová zvířátka anebo tvořící sadu omalovánek. Je tam také stará hrací skříňka, kterou mi darovala moje babička. Když se tato skříňka natáhne, začne v ní tancovat malá baletka a hrát nádherná písnička, která mě nikdy neomrzí. Na levé straně vedle postele je umístěn ještě noční stolek, na němž stojí malinká stolní lampička a většinou i nějaká zajímavá knížka, kterou mám nachystanou na to, že si z ní kousek přečtu před spaním. V levé části pokoje u okna je rohový, dřevěný stůl s nastavitelnou výškou, takže pokud chci, můžu u něj i stát. Vedle stolu se nachází moje nová, pohodlná židle se sklápěcím opěradlem. Na stole mám obvykle barevné pastelky, pera a jiné školní pomůcky a také stolní lampu a menší počítač. Pod stolem je ještě schovaný zásuvkový díl se šuplíky, ve kterých mám uklizené školní knihy a sešity. Vedle stolu se tyčí vysoká, úzká knihovna, kde mám uloženy všechny oblíbené knihy, které jsem už jsem přečetla a i ty, které mám v plánu přečíst, a také společenské hry. V pokoji mám ještě modrý, gymnastický balón, na kterém buď cvičím nebo ho používám k sezení místo židle. Stěny mého pokoje jsou růžové a na nich visí nejrůznější obrazy a vzpomínkové fotografie. Na jedné z nich je zachyceno moje první koupání v moři, na další se usmíváme já s mojí nejlepší kamarádkou a na jiné spí můj malý pejsek. Obrazy barevných motýlů a roztomilých ptáčků dotvářejí celkovou atmosféru pokoje, ve kterém se cítím vždy v bezpečí.

Úkoly k textu:

- 1.) Pokus se podtržená přídavná jména nahradit jinými přídavnými jmény tak, aby věty i po nahrazení jinými slovy dávaly smysl.
- 2.) Podobným způsobem jako ve výchozím textu popiš svůj vlastní pokoj.
- 3.) Máš ve svém pokoji nějaké předměty, ke kterým máš zvláštní citový vztah? Vyjmenuj je a popiš, jaké emoce v tobě vyvolávají, když se na ně díváš.

Pozvánka na oslavu narozenin

Anička se rozhodla uspořádat oslavu narozenin a chce pozvat také Lucku, která však neví, kde Anička bydlí.

Milá Lucko,

zvu Tě na oslavu svých devátých narozenin, která se bude konat tento pátek 3. 6. 2023 ve 3 hodiny odpoledne u mě doma a na naší velké zahradě. Doma budeme jíst jahodový dort a jiné sladké dobroty a můžeme si tam třeba hrát s panenkami. Na zahradě se bude tancovat, zpívat a pokud bude teplo, možná se i vykoupeme v malém, kulatém zahradním bazénku, tak si prosím nezapomeň s sebou vzít plavky! Adresa je: Makovského 211, 690 03, Břeclav. Myslím, že uděláš nejlépe, když pojeděš autobusem číslo 221 a vystoupíš hned na druhé zastávce, která se jmenuje Pod Lípami. Až budeš sedět v autobuse, tak mi prosím zavolej, abych věděla, že mám vyrazit z domu. Budu tě pak čekat na zastávce, takže věřím, že cestu úspěšně zvládneš! 😊 Budu se na tebe moc těšit a doufám, že přijedeš!

Anička

Úkoly k textu:

- 1) Podtržená přídavná jména se pokus nahradit jinými přídavnými jmény tak, aby věty i po této změně stále dávaly smysl.
- 2) Představ si, že jsi Lucka a pokus se Aničce napsat odpověď. Požádej ji, jestli bys na oslavu nemohla přijet později, protože máš klavír. Můžeš se jí také např. zeptat, jestli máš donést něco k jídlu/pití a navrhnout, co bys donést mohla.
- 3) Už jsi někdy uspořádal/a narozeninovou oslavu pro své kamarády? Kde jste byli, co jste dělali a jak se všem zúčastněným oslava líbila?

8. lekce: Skloňování přídavných jmen tvrdých mužského rodu a podstatných jmen podle vzorů *pán* a *muž*

Popis zvířecího kamaráda

Můj zvířecí kamarád je jen o něco málo větší než moje hlava a celý je pokrytý světle hnědou, heboučkou srstí, kterou občas musím stříhat, aby mu nezavazela v pohybu. Jeho kulatá hlavička, po které se rád nechává hladit, tvoří asi třetinu jeho těla. Z hlavičky mu nápadně vystupují dvě velké uši oválného tvaru, které má většinu času sklopené. Občas však tyto uši mírně nazdvihne a to zejména, když prozkoumává něco nového nebo když slyší neznámý zvuk. V chovné stanici nám řekli, že jeho sluch je velmi dobře vyvinutý, a proto je na zvuky různého druhu velmi citlivý a neměl by tedy rozhodně být vystavován velkému hluku nebo žít v hlučném prostředí. Proto, i když mě občas něčím vytočí, snažím se na něj nekřičet, ale pouze mu pohrozím vztyčeným ukazováčkem a důrazně mu řeknu a ukážu, co a proč nesmí dělat. To na mě pak kouká svýma krásnýma hnědýma očima, které má zasazené do stran hlavičky, a tak nějak vycítí, že to, co právě udělal, se mi nelíbilo. Příště už stejnou lumpárnu většinou neudělá, za což jsem moc rád. Vždy ho za to také pochválím anebo mu dám za odměnu nějaký králíčí pamlsk – třeba sušenou mrkvičku. Když mu nějaký pamlsk dávám poprvé, většinou ho nejdříve trochu nedůvěřivě očichá svým kulatým čumáčkem, zakončujícím přední část jeho hlavičky, než otevře svou malou tlamičku. Z čumáčku mu ještě vystupuje několik hmatových vousků, pomocí kterých se prý dokáže orientovat ve tmě. Když pije nebo něco chroustá, občas v jeho tlamičce zahlédnu i zoubky, které jsou vzhledem k jeho malé tlamičce celkem velké. Aby mu tyto zoubky nepřerostly a neměl pak problém s přijímáním potravy, musí si je pravidelně brousit. Proto má ve své kleci vždy nějakou silnější větev, do které může hryzat. V tlamičce má můj zvířecí kamarád ještě jazýček, kterým mě čas od času olizuje. Z chovatelské knížky jsem zjistil, že to dělá proto, že mi tímto způsobem dává najevo, že mě má rád, anebo si tak doplňuje sůl, která se všem lidem z kůže spolu s potem vypařuje. Pod tělíčkem má tento tvor čtyři nohy – dvě přední a dvě zadní, které jsou o něco málo delší než ty přední. Všechny čtyři nohy jsou zakončené tlapkami s drápkou, které mu musíme pravidelně stříhat z podobných důvodů kvůli kterým si my, lidé, pravidelně stříháme nehty. Tělíčko tohoto stvoření je zakončeno malým, kulatým ocáskem. V jeho příbytku nikdy nechybí seno a nádobka s vodou. Každé ráno a večer ode mě dostává králíčí granule, které obsahují pro něj potřebnou výživu a občas mu dám také čerstvou kořenovou zeleninu nebo

jitrocel a řebříček, ale pouze v menším množství, aby neměl problém s trávením. Pravidelně jej také pouštím ven z klece, aby se mohl vyskákat a vydováět. Tehdy je opravdu šťastný, stejně jako když se s ním mazlím, čímž mu dávám najevo, že jej mám moc rád.

Úkoly k textu:

- 1.) Jaké zvíře vypravěč popisuje? Čím jej krmí a co dalšího dělá pro to, aby se mu dobře žilo?
- 2.) Jakým způsobem toto zvířátko vypravěči vyjadřuje náklonnost a jak ji zvířátku vyjadřuje vypravěč?
- 3.) Co vypravěč dělá, když jeho mazlíček udělá něco špatného? Myslí si, že jej vychovává správně?
- 4.) Povězte si se spolužáky ve dvojicích o vašich domácích mazlíčcích – jak vypadají, jak se o ně staráte a proč je máte rádi? Pokud domácího mazlíčka nemáš, jakého bys chtěl/a mít a proč bys chtěl/a mít právě takového?

Rodinná oslava

maminka: Tak na tvé zdraví, ty naše holčičko! (*Pozvedá sklenici s vínem směrem k Šárce*).

Šárka: (*Přitukne si s maminkou sklenicí s džusem*). Na zdraví! (*Napije se ze své sklenice zároveň s maminkou*).

tatínek: (*Nese dort s hořícími svíčkami a zpívá*): Hodně štěstí, zdraví! Hodně štěstí, zdraví! Hodně štěstí, milá Šárko! Hodně štěstí, zdraví!

tatínek: Tak, a teď sfoukni všechny svíčky a něco hezkého si přeji!

Šárka: Přeju si ...

tatínek: Neříkej nahlas, co si přeješ! Pouze si to myslí v duchu, aby se ti přání splnilo!

Šárka: Dobře! (*Pořádně se nadechne a jedním dechem sfoukne všechny svíčky*).

maminka: Ty jsi ale šikovná! Tak, a jde se krájet! (*Vezme kuchyňský nůž a začne dort krájet na kousky*)

maminka: Pomůžeš mi roznášet hostům, Šárko?

Šárka: Moc ráda, mami.

maminka. Skvělé! Tento kousek odnes tetě Martě a ten druhý strejdovi Pavlovi.

Šárka: Dobře! *(Vezme si dva připravené kousky dortu na dvou talířcích a nese je směrem k hostům)*

Šárka: Prosím, tento je pro tebe, dobrou chuť! *(Podává talířek s dortem tetě Martě)*.

teta Marta: Děkuji ti, Šárko!

Šárka: *(poté, co roznesla dort všem hostům)*: Ještě nám tu zbyl jeden. Pro kohopak je, mami?

maminka: No ten je přeci pro tebe!

Šárka: Aha, já jsem úplně zapoměla, že sobě jsem vlastně ještě dort nedonesla!

maminka: Tak se do něj pusť, nech si chutnat!

Šárka: Děkuji, mami, už se mi sbíhají všechny sliny!

Úkoly k textu:

1. Vysvětli, co to znamená, když někdo sfoukne několik svíček *jedním dechem* a když se někomu *sbíhají všechny sliny*.
2. Co sis při sfoukávání svíček naposled přál/a? Splnilo se ti přání?
3. Najdi v textu frázi, která vyjadřuje totéž jako přání *dobrou chuť!*
4. Při jakých příležitostech si lidé obvykle přejí výrazem „*Na zdraví!*“? Máš nějaký oblíbený nealkoholický nápoj, který rád/a používáš jako přípitek?

9. lekce: Vzory a skloňování podstatných jmen ženského rodu a tvrdých přídavných jmen ženského rodu

Rozhovor na rodinné oslavě

strejda Pavel *(Podá Šárce pravou ruku, Šárka natáhne tu svoji a strejda s ní třepe)*. Tak ti tedy s tetou přejeme všechno nejlepší, hodně štěstí, zdraví, lásky a úspěchů ve škole!“ *(Dá Šárce pusku na tvář a pak jí podá kytici, kterou předtím schovával za zády)*.

Šárka: Děkuji moc, strejdo! Ty jsou nádherné – růže mám moc ráda!

strejda Pavel: Rádo se stalo, ty naše princezno!

teta Marta: (*Natáhne k Šárce ruku, ta ji přijme a také si třesou rukama*). „Tak já ti přeji úplně to samé co strejda a k tomu ještě hodně kamarádek a ve škole dobrých známek!“ (*Dává Šárce taky pusku na tvář a podává jí zabalený dárek*)

Šárka: (*Dívá se na zabalený dárek*). Děkuji moc, teto, copak to asi bude?

teta Marta (*Tajemně se usmívá*)

Šárka: (*Bere dárek do ruky a strhává z něj balicí papír*).

Šárka: (*Po chvíli*). Jé, ta je nádherná – přesně takovou jsem vždycky chtěla!

teta Marta: A nemáš už takovou?

Šárka: Nemám, teto. Skvěle se mi bude hodit k těm modrým šatům, které nosím do divadla!
Opravdu moc děkuji!

teta Marta: Nemáš za co, Šárinko, jsem moc ráda, že jsem se s ní trefila!

Úkoly k textu:

1. Proč si myslíš, že strejda nazývá Šárku *princeznou*? Jak Šárku oslovuje tetka a proč – co tím asi chce vyjádřit? Jak by se líbilo tobě, kdyby tě takto někdo z rodiny nebo přítel oslovoval? Diskutuj o tom se spolužáky.
2. Jaká poslední věc, kterou jsi od někoho dostal/a ti udělala radost? Jak jsi reagoval/a, když jsi tuto věc dostal/a? Diskutuj na toto téma se spolužákem sedícím vedle tebe.

Interaktivní sova Hedvika

Vydej se do světa čar a kouzel
s interaktivní sovou Hedvikou!

Starej se o ni a dej jí dopis do zobáku!

Ona ho předá jen tomu, kdo zná tajný
kód.⁹⁴

⁹⁴ 4kids.cz. *Interaktivní plyšáci. Harry Potter a interaktivní sova Hedvika*. [online]. ©2005-2022. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.4kids.cz/harry-potter-interaktivni-sova-hedvika>

Úkoly k textu:

- 1.) Podívej se na obrázky výše a přečti si pozorně text, který s nimi souvisí. Myslíš si, že tato sova dokáže létat a předávat někomu dopisy? Co myslíš, že tato sova opravdu umí?
- 2.) Chtěl/a jsi někdy nějakou hračku, kterou jsi viděl/a v reklamě a by/a jsi pak zklamaný/á, když jsi zjistil/a, že se s ní nedá dělat všechno, co se o ní v reklamě psalo způsobem, jakým sis to představoval/a? O jakou hračku se jednalo, co sis o ní myslel/a z reklamy a jak se změnil tvůj názor, když jsi ji uviděl/a a zjistil/a, co umí a co neumí?

10. lekce: Skloňování podstatných jmen středního rodu a přídavných jmen tvrdých středního rodu

Kamarádi záchranáři

Čtyři kamarádi jdou společně domů ze školy, když vtom spatří ve středu cesty zraněného člověka, který bezvládně leží na zemi.

Tonda: „Hele, podívejte!“

Anička: „Ale ne! Co se mu asi stalo?“

Barča: „Proboha, vždyť je zraněný – co budeme dělat?“

Pepa: „Nejdřív bychom měli zjistit, jestli vůbec dýchá!“

Barča: *(Kleká si ke zraněnému muži a přikládá ucho k jeho nosu).* Díkybohu dýchá! Ale krvácí mu noha – musíme tu ránu něčím zaškrtit, aby nevykrvácel!

Pepa: „Tady – moje tričko z tělocviku!“

Barča: „Výborně, Pepo, to se určitě bude hodit!“

Anička: „Asi bychom měli zavolat záchrannou službu – znáte někdo číslo?“

Tonda: „155 – zavoláš tam? My ostatní mu zatím zkusíme zaškrtit tu ránu.“

Anička: „Dobře, už tam volám!“

Úkoly k textu:

1. Co se stalo pánovi na ulici a co kamarádi udělali pro to, aby mu pomohli?
2. Už ses někdy ocitl/a v podobné situaci jako tyto děti? Co jsi dělal/a? Pokud ne, popiš, jak bys ses zachoval/a, kdyby ses v podobné situaci ocitl/a.
3. Předved' se spolužákem/spolužačkou rozvor mezi Aničkou a záchranářem, kterému se Anička dovolala. Pokud jsi v roli Aničky, řekni záchranáři hlavně, co se stalo, kde se to stalo a v jakém stavu je zraněný. Pokud jsi v roli záchranáře, slib Aničce, že uděláš vše pro to, abys přijel/a včas.

Školní výlet do přírodovědného muzea – oznámení pro rodiče

Pátého listopadu pojedou děti pátých tříd na výlet do přírodovědného muzea, kde si společně prohlédneme exponáty několika zvířat, mimo jiné i těch, o kterých se ve škole zrovna učíme. Součástí výstavy bude i interaktivní místnost, kde si děti budou moci například osahat srst různých druhů zvířat nebo si přičichnout k vzácným druhům rostlin. Čeká je také výklad o ohrožených druzích rostlin a živočichů, v rámci něhož se děti dozvědí, jak ony samy mohou přispívat k ochraně, jež je pro přežití těchto druhů klíčová. Vyjždět budeme v 10 hodin dopoledne ze školního nádvoří, kde bude čekat autobus, takže první dvě vyučovací hodiny budou probíhat beze změny a po skončení druhé vyučovací hodiny se již děti budou shromažďovat na školním nádvoří, abychom vyjeli včas. Prohlídka je domluvena na půl jedenáctou a měla by i s výkladem zabrat asi dvě hodiny, ale pokud to děti v muzeu bude bavit, možná si tam pobyt trochu prodloužíme. Proto prosím rodiče, aby dali svým dětem s sebou přiměřené kapesné, za které si budou moci koupit něco malého na jídlo nebo pití, anebo jim s sebou zabalili větší svačinu. V muzeu se totiž nachází kantýna a také odpočinková zóna, kde je možnost se občerstvit a následně pokračovat v prohlídce. Vstupné, které činí 100 Kč za jedno dítě, budou třídní učitelé od dětí vybírat od pondělí do pátku příštího týdne. Pokud se Vaše dítě z nějakého důvodu tohoto programu nebude moci zúčastnit, oznamte, prosím, tuto informaci s dostatečným předstihem třídnímu učiteli Vašeho dítěte.

Dne 15. října 2022

Alena Koutská, ředitelka školy.

Úkoly k textu:

1. Představ si, že se tě tento výlet týká a máš stručně vyřídit rodičům, o jaký výlet se jedná a co mají udělat pro to, aby ses výletu mohl/a zúčastnit. Spolužák vedle tebe bude předstírat, že je tvá maminka nebo tatínek, tak mu/jí zejména řekni, kam jedeš, co potřebuješ mít s sebou, kde máš být a v kolik hodin, abys výlet nezmeškal/a.
2. Byl/a jsi někdy v přírodovědném nebo jiném muzeu? Vzpomínáš si na něco zajímavého, co jsi tam viděl/a, co nového ses dozvěděl/a? Vyprávěj spolužákovi sedícímu vedle tebe. Pokud jsi nikdy v muzeu nebyl/a, vzpomeň si na poslední školní akci a popiš, co jsi tam zažil/a.
3. Napiš podle tohoto vzoru oznámení, týkající se školního výletu do botanické zahrady. Ujisti se, že tvé oznámení obsahuje tyto informace:
 - a. Co se bude konat?
 - b. Kdy se to bude konat?
 - c. Kde se to bude konat?
 - d. Co je potřeba si vzít s sebou?
 - e. Program akce
 - f. Pozvání na akci

11. lekce: Vzory a skloňování podstatných jmen mužského neživotného rodu a měkkých přídavných jmen v jednotném čísle

Rozhovor v papírnictví

paní prodavačka: „Mohu ti nějak pomoci?“

Alenka: „Promiňte, prosím, mohu se zeptat, kde najdu propisovací tužky?“

paní prodavačka: „Samozřejmě. Pojd', prosím, zda mnou, ukážu ti, kde je máme.“

paní prodavačka: „Zde jsou. Doporučuji tyhle, ty mají krásný design a vyměnitelné hroty. A pokud si koupíš dvě, dostaneš jako zdarma i gumu.“

Alenka: „Super, tak já si vezmu dvě takové!“

paní prodavačka: „Dobře. Bude to ještě něco?“

Alenka: „Ještě bych potřebovala vteřinové lepidlo.“

paní prodavačka: „Tak ty máme hned o uličku dál. *(Poté, co se přemístí o uličku dál)* Být tebou, určitě bych si vzala tohle – zalepí úplně cokoliv, jen je trošku dražší než ty ostatní.“

Alenka: „Jé ale je růžový – vezmu si ho!“

paní prodavačka: „Výborně. Bude to ještě něco?“

Alenka: „Už je to všechno, děkuji.“

paní prodavačka: „Tak dohromady to bude 185 Kč.“

Alenka: *(Podává paní prodavačce peníze)*

paní prodavačka: „Děkuji!“

Alenka: „Také děkuji, na shledanou!“

Úkoly k textu:

1. Jaké dvě věci Alenka v papírnictví potřebovala a jak reagovala na rady paní prodavačky?
2. Co podle tebe Alenka měla ještě udělat, než se rozhodla koupit si věci, které jí paní prodavačka nabídla?
3. Jak bys reagoval/a ty, kdyby ti v obchodě paní prodavačka nabízela nějakou věc, o které by říkala, že nejlepší, ale tobě by se zdála zbytečně drahá, anebo bys tu věc ani nepotřeboval/a?

Vánoční a novoroční pohlednice

Milá teto, milý strýčku,

posílám vánoční básničku!

Ať u vás voní cukroví
a celý byt vám provoní.

Hlavně ty rohlíčky vanilkové
a perníčky medové,
ať jsou pěkně křupavé.

Ať Ježíšek vám nadělí,
o čem jste ani nesnili.

A pak, než uděláte od stromečku
krok,
ať přejete si šťastný Nový rok!

Přejeme vám klidné prožití vánočních svátků a hodně sil do nového roku 2023.

máma, táta a Jiřík

Úkoly k textu:

1. Proč se v básničce píše *Nový rok* s velkým počátečním písmenem, zatímco ve slovním spojení *hodně sil do nového roku* je *nového roku* psáno s malým písmenem?
2. Znáš nějakou básničku, která se týká tematiky Vánoc? Pokud ano, zarecituj ji.
3. Jaké emoce v tobě tato básnička vyvolává? Pokus se slovy popsat vůni, kterou si spojuješ s cukrovím nebo jinými pokrmy, které u vás doma v období Vánoc pečete nebo vaříte.

12. lekce: Skloňování podstatných jmen podle vzorů *předseda*, *soudce* a měkkých přídavných jmen v množném čísle

Oznámení – pozvánka na středověký jarmark

Vážené dámy, vážení pánové!

Dovolte, abych Vás jménem obce pozval na tradiční středověký jarmark, jehož součástí letos bude i jedinečné hudební představení, kde uslyšíte hrát slavné houslisty, flétnisty, či kytaristy. Na programu bude též divadelní představení, v jehož rámci králův dvorní rádce odhalí podlého zrádce. Těšit se můžete také na rukodělné trhy, kde si například budete moci vyrobit medaili z ryzího zlata či stříbra. Chybět samozřejmě nebudou ani každoroční stánky s trhovci, kteří vám rádi poradí s výběrem prvotřídních šperků, kuchyňských náčiní a dalších rukodělných výrobků.

Tak neváhejte a tuto jedinečnou událost si rozhodně nenechte ujít!

Ludvík Kratochvíl, Váš starosta

Úkoly k textu:

1. Shrň vlastními slovy, co všechno podle oznámení můžeš zažít na středověkém jarmarku.

2. Už jsi někdy byl/a na středověkém jarmarku nebo jiné slavnosti, související s historií? Jak se ti tam líbilo – co jsi tam zažil/a? Bylo tam něco, co se ti tam nelíbilo nebo co jsi na jarmarku postrádal/a? Diskutuj se spolužákem.

Hledání školní jídelny

Pepík: „Dobrý den, pane učiteli. Nevíte, prosím, jak se dostanu do školní jídelny? Ještě jsem tam nebyl.“

Pan učitel: „Ty jsi tu nový, vid’? Musíš jít stále rovně a až uvidíš modré dlažební kostky, dáš se doprava. Hned za prvními dveřmi, na které narazíš, je školní jídelna.“

Pepík: „Děkuji moc, pane učiteli.“

Pan učitel: „Nemáš za co, chlapče. A copak tam dnes mají dobrého, nevíš?“

Pepík: „Slyšel jsem, že bude hovězí svíčková na smetaně a jako polévka kuřecí vývar.“

Pan učitel: „To zní výborně – už se těším, až si tam také zajdu! Ted’ už ale musím běžet, abych stihl být včas na hodině.“

Pepík: „Tak na shledanou, pane učiteli!“

Pan učitel: „Na shledanou, chlapče!“

Úkoly k textu:

1. Už ses někdy někoho ptal/a na cestu? Dokázal/a jsi podle jeho/jejích instrukcí úspěšně dorazit do cíle?
2. Víš, co to je svíčková – z čeho je název odvozený?
3. Vyberte si se spolužákem sedícím vedle tebe nějaké místo ve škole, kam alespoň jeden z vás treťí a jeden druhého navigujte, jak se na to místo dostane z vaší třídy. Pak vyberte jiné místo a role si prohodte.

13. lekce: Přivlastňovací přídavná jména

Ve třídě

Anička: „Jé, ty máš novou sukni, Kristýnko? Ta je ale pěkná!“

Kristýnka: „No, není úplně moje, je Katčina. Ona mi ji ale půjčila, nevadí jí to.“

Anička: „Tak to je hodná a jde vidět, že není lakomá!“

Kristýnka: „To není – je to ta nejlepší sestra na světě! Když ji pěkně poprosím, vždy mi ráda půjčí cokoli, co je její. A teď se koukám, Aničko, že ty máš zase moc pěkný svetřík! Máš ho nový?“

Anička: „Ale kdepak! To je starý mamčin svetr, který maminka už moc nenosila. Mně se ale líbil, a tak mi ho trochu upravila, abych ho mohla nosit.“

Kristýnka: „Teda, kdybys mi tohle neřekla, myslela bych si, že je úplně nový – vypadá totiž hezky a moc ti sluší!“

Anička: „Děkuju, tobě ta sukně také!“

Úkoly k textu:

1. Myslíš si, že Kristýnčina a Alenčina pochvala byla myšlena upřímně? Proč ano/ne?
2. Dostal/a jsi někdy od někoho pochvalu, u které jsi měl/a pocit, že nebyla míněna upřímně? Jak jsi to poznal/a a jak ses cítil/a?
3. Jak se většinou cítíš, když ti někdo pochválí něco, co máš na sobě nebo co vlastníš? Chválíte si s kamarády navzájem oblečení nebo věci? Jakým způsobem?

Babiččina zahrada

Babiččina zahrada je trochu menší než ta naše, zato v ní však pěstuje mnohem víc plodin než my. Má tam například rajčata, okurky, brambory a různé květiny, pokud tam tedy neřádí sousedův pes Alík, který občas přeskočí plot a ničí babiččinu úrodu. To se pak babička rozčílí a vyhání psa dědečkovou holí. Když něco takového vidí sousedova dcera, Alíkovi potom ještě vyhubuje a babičce se omlouvá. Sousedčina kočka Micka se na babiččině zahradě také občas ukáže, ale většinou tam nic nezničí, jen si vykračuje po trávníčku a pak občas vyskočí na střechu a pozoruje třeba, jak dědečkova zahradní sekačka seče trávník. Já zde na jaře hodně zalévám babiččiny květiny nebo okolo nich vytrhávám plevel. Nejraději to tam ale mám v létě, kdy trháme třešně, rybíz a švestky a občas nám přes plot spadne i pár plodů ze sousedčiny meruňky. Na podzim pomáhám s hrabáním listů, kterého je po celé zahradě spousta, jelikož na zahradu padají listy nejen z babiččiných ale i sousedových stromů, které

jsou blízko plotu. V zimě na zahradě rostliny spí, takže tam moc často nechodíme, ale občas tam zajdeme nasypat do dědečkova ručně vyráběného krmítka trochu zrní pro ptáčky, aby přes zimu nestrádali.

Úkoly k textu:

1. Proč babička vyháání psa Alíka ze zahrady? Jaký postoj k tomu zaujímá susedova dcera? Myslíš si, že je její chování vzhledem k babičce správné? Proč ano/ne?
2. S čím vypravěč pomáhá na babiččině zahradě v jednotlivých ročních obdobích?
3. Má někdo z tvé rodiny zahradu? Pomáháš tam občas s něčím? S čím a jak často? Pokud nikdo z tvé rodiny zahradu nemá, popiš, jak by podle tebe měla vypadat ideální zahrada.

14. lekce: Opakování skloňování všech podstatných jmen mužského rodu a přivlastňovacích přídavných jmen v mužském rodě a jednotném čísle podle vzorů *otcův, matčin*

Doma

Maminka: „Alenko, můžeš prosím tatínkovi donést Filipův počítač? Pokusí se ho opravit.“

Alenka: „Dobře, mami!“

Maminka: „A pak přijď prosím do kuchyně – nachystáme zákusky, protože za chvíli by měl přijít tátův kamarád Mirek.“

Alenka: „A můžu jít pak odpoledne na Klárčin večírek?“

maminka: „Pokud budeš mít hotové všechny úkoly, tak ano.“

Alenka: „Super, tak jo – jdu zanést tatínkovi ten počítač!“

tatínek: „Děkuji, Alenko. (*Pořádně si prohlédne počítač*). A jéje – asi budu potřebovat nějaký malinký šroubovák, abych ho mohl rozmontovat – mohla bys mi donést ten dědečkův? Nedávno mi ho půjčil a asi jsem ho nechal v obývacíku na parapetu.“

Alenka: „Dobře, zkusím se po něm podívat.“ (*Jde to kuchyně*)

Filip: (*Vchází do kuchyně*). „Ahoj, všichni!“

Maminka: „Ahoj Filipe, co to máš za batoh – ten máš nový?“

Filip: „A jéje! To je Martinův batoh – asi jsme si je omylem vyměnili – budu mu ho muset jít vrátit!“

Úkoly k textu:

1. Co dostala Alenka za úkol donést tatínkovi a pro co a kam ji pak tatínek poslal?
2. Co se přihodilo Filipovi? Myslíš si, že to třeba mohl i udělat schválně?
3. Představ si, že jsi v roli Filipa a jdeš kamarádovi vrátit jeho batoh. Co bys mu řekl/a v situaci, kdy mu batoh vracíš?

Ve školní jídelně

Tonda: „Dobrý den!“ (*Ukáže paní kuchařce kartičku do jídelny*)

paní kuchařka: „Dobrý den. Tady tu kartičku přilož, ať vím, co sis objednal.“

Tonda: (*Přiloží kartičku k terminálu*)

paní kuchařka: „Tak máš svíčkovou na smetaně. Kolik budeš chtít knedlíků, mladý muži?“

Tonda: „Čtyři, prosím.“

paní kuchařka: „Když čtyři, tak čtyři. Prosím!“

Tonda: „Děkuji!“ (*Jde s jídlem ke stolu a sedá si ke kamarádům*)

Filip: „Ahoj, Tondo! Nechceš Martinův okurkový salát?“

Tonda: „On okurky nejí, ale ví, že ty je máš rád.“

Filip: „Tak díky! (*Bere si salát*). Nechceš můj zákusek, Martine? Je karamelový a já karamel moc nemusím.“

Martin: „Vezmu si ho rád – karamel bych mohl jíst každý den – díky!“

Filip: „Nemáš zač, Martine!“

Úkoly k textu:

1. Jakým způsobem by mohl Martin zareagovat na Filipovu nabídku, kdyby neměl rád karamel a nechtěl Filipa urazit?
 - a) Fuuj, karamel nesnáším – nech si ten zákusek!

- b) Díky, ale karamel nemám rád.
- c) Děkuju za nabídku, ale karamel mi nechutná.
2. Jak bys zareagoval/a ty, kdyby ti někdo nabídl jídlo, které ti nechutná tak, abys osobu, která ti jídlo nabízí, neurazil/a?
3. Nabízíte si někdy s kamarády vzájemně jídlo? Jakým způsobem?

15. lekce: Opakování skloňování podstatných jmen ženského rodu a přivlastňovacích přídavných jmen v ženském rodě a jednotném čísle podle vzorů *otcova, matčina*

Zloděj

Tři kamarádi jdou večer cestou z kina a naproti nim jde muž v černém. Když míjí skupinu kamarádů, popadne jedné z dívek kabelku a utíká pryč.

Klárka: „Pomoc, ukradli Alenčinu kabelku!“

Alenka: „No to je strašný – měla jsem tam telefon, peníze a všechny důležité doklady! Co budeme dělat? Je strašně rychlý – asi ho sami nedohoníme!“

Tonda: „Měli bychom zavolat policii – oni ho určitě vypátrají! Zavolej na číslo 158, Klárko!“

Klárka: „Hned to bude!“

Policie: „Tady policie, co pro vás mohu udělat?“

Klárka: „Před chvílí nějaký muž ukradl kamarádčinu kabelku, můžete nám prosím pomoci?“

Policie: „Kde se to stalo a jak ten muž vypadal – můžeš mi ho prosím popsat?“

Klárka: „Stalo se to před kinem Metro v Prostějově. A ten muž měl černou kapuci a byl hrozně rychlý – nestihla jsem si ho bohužel vůbec prohlédnout!“

Policie: „A nevšimla sis ty nebo tvoje kamarádka na jeho oblečení nebo vzhledu něčeho dalšího?“

Alenka: „Myslím, že jsem na jeho ruce zahlédla vytetovanou černou škebli – to by mohlo pomoci!“

Klárka: „Počkejte, prosím, kamarádka, které ukradli tu kabelku teď říká, že si na jeho ruce všimla tetování – prý tam měl černou škebli.“

Policie: „Výborně, to nám určitě při pátrání pomůže! Je dobře, že jste zavolali hned – je velká šance, že ho ještě chytíme – nemůže být daleko! Ještě mi ale prosím dej k telefonu tu kamarádku, budeme totiž potřebovat detailní vnější i vnitřní popis té kabelky.“

Úkoly k textu:

1. Co všechno měla Alenka v ukradené kabelce? Jak se asi cítila, když zjistila, že jí kabelku ukradli a proč?
2. Co policii o krádeži sdělila Klárka? Myslíš si, že policistovi sdělila všechny důležité informace?
3. Co chtěla policie vědět od Alenky a k čemu tyto informace asi potřebovala?
4. Už ses někdy v podobné situaci ocitl/a? Co jsi dělal/a? Pokud ne, řekni, co bys dělal/a, kdyby ses v podobné situaci ocitl/a.

Na dětském hřišti

Martin: „Podívejte, tady je Tondova kšiltovka – musel ji tu zapomenout!“

Anička: „A tady hned vedle ní je Eliščina gumička – koukejte!“

Tomáš: „To je asi z toho, jak si včera hráli na honěnou – viděl jsem, jak Eliška Tondovi kšiltovku vzala a zahodila! Ale nevěděl jsem, že ji tu pak nechal.“

Anička: „To asi udělala proto, že když ji Tonda honil, místo toho, aby se třeba dotkl Eliščiny ruky, chytil Eliščin culík, zatahl za něj a pak a jí z vlasů ještě stáhl gumičku! A to určitě nemohlo být nic příjemného!“

Martin: „Aha, já jsem si akorát včera všiml, že Eliška odcházela z hřiště nějaká otrávená, ale nevěděl jsem proč. Hlavní však je, že se jim nic vážného nestalo – já jsem si při honěné jednou málem zlomil nohu!“

Tomáš: „Tak jim ty věci vezmeme a dáme jim je zítra ve škole, co říkáte?“

Úkoly k textu:

1. Co udělala Eliška Tondovi a proč?
2. Co by podle tebe měl říct Tonda Elišce, aby se s ní udobřil?
 - a) Ahoj Eliško, nechceš se se mnou udobřit?

- b) Ahoj Eliško, moc mě mrzí, že jsem tě včera tak ošklivě zatahal za vlasy a stáhl ti z nich gumičku. Nechtěl jsem ti ublížit, udělal jsem to omylem. Odpustíš mi, prosím?
- c) Ahoj Eliško, vůbec mě nemrzí, že jsem tě včera tak ošklivě chytil za vlasy a stáhl ti z nich gumičku, ale chci se s tebou udobřit. Odpustíš mi?
3. Víš, jak co je to honěná a jak se na ni hraje? Chodíš ven s kamarády hrát nějaké hry? Jaké? Pokus se jednu z nich popsat.

16. lekce: Opakování skloňování podstatných jmen středního rodu a přivlastňovacích přídavných jmen ve středním rodě a jednotném čísle podle vzorů *otcovo, matčino*

Tatínkovo auto

Tatínkovo auto je trochu větší než mamínčino, proto v něm častěji vozíme nákup nebo s ním jezdíme na dovolenou. Do kufru se totiž musí vždy vejít bráchovo lego a sestřino malování, protože bez těchto věcí nejsou na dovolenou ochotni jet. To mně ke štěstí stačí, když si s sebou na dovolenou můžu vzít své kolo, se kterým pak jezdím na výlety. Občas s sebou na výlet bereme i naše kotě, ale to moc rádo necestuje, takže ho většinou hlídá mamínčina kamarádka, která bydlí vedle nás. Tatínek je však na své auto háklivý, takže musíme dávat pozor, abychom třeba na sedadle nenechali ulepené lízátko nebo žvýkačku, protože to by byl pak jistě oheň na střeše!

Úkoly k textu:

1. Co to znamená, když se řekne, že je *oheň na střeše*? Znamená to obvykle, že je střecha v plamenech nebo to má i jiný význam? Co si tedy myslíš, že by se stalo, kdyby nechal někdo na sedadle v tatínkově autě ulepené lízátko?
2. Co si s sebou na cesty berou vypravěčovi sourozenci a co vypravěč? Kterou z těchto věcí je podle tebe nejpraktičtější mít s sebou na výletě a proč – k čemu ji na výletě můžeš použít?
3. Máš nějakou oblíbenou věc, kterou si s sebou rád/a bereš na cesty a proč?

Půjčování školních pomůcek ve třídě

Alenka: „Můžu si půjčit tvoje pero, Klárko? Zapomněla jsem si svoje doma.“

Klárka: „Jasně, tady máš! Ale není vlastně moje – je Kristýnčino – zapomněla jsem jí ho vrátit. Ale myslím si, že jí to vadit nebude, když si ho půjčíš – řekla mi, že si jej klidně můžu nechat.“

Alenka: „Dobře, tak moc děkuji!“

Klárka: „Nemáš vůbec za co! *(Po chvíli)*. Jejda, teď jsem zjistila, že jsem doma nechala své kružítko a dnes píšeme písemku z matematiky!“

Alenka: „Já mám teď u sebe dvě, tak ti klidně jedno půjčím! To druhé je sestřino – asi mi ho omylem strčila do penálu – máme totiž stejné. Ale vím, že ona ho dnes určitě potřebovat nebude, protože dnes matematiku nemá.“

Klárka: „Jsi moje záchrana – děkuji! Bez něj bych tu písemku určitě nenapsala!“

Úkoly k textu:

1. Co si Alenka půjčila od Klárky a co zase Klárka od Alenky? Patřily tyto věci dívkám, které je měly u sebe?
2. Myslíš si, že je v pořádku půjčovat si věci bez vědomí člověka, kterému patří?
3. Jak by ses cítil/a ty, kdybys zjistil/a, že si tvoji věc, kterou jsi někomu půjčil/a, půjčují i jiní lidé bez tvého vědomí? Co bys v takové situaci dělal/a?

17. lekce: Stupňování přídavných jmen, nepravidelná přídavná jména a přídavná jména, která se nestupňují

Nakupování s kamarádkou

Klárka: „Co myslíš, Jano, které z nich jsou lepší?“

Jana: „Hmm. Ty vpravo jsou hezky barevné, ale ty druhé zase praktičtější – protože jsou černé, budou se ti hodit ke všemu.“

Klárka: „No a které si tedy mám koupit?“

Jana: „Tak si je nejdřív oboje vyzkoušej a uvidíme, které ti budou lépe sedět!“

Klárka: „Dobře!“ *(Sedá si na stoličku a vyzouvá se)*.

Klárka: *(Po chvíli)* „Tak ty barevné jsou mnohem pohodlnější než ty černé, ale méně praktické, a navíc dražší. Mám si je tedy koupit?“

Jana: „Počkej, Klárko, raději se ještě zkusíme podívat, jestli tu nejsou nějaké lepší... Jakou máš velikost?“

Klárka: „Třicet devět.“

Jana: „Hm... (*Chodí po obchodě a dívá se*). Podívej – co třeba tyto bílé?“

Klárka: „Páni! Ty vypadají mnohem lépe než oboje předchozí – děkuji ti – hned si je vyzkouším!“

Klárka: (*Po chvíli*). „Myslím si, že tyhle jsou opravdu nejlepší – jsou z nich nejhezčí, nej pohodlnější, a ještě k tomu nejlevnější! A protože jsou bílé, budou se mi navíc hodit ke všemu, stejně jako kdyby byly černé!“

Jana: „Skvělé, takže si je koupíš?“

Klárka: „Asi ano – řeknu o nich mamince. Ještě se v nich ale pořádně projdu po obchodě, abych měla jistotu, že mě nikde netlačí!“

Úkoly k textu:

1. Co asi Klárka vybírala a z čeho jsi to poznal/a?
2. Kolik druhů tohoto zboží si Klárka vyzkoušela? Rozhodla se nakonec pro některé? Jaká kritéria při výběru zvažovala?
3. Necháš si od kamarádů radit, když se rozhoduješ, jestli si něco koupit nebo ne? Proč ano/ne?

Reklama na prací prášek

Bojujete se zažloutlými skvrnami na bílém prádle? Už jste vyzkoušeli snad všechny možné prací prostředky a myslíte si, že nad vámi skvrny zvítězily? Nezoufejte, máme pro Vás řešení! Prací prostředek *Vanish Oxi Action White* účinně vyčistí skvrny všeho druhu na bílém prádle a po vyprání bude Vaše bílé prádlo navíc ještě bělejší než kdy předtím! Tak neváhejte a kupte si tento výjimečný prací prostředek, zaručeně vyřeší všechny vaše problémy se zažloutlými skvrnami!

Úkoly k textu:

1. Může být bílé prádlo „ještě bělejší“? Od jakého přídavného jména je slovo *bělejší* odvozeno a může se toto přídavné jméno stupňovat?
2. Myslíš si, že tento prací prostředek opravdu dokáže odstranit úplně všechny skvrny na bílém prádle?
3. Nechal/a ses někdy přesvědčit nějakou reklamou a později toho litoval/a? O co jakou reklamu se jednalo?
4. Napiš vlastní reklamu na nějakou svou oblíbenou věc.

18. lekce: Druhy zájmen a jejich členění

Reklamní dopis

Vážená paní Nováková,

protože jste naší věrnou a stálou zákaznicí, posíláme Vám spolu s dalším číslem katalogu slevový kód ve výši 20 %, který můžete uplatnit na všechny produkty, které v tomto katalogu najdete. Při uplatnění tohoto slevového kódu od nás navíc dostanete dárek v hodnotě 200 Kč zcela zdarma! Tak neváhejte a vyberte si z naší pestré nabídky cokoli, co vás zaujme!

Krásný den Vám přeje

společnost Oriflame

Poznámka: Slevový kód lze uplatnit při nákupu nad 2000 Kč

Úkoly k textu:

1. Představ si, že tvoje maminka obdržela takovýto dopis. Pokud si v katalogu vybere krém, který bude stát 200 Kč, dostane na něj slevu 20 %?
2. Co musí paní Nováková udělat, pokud chce získat zdarma dárek v hodnotě 200 Kč?
3. Už jsi někdy podobný dopis někdy viděl/a? Proč bývají v takovýchto dopisech nebo na reklamních letáčích důležité informace většinou napsány menším písmem? O co se v podobných dopisech asi lidé, kteří je píšou, většinou snaží?

V tělocvičně

Anička: „Hodíš mi míč, Jano?“

Jana: „Neměla bych teď podávat já?“

Anička: „Aha, máš pravdu, promiň – jdi do toho!“

Klárka: „Au, nemusela jsi mě trefit zrovna do břicha, Jano!“

Jana: „Promiň, Klárko, já nerada! Neber si to, prosím, osobně – je to jenom hra!“

Klárka: „V pohodě, vím, že zrovna ty jsi to neudělala schválně. Jen to docela bolí – asi si budu muset jít sednout.“

paní učitelka: „Co se to tu děje, děvčata? Jsi v pořádku, Klárko?“

Klárka: „Jana mě omylem trefila míčem do břicha a docela to bolí.“

paní učitelka: „To se bohužel u her občas stává. Tak si chvíli sedni, uklidni se, a pokud by se to nezlepšovalo, zavolám pak tvým rodičům, aby si tě přijeli vyzvednout.“

Úkoly k textu:

1. Co se Klárce při tělocviku stalo a kdo to způsobil? Udělala to ta osoba schválně?
2. Myslíš, že se Klárka zachovala správně, když paní učitelce řekla, co se stalo?
3. Už ses někdy při hodině tělesné výchovy zranil/a? Co jsi v této situaci dělal/a?

19. lekce: Skloňování zájmen *já, ty, se* a opakování druhů přídavných jmen

Vzkaz s překvapením

Ahoj mami,

ráno jsem nemohla najít svoji šálu, a tak jsem si půjčila tvoji – snad se nezlobíš. Až tohle budeš číst, budu už ve škole – nechtěla jsem tě budit, a tak jsem ti raději napsala tento vzkaz. Na stole jsem ti alespoň nechala kousek své oblíbené čokolády – snad ti udělá radost.

Tvoje Nela

Úkoly k textu:

1. Jakými tvary můžeme nahradit zájmena *svoji* a *tvoji* v textu, aby význam zůstal stejný?
2. Jak myslíš, že bude Nelina maminka reagovat, až se vzbudí?
3. Napsal/a jsi ty sám/sama někdy podobný vzkaz? Co v něm bylo a proč jsi ho psal/a?

Telefonát s babičkou

Tonda: „Tady Tonda Krejčí, kdo volá?“

babička: „Ahoj Tondo, to jsem já, tvoje babička!“

Tonda: „Ahoj babi! Proč voláš z jiného čísla?“

babička: „Představ si, Toníku, co se mně včera přihodilo! Pokazil se mi telefon a v servisu jsem se dozvěděla, že už bohužel opravit nepůjde. A tak mi tvůj strejda koupil hned nový a mám teď tedy také nové číslo.“

Tonda: „Tak to je moc dobře, že se to vyřešilo! A jak se jinak máš, co je u tebe nového?“

babička: „Ale to víš, Toníku, já se mám pořád stejně! Jen mě dnes trochu zlobí záda – asi jsem to s tím okopáváním brambor na zahrádce přehnala. Jak se tobě daří ve škole, nenosíš domů poznámky?“

Tonda: „Neboj, babi, nenosím. Snažím se ve škole nezlobit a dnes jsem si ze školy dokonce přinesl pochvalu!“

babička: „Jé, tak to jsi moc šikovný! To z tebe rodiče měli určitě radost! A kdypak my se, Toníku, uvidíme? Pekla jsem tvůj oblíbený ovocný koláč!“

Tonda: „Mňam, ty víš, jak mi udělat radost, babi! Rodiče mi dnes zrovna říkali, že tento víkend by tě rádi navštívili, takže se asi uvidíme už za dva dny – maminka ti pak určitě ještě zavolá.“

babička: „Tak to vás moc ráda zase všechny uvidím – u mě jste vítání vždycky! Tak ať se ti daří, Toníku, díky, že jsi zvedl telefon, ahoj!“

Tonda: „Děkuju, tobě ať se také daří, babi, ahoj!“

Úkoly k textu:

1. Jakým kratším zájmenem můžeš nahradit zájmeno *tvoje* ve spojení *tvoje babička*, aby význam zůstal stejný?
2. Už se ti někdy stalo, že ti někdo známý volal z neznámého čísla? Jak ses do telefonu představil/a jak jsi reagoval/a, když jsi zjistil/a, kdo volá? Zkus takovou situaci předvést se spolužákem.

20. lekce: Skloňování zájmen *my* a *vy* a opakování skloňování zájmen *já* a *ty*

Dobří skutek

Jirka: „Promiňte, prosím vás, není tohle vaše čepice?“

paní: „Ano, je! Děkuji ti moc, chlapče, kde jsi ji našel?“

Jirka: „Nechala jste ji na sedadle v tramvaji, tak jsem vám ji zvedl a šel s ní za vámi.“

paní: „Tak to jsi moc hodný – počkej, něco ti za to dám! (*Loví něco v kabelce*). Tady máš aspoň čokoládu!“

Jirka: „Děkuju, ale to nemusíte – udělal jsem to rád!“

paní: „Ale no tak, vezmi si ji, udělal jsi dobrý skutek – zachránil jsi moji oblíbenou čepici!“

Jirka: „Tak dobře, děkuji vám!“

paní: „Já děkuji tobě, chlapče, ať se ti daří!“

Jirka: „Vám také, na shledanou!“

Úkoly k textu:

1. V jaké situaci by Jiřík místo *vaše čepice* mohl říct *tvoje čepice*? Proč v tomto případě zvolil první variantu?
2. Udělal/a jsi někdy dobrý skutek pro úplně cizího člověka? Co jsi udělal/a, jak dotyčná osoba reagoval/a a jaký pocit jsi z toho měl/a ty?
3. Zahrajte se spolužákem scénku, ve které jeden z vás tomu druhému donese nějakou věc, kterou jeden z vás zapomněl ve školní lavici. Navzájem si za dobrý skutek poděkujte.

V čekárně u veterináře

paní Daňková: „Dobrý den, paní Koutská, copak se tomu vašemu pejskovi stalo?“

paní Koutská: „Dobrý den, paní Daňková, ten náš šmudla si dnes hrál se včelkou, které se ta hra asi moc nelíbila, protože ho píchla do tlapy, a přestože jsme mu žihadlo vytáhli, nemůže na nožku pořádně došlápnout!“

paní Daňková: „Jémine, to je mi ale nadělení, tak snad to pan veterinář vyléčí!“

paní Koutská: „Doufáme, že to nebude nic vážného. A jakpak se má vaše kočička, jdete s ní na kontrolu nebo ji také potkalo nějaké neštěstí?“

paní Daňková: „Naší Micce se naštěstí nic nestalo – jdeme jen na očkování. Ale ona ta mrška asi tuší, co ji čeká, takže nám dnes vůbec nechtěla žrát!“

paní Koutská: „No to víte – oni ti naši mazlíčci jsou občas chytřejší, než si my vůbec dokážeme představit!“

Úkoly k textu:

1. Shrň vlastními slovy, co přivedlo tyto dvě ženy k veterináři. Myslíš si, že se navzájem znají? Z čeho jsi to poznal/a? Jak by rozhovor mohl probíhat, kdyby se tyto dvě ženy neznaly?
2. Máte u vás doma zvířátko? Chodíte s ním pravidelně k veterináři? Stalo se ti někdy, že tvůj mazlíček nějak vycítil, že k veterináři půjdete a začal se chovat jinak než obvykle? Co jsi v takovém případě dělala/a? Pokud domácího mazlíčka nemáš, takovouto situaci si představ.

21. lekce: Zájmena ukazovací, tázací a vztažná

V turistickém informačním centru

pracovník TIC: „Dobrý den, s čím vám mohu poradit? Které místo byste rádi navštívili?“

maminka: „Dobrý den, jsme tu úplně poprvé. Co byste nám doporučil?“

pracovník TIC: „Za vidění určitě stojí výhled z rozhledny, která se nachází asi dva kilometry odsud. Stačí, když půjdete po zelené turistické trase.“

tatínek: „Můžete nám to prosím ukázat na mapě?“

pracovník TIC: „Jistě! Tady (*ukáže prstem na bod na mapě*) se právě nacházíme a zde (*ukáže na jiný bod na mapě*) je rozhledna. A tato zelená trasa (*jede prstem z prvního bodu do druhého*) vás k ní dovede.“

tatínek: „Aha, to zní dobře, děkujeme!“

pracovník TIC: „Nemáte zač! A jestli pak po výšlapu budete mít chuť na něco dobrého, doporučil bych vám navštívit cukrárnu *Na výsluní*, která se nachází tady (*ukáže bod na mapě*) – kousíček od rozhledny. Dělají tam opravdu výborné zákusky a vaří skvělou domácí čokoládu.“

Anička: „Mňam, tu čokoládu bych si dala!“

maminka: „Děkujeme mnohokrát, cukrárnu určitě také navštívíme!“

pracovník TIC: „Rádo se stalo!“

Úkoly k textu:

1. Byl/a jsi někdy v turistickém informačním centru? Co jsi tam potřeboval/a?
2. Umíš se orientovat v mapách – myslíš si, že bys dokázal/a podle instrukcí průvodce na rozhlednu trefit?
3. Zkus se spolužákem sedícím vedle tebe na rozhovor mezi pracovníkem informačního centra a maminkou/tatínkem navázat. Pokud jsi pracovníkem informačního centra, zkus doporučit další dvě místa, která by rodina mohla navštívit a popiš, jak se tam dostanou. Pokud jsi v roli maminky/tatínka, doptávej se na podrobnosti a na závěr pracovníkovi informačního centra poděkuj.

Reklama po telefonu

Alenka: „Haló, tady Alenka Koutská, kdo volá, prosím?“

neznámé číslo: „Ahoj Alenko, mám pro tebe jedinečnou nabídku! Máš ráda bonbóny?“

Alenka: „Promiňte, ale s cizími lidmi telefonovat nemůžu, na shledanou!“

Úkoly k textu:

1. Kdo Alence asi volal a s jakým účelem?
2. Zachovala se podle tebe Alenka správně? Co měla udělat jinak?
3. Ocitl/a ses už někdy v podobné situaci jako Alenka? Jak jsi na ni reagoval/a?

22. lekce: Zájmena neurčitá a záporná

Deštivé odpoledne s kamarády

Dnes odpoledne venku pršelo, a tak jsme chtěli jít s kamarády do kina. Zjistili jsme však, že tam nedávají nic zajímavého, a tak jsme se rozhodli, že podnikneme něco jiného. Protože nikdo neměl žádný nápad, co jiného bychom v dešti mohli dělat místo sledování filmu, navrhl jsem, že bychom si mohli zahrát nějakou společenskou hru a všichni souhlasili. Tak jsme se sešli u nás doma, protože jen málokdo má doma tolik společenských her jako moje rodina. Rodiče mi dovolili půjčit si jakoukoli hru budeme chtít, a tak jsme si je všechny nejdříve prohlíželi a rozhodovali se, kterou z nich si zahrajeme. Chtěli jsme najít takovou, kterou alespoň někdo z nás umí hrát, aby ji ostatní mohl naučit, a zároveň nějakou, která by nás všechny bavila. Protože jsme však nechtěli strávit všechn čas rozhodováním, někdo nakonec vybral jakousi hru náhodně a všechny nás čímsi velmi zaujala. A když jsme ji začali hrát, zjistili jsme, že to není jen tak ledajaká hra – zabavili jsme se ní celé odpoledne a vůbec jsme si neuvědomili, že po nějaké chvíli venku dočista přestalo pršet.

Úkoly k textu:

1. Slova podtržená modře se pokus nahradit vlastními nebo podstatnými jmény a slova podtržená červeně jmény přídavnými tak, aby věty i po tvójí změně dávaly smysl.
2. Hraješ deskové hry? Jak často a s kým? Máš nějakou oblíbenou? Pokus se popsat, co je cílem této hry proč je právě tato hra tvójí oblíbenou.
3. Představ si, že chceš jít do kina s kamarády na nový film, ale oni se už rozhodli jít raději na jiný. Pokus se je přesvědčit, že film, na který chceš jít ty, je lepší a uveď důvody, proč tomu tak je.

Na bleším trhu

Šárka: „Jé, podívej, mami, tam jsou jakési obrázky!“

maminka: „Ano, Šárko, ty jsou docela pěkné, ale nic takového zrovna nepotřebujeme. Potřebovali bychom spíše nějaký koberec, ale žádné koberce tu nevidím...“

paní prodavačka: „Všechny koberce jsme už dnes bohužel vyprodali. I když, počkejte, jakýsi koberec tu ještě zbyl. Líbí se vám?“

maminka: „Hmm, chtěli jsme spíš nějaký větší a světlejší. Žádný jiný už nemáte?“

paní prodavačka: „Toto byl bohužel poslední, ale máme ledacos jiného – například takovéto rohožky – ty se dají použít i místo koberce a máme jich na výběr hned několik.“

maminka: „Ty jsou moc pěkné – například tato červená – tu bychom mohli použít do předsíně místo koberce! Co myslíš, Šárko?“

Šárka: „Mně se moc líbí – je taková veselá!“

maminka: „Tak je rozhodnuto, bereme si tuto rohožku!“

Úkoly k textu:

1. Co maminka na bleším trhu měla v plánu koupit a co nakonec koupila?
2. Byl/a jsi už někdy na bleším trhu – víš, jak to na podobných místech vypadá a jaké zboží se tam obvykle prodává?
3. Myslíš, že Šárka mohla dosáhnout toho, aby jí maminka koupila obrázek? Jakým způsobem? Představ si, že jsi Šárka a chceš, aby ti maminka na bleším trhu koupila nějakou věc, která se ti líbí. Jakým způsobem bys jí o tom řekla, aby o tom alespoň uvažovala?

23. lekce: Slovesné tvary určité a neurčité a časování sloves v přítomném čase

Lesní požár

Lenka: „Necítíte ve vzduchu kouř?“

Pavel: „No něco tady nehraje – nehoří někde?“

Lucka: „Proboha, podívejte se tam – hoří kousek od nás v lese – musíme hned zavolat hasiče!“

Pavel: „Máte tu někdo u sebe telefon? Volejte 150!“

Lenka: „Já mám a už tam volám!“

hasiči: „Dobrý den, co se stalo?“

Lenka: „Dobrý den, hoří les kousek za Litoměřicemi, prosím, přijedte!“

hasiči: „Jak je požár velký a jsou tam nějakí zranění lidé?“

Lenka: „Jsem tu se dvěma kamarády, všichni jsme v pořádku a nikoho jiného jsme v lese neviděli. Zatím hoří jen pár stromů, ale rychle se to rozšiřuje!“

hasiči: „Je dobře, že jste nás zavolali! Přijedeme, jak nejrychleji budeme moci a vy se držte od požáru dál, ať se vám nic nestane!“

Úkoly k textu:

1. Zachovali se kamarádi správně – neměli se raději jít podívat přímo k požáru, jestli tam není někdo, komu je potřeba pomoci?
2. Už ses někdy ocitl/a v podobné situaci? Pokud ne, co bys dělal/a, kdyby ses v podobné situaci ocitl/a?

Domácí práce

U nás doma máme každý pečlivě rozdělené úkoly. Naše máma vaří, žehlí a pere, ale s úklidem jí se sestrou a tátou pomáháme, aby toho neměla moc. Táta má za úkol luxovat koberce a alespoň jednou za týden umýt podlahy. Moje sestra utírá vždy v soboru prach v celém bytě a občas mámě pomáhá s vařením. Já každý týden utírám prach ve svém pokojíčku a čistím klec svému morčátku, které také každý den krmím. Dále vynáším odpadky a umývám nádobí. Můj mladší bratr ale doma nedělá skoro nic – neuklízí si po sobě ani nádobí ze stolu! Máma ho omlouvá, že je ještě moc malý, ale je jen o dva roky mladší než já a když jsem byl já v jeho věku, už jsem doma pomáhal, takže si spíš myslím, že je líný a nic se mu dělat nechce.

Úkoly k textu:

1. Myslíš si, že rozdělení úkolů v domácnosti vypravěče je spravedlivé? Proč ano/ne?
2. Jaké domácí práce musíš pravidelně dělat ty a členové tvé rodiny a jak často tyto práce vykonáváte?

24. lekce: Slovesný způsob a slovesné tvary jednoduché a složené

V zoologické zahradě v opičím výběhu

Pavla: „Podívej, mami, jak se ta opička nad námi houπά!“

maminka: „Hlavně dávej pozor, aby ti něco neukradla – opičky mohou být i zákeřné!“

Pavla: „Jé a tamta opička asi spí a druhá jí něco vytrhává ze srsti! Co myslíš, mami, nebolí ji to?“

maminka: „Nemyslím si, že ji to bolí – ta opička té druhé vybírá ze srsti broučky, kteří jí tam dělají neplechu, takže je ta druhá opička určitě ráda.“

Pavla: „Jé, tahle je ale roztomilá – pojd' sem, maličká, pohladím si tě!“

maminka: „Opatrně, Pavli, nechod' k ní tak blízko! Víš, co jsem ti o opičkách říkala!“

Pavla: (*Neposlechne maminku a jde k opičce blíž a pak k ní natáhne ruku*). Jé, ty jsi ale krásná! No ne, dej sem tu kabelku – ta je moje!“

Úkoly k textu:

1. Co se Pavle v opičím výběhu asi stalo a proč myslíš, že k tomu došlo – mohla tomu Pavlínka nějak předejít?
2. Byl/a jsi někdy ve volném výběhu mezi zvířaty, například v zoologické zahradě nebo volné přírodě? Jak ses tam cítil/a? Neměl/a jsi strach, že ti zvířata nějak ublíží?
3. Stalo se ti někdy, že ti nějaké zvíře něco ukradlo? Pokud ne, co bys dělal/a, kdyby se ti něco podobného stalo?

V divadle

Hlášení v divadle: „Prosím, vypněte si své mobilní telefony, ať nerušíte herce ani ostatní návštěvníky divadla!“

Tonda: „Přece si ten telefon nebudu vypínat – co kdyby mi zrovna někdo chtěl zavolat!“

Julie: „Ach Romeo, proč jsi Romeo ...“

Crrrr!

Tonda: „No vida, někdo mi volá! Haló? No já jsem teď v divadle!“

Julie: *(Přestane mluvit a dívá se směrem k Tondovi)*

obecenstvo divadla: *(Dívá se našťvaně směrem k Tondovi)*

někdo z návštěvníků divadla: „My jsme si zaplatili za tragédii, ne za telefonní rozhovor!“

jiný návštěvník divadla: „Jo, ten pán má pravdu, ať ten kluk ten telefon okamžitě vypne!“

obecenstvo divadla *(Všichni začnou mluvit jeden přes druhého, nastane chaos)*

Úkoly k textu:

1. Co Tonda způsobil tím, že neposlechl pravidlo a nevypnul si v divadle telefon a co měl alespoň udělat v situaci, kdy mu telefon zazvonil?
2. Jaká další pravidla v divadle musíme dodržovat a proč myslíš, že tomu tak je?
3. Poznáš z úryvku, jaká divadelní hra se v divadle hrála?
4. Vymyslete se spolužákem sedícím vedle tebe 5 pravidel pro návštěvníky aquaparku.

25. lekce: Časování sloves v minulém čase, zvrtná slovesa a podmiňovací způsob

Dopis Ježíškovi

Milý Ježíšku!

K letošním Vánocům bych si přál, aby nám tu pěkně nasněžilo a mohl jsem se o Vánocích s kamarády venku koulovat a stavět sněhuláky. Také bych byl moc rád, kdyby byli u nás doma všichni zdraví, abychom společně mohli jíst cukroví a koukat na pohádky. A pokud si myslíš, že jsem byl hodný, dones mi, prosím, pod stromeček ještě nové lyže a nějakou knížku s pohádkami.

Tvůj Jirka

Úkoly k textu:

1. Víš, co jsou to hmotná přání? Myslíš si, že jsou Jirkova přání skromná nebo si toho přeje moc? Jsou všechna jeho přání hmotná?
2. Píšeš také před Vánoci dopis Ježíškovi? Zkus takový podobný napsat.

Lékařská zpráva

Pacientka se dostavila se zlomeným palcem na pravé noze. Byla náležitě ošetřena a dostala ortézu. Alespoň týden by měla být v klidu na lůžku a užívat předepsané léky, popřípadě může i upravit stravu. Poté se musí snažit končetinu rozcvičovat, takže se dostaví na oddělení rehabilitace, kde bude léčba pokračovat. V případě potíží má volat do ordinace nebo rovnou do ordinace přijít na kontrolu.

Úkoly k textu:

1. Které informace ve zprávě jsou myšleny jako pokyny či příkazy a které pouze jako doporučení? Z jakých slov jsi to poznal/a?
2. Měl/a jsi někdy něco zlomeného? Jak se ti to stalo a jaké činnosti jsi potom kvůli zranění nemohl/a dělat?
3. Co bys doporučil/a někomu, koho bolí v krku? Co si myslíš, že by takový člověk měl nebo naopak neměl dělat?

26. lekce: Přehled a opakování mluvnických kategorií sloves a tvoření budoucího času

Volba povolání

Dvě děti se zamýšlí nad tím, čím by chtěly být, až budou velké.

Tonda: Až budu velký, chtěl bych být policistou, protože se ničeho nebojím a rád chráním druhé lidi. Představuji si sám sebe, jak budu řídit policejní auto, chytat zloděje a zachraňovat lidi – jako superhrdina!

Anička: Kamarádky mi často říkají, že bych byla skvělá psycholožka, protože pokud za mnou přijdou s nějakým problémem, vždy je ráda a trpělivě vyslechnu a snažím se přijít na to, jak jim pomoci, aby se cítily lépe. Pokud bych měla poslouchat lidi a pomáhat jim řešit jejich psychické problémy, taková práce by mě určitě bavila!

Úkoly k textu:

1. Myslíš si, že mají Tonda a Anička pro vykonávání svých vysněných povolání vhodné vlastnosti? Jaké vlastnosti to jsou a proč je podle tebe důležité takové vlastnosti při výkonu daných povolání mít?

2. Čím chceš být ty, až budeš velký/á a proč – co se ti na tomto povolání líbí a proč myslíš, že by ses na něj hodil/a?
3. Co myslíš, že budeš muset udělat pro to, abys toto povolání mohl/a vykonávat?

Letní dovolená

Letos v létě bych chtěla jet k moři, ale od rodičů jsem se dozvěděla, že místo toho pojedeme do hor, kde budeme ložit po horách a sbírat borůvky. Spát prý budeme v chatkách a vařit si budeme na ohni. Rodiče mi řekli, že to bude dobrodružství a že se mi to určitě bude líbit, ale já už jsem se těšila, jak budu plavat a dovádět ve vlnách nebo ležet na pláži a vyhřívat se na sluníčku, což v horách asi nepůjde. A navíc se bojím toho, že budeme mít v chatkách pavouky, jako minulý rok na letním táboře!

Úkoly k textu:

1. Proč se vypravěčce nelíbí, že nejede s rodiči k moři?
2. Jel/a bys na dovolenou raději k moři nebo ho hor? Proč? Jaké aktivity můžeme dělat u moře a jaké v horách?

27. lekce: Druhy podmětu a základní skladební dvojice

Můj koníček

Moje máma je malířka a maluje nádherné obrazy. Říká, že malování je její prací a zároveň koníčkem, protože ji to stále velmi baví a naplňuje. Myslím si, že jsem něco z jejího nadání zdědil, protože kreslení a malování také miluji. Když kreslím, většinou si představuji, jaké by to bylo, kdyby moje obrázky ožily. Zajímalo by mě, co by ostatní říkali na to, kdyby se zde znenadání objevil třeba tento rytíř na bílém koni, který stíná hlavu drakovi, chrlícímu rudý oheň, anebo co by dělala tato princezna, kdyby se najednou ocitla u nás ve vsi.

Úkoly k textu:

1. Myslíš si, že práce může být zároveň něčím koníčkem? Znáš nějakého člověka, který to tak má? Myslíš si, že je takový člověk šťastný? Proč ano/ne?
2. Musí mít podle tebe dobrý malíř bohatou fantazii? Proč ano/ne? Myslíš si, že má bohatou fantazii také vypravěč? Z čeho to usuzuješ?
3. Kreslíš raději s předlohou nebo bez předlohy? Co se ti zdá jednodušší a proč?

4. Máš nějakou oblíbenou aktivitu, do které když se ponoříš, zapomínáš na okolní svět?
Jak se cítíš, když tuto aktivitu vykonáváš?

Den země – zpráva ve školním časopisu

Minulý týden ve čtvrtek se žáci všech tříd naší základní školy zúčastnili akce na podporu Dne země. Nejdříve si poslechli přednášku na téma *Jak mohu přispět k ochraně životního prostředí?*, kde se dozvěděli, jaké dary nám příroda přináší, proč je důležité o ni pečovat a jakým způsobem každý z nás může ovlivnit, jak bude příroda okolo nás vypadat. Poté se společně s třídními učiteli vypravili do lesa s rukavicemi, igelitovými pytlí a dobrou náladou. Žáci prvního stupně sbírali podél řeky odpadky a dávali je do pytlů a žáci druhého stupně pak pytle odnášeli. Domů všichni zúčastnění odcházeli s dobrým pocitem, že udělali něco užitečného pro ochranu přírody.

1. Víš, kdy se Den země každoročně slaví a jaké události se na počest tohoto dne pořádají? Byl/a jsi někdy na události týkající se ochrany životního prostředí? Co sis z ní odnesl/a?
2. Pokus se napsat zprávu o nějaké školní nebo mimoškolní události, které ses v poslední době zúčastnil/a.

28. lekce: Druhy přísudků a shoda přísudku s podmětem

Co dělám pro životní prostředí?

1.) Třídím odpad

- A) Vždy
- B) Většinou ano
- C) Spíše ano
- D) Většinou ne
- E) Nikdy

2.) Pokud v lese najdu nějaké odpadky, pomocí rukavice je seberu a vyhodím do nejbližší popelnice.

- A) Vždy
- B) Většinou ano
- C) Spíše ano
- D) Většinou ne
- E) Nikdy

3.) V obchodech používám vlastní sáčky na pečivo místo jednorázových igelitových sáčků.

- A) Vždy
- B) Většinou ano
- C) Spíše ano
- D) Většinou ne
- E) Nikdy

4.) Snažím se šetřit vodou tak, že vodu, kterou použiji například k opláchnutí zeleniny a která je relativně čistá, naleju ke květinám.

- A) Vždy
- B) Většinou ano
- C) Spíše ano
- D) Většinou ne
- E) Nikdy

5.) Místo kupování vody balené v plastových obalech s sebou vždy nosím vlastní láhev a piji pitnou vodu z vodovodu.

- A) Vždy
- B) Většinou ano
- C) Spíše ano
- D) Většinou ne

E) Nikdy

Úkoly k textu

1. Vyplň pravdivě anketu výše. Pokud jsi na všechny otázky odpověděl/a A nebo B, gratuluji, získáváš cenu ekologa! Pokud jsi alespoň na 3 otázky odpověděl/a A nebo B, určitě ti příroda a životní prostředí nejsou lhostejné, ale stále máš co zlepšovat. Pokud jsi na více než 3 otázky odpověděl/a D nebo E, zamysli se nad tím, jakým způsobem bys to mohl/a změnit. Jaké další věci děláš ty a tvoje rodina pro přírodu a ochranu životního prostředí? Myslíš si, že jsou věci, který by měl pro přírodu dělat úplně každý? Diskutuj na toto téma se spolužákem sedícím vedle tebe.
2. Pokus se vytvořit podobnou anketu na téma učení. Může obsahovat například otázky týkající se délky a pravidelnosti učení nebo zájmu o jednotlivé předměty.

Zimní radovánky

Dnes venku krásně nasněžilo, ale abych si mohl jít hrát do sněhu s ostatními dětmi, musel jsem si nejdříve obléct teplé boty a rukavice, aby mi nezmrzly prsty a také čepici, aby mě později z mrazu nebolely uši. Šálu jsem si ale nechal doma, takže když jsem přišel domů, začalo mě škrábat v krku a večer jsem dostal teplotu. Maminka mi sice nejdříve vyhubovala, ale pak mi uvařila teplý čaj a četla dlouhou pohádku na dobrou noc. Protože mám ale v pokoji slabou lampičku, při čtení pohádky maminku rozbolely oči, a tak si zbytek pohádky domyslela.

Úkoly k textu

1. Proč vypravěč onemocněl?
2. Stalo se ti někdy, že ses v zimě špatně oblékl/a a pak z toho onemocněl/a? Jaké oblečení bychom měli v zimě nosit, abychom se ochránili před mrazem? Co jiného v zimě děláš pro to, abys byl/a zdravý/á?
3. Které z těchto věcí nesmíme dělat, pokud nechceme být nemocní a proč?
 - a. Válet se dlouho ve sněhu, až si promočíme oblečení
 - b. Jít v zimě ven s mokkými vlasy z bazénu
 - c. Jít ven v teplém oblečení stavět sněhuláka
 - d. Jít do větrného počasí bez čepice a šály

29. lekce: Shoda přísudku s několikanásobným podmětem, rozdíly mezi větou jednoduchou a souvětím a větné vzorce

Sportem ku zdraví

Máma, táta, já a moje sestra pravidelně chodíváme plavat nebo hrát badminton. Všichni si tyto aktivity moc užíváme. Já a táta chodíme občas hrát stolní tenis a sestra s mámou zase na jógu. Sestra navíc ještě chodí s kamarádkami každý týden tancovat a já hrávám s kamarády fotbal, což mě baví asi ze všeho nejvíc, protože mám rád kolektivní míčové sporty a užívám si, když mohu sledovat jak míč, za kterým jsem několik vteřin běžel, náhle směřuje do brány soupeře. S každým gólem se moje kopačky, což jsou boty, které na fotbal nosím, víc a víc okopávají, ale jelikož mi rychle roste noha, příští rok stejně budu potřebovat nové. Zato tričko a kraťasy, které mi slouží jako dres, mám už několikátým rokem, stejně jako míč, bez kterého bychom se při fotbalu rozhodně neobešli.

Úkoly k textu

1. Víš, co znamená, když se řekne *V zdravém těle zdravý duch*? Souhlasíš s tímto tvrzením?
2. Děláš pravidelně nějaký sport? Jaké vybavení k tomuto sportu potřebuješ a co ti tento sport přináší? Máš raději kolektivní nebo individuální sporty? Proč?
3. Co jiného kromě pohybu pravidelně děláš pro to, abys byl/a zdravý/á?

Trávení volného času – zájmové kroužky

Desetiletá Jana, která navštěvuje 5. ročník ZŠ, ráda tancuje, zpívá, tvoří a improvizuje a ráda by navštěvovala nějaké dva nové kroužky. Tancuje a zpívá již od pěti let. Ráda by se v těchto činnostech zdokonalila a zároveň by si chtěla vyzkoušet i něco nového. V pondělí od 3 do 4 již chodí do kroužku keramiky a ve středu od 4 do 5 plavat.

Baletní příprava IV

- § Každé úterý od 15.00 hodin v Baletním sále.
- § Kroužek je určen pro začínající i mírně pokročilé baletky a tanečníky, kteří rádi tančí a chtěli by se zdokonalit ☺.
- § Kroužek je určen pro děti od 4 let, horní věková hranice není stanovena, hodina bude přizpůsobena všem dle věku a schopností.

Balet pro pokročilé do 12 let

- § Každé úterý od 18.00 hodin v Baletním sále.
- § Kroužek je určen pro pokročilé baletky, které by se nerady vzdaly tance a zkusily něco nového.
- § Čekají nás náročné, ale hlavně zábavné tréninky a vymýšlení nových choreografií na různou hudbu.

Pěvecký sbor ZŠ Čajkovského hledá nové hlasy!

Pokud rád/a zpíváš a myslíš si, že máš talent, přijď se k nám podívat a vyzkoušet si, jestli se ti u nás bude líbit!

Kroužek je vhodný především žáky ZŠ, od 5. tříd.

Taneční a pohybový kroužek

Tento kroužek, vhodný pro děti 1. stupně ZŠ, se netýká pouze jednoho druhu tance, ale provede jeho účastníky celým pestrým tanečním světem.

Děti se seznámí s moderními tanci, jako jsou hip hop, RnB, MTV dance apod. Nebudou chybět ani Latinskoamerické a karibské tance, např. salsa, cha-cha, jive, mambo a další.

Bude se konat každou středu od 15:30 do 16:30.

95 96

Art Rubikon z.s. pořádá

Dramatický kroužek pro děti ve věku 10 - 15 let každý čtvrtek (od 21. 10. 2021)

↑ 17:00 ↓ 18:30

Kurz je vhodný pro všechny děti, které by se rády rozvíjely v oblasti komunikace s druhými lidmi, improvizace a zvládnání nových rolí, které si denně osvojují, ale také pro ty, kterým je divadlo blízké a rády by pronikly do krás dramatu a chtěly si své již nabyté zkušenosti vyzkoušet v praxi a zdokonalit se.

Úkoly k textu:

1. Které dva kroužky z vybrané nabídky jsou pro Janu vzhledem k jejím časovým možnostem, schopnostem a zájmům nejvhodnější a proč? Z jakého důvodu pro ni nabídky ostatních kroužků vhodné nejsou?
2. Chtěl/a bys ty sám/sama chodit na některý z těchto kroužků? Čím tě zaujal? Pokud tě žádný z uvedených kroužků nezaujal, na jaký jiný kroužek bys rád/a chodil/a a proč?

30. lekce: Druhy číslovek a jejich členění

Můj kraj

Moje rodná vesnice má asi 1500 obyvatel a její rozloha je zhruba 10 km². Nachází se v malebném údolí Krušných hor, takže je ze všech stran obklopena majestátními vysokými horami. Podnebí je tu vždy asi o 3 °C chladnější než v okolních městech a vzduch je tu čistější,

⁹⁵ SlidePlayer. *Baletíme s Naty Baletní příprava IV Balet pro pokročilé do 12 let*. [online]. [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/amp/12851496/>

⁹⁶ Art Rubikon z. s. *Dramatický kroužek (pro děti ve věku 10–15 let)*. [online]. © 2022. [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://artrubikon.com/udalosti/dramaticky-krouzek-pro-deti-ve-veku-10-15-let>

protože hned za vesnicí se nachází spousta stromů, které produkují kyslík. Aut zde jezdí jen velmi málo a když tudy nějaké projíždí, nikdy nejede rychleji než 20 km/h, takže se nemusíme bát, že by nás nějaké z nich srazilo, když si třeba venku s kamarády hrajeme s míčem. Lidé zde většinou žijí v rodinných domech, které jsou celkem daleko od sebe a skoro každý zde má zahradu. Kromě domů se tu nachází dva malé obchůdky s potravinami, kde seženeme všechny základní suroviny, ale nakupovat většinou jezdíme do města. Občas mě mrzí, že tu nemáme třeba divadlo nebo kino, avšak i přesto to tu mám moc ráda, protože zde mám svou rodinu, přátele a přírodu, kam si vždycky mohu zajít vyčistit hlavu a načerpat energii.

Úkoly k textu:

1. Jaké kvality, nacházející se v místě bydliště vypravěčky dívka v textu vyzdvihuje a jaké nedostatky zmiňuje?
2. Co máš ve svém rodném městě/vesnici rád/a ty? Je zde něco, co bys tam nejraději změnil/a?
3. Popiš své rodné město/vesnici. Pokud neznáš informace ohledně velikosti a počtu obyvatel, dohledej je na internetu.

Recept na vanilkové rohlíčky

Budeš potřebovat:

- 300 g hladké mouky
- 40 g moučkového cukru
- 100 g mletých vlašských ořechů
- 200 g másla
- 2 ks žloutků
- citronovou kůru
- 2 sáčky vanilkového cukru
- 1 šálek moučkového cukru

Postup přípravy:

1. Prosátou mouku, cukr, ořechy, máslo, žloutky a citronovou kůru vypracuj na hladké a kompaktní těsto. Zabal ho do fólie a nechej aspoň 2 hodiny (nejlépe však přes noc) odpočinout v ledničce.

2. Pak z něj utvoř váleček o průměru asi 3 cm, ze kterého odkrajuj stejně velké dílky. Ty poté rozválej na válečky, ohni je do tvaru rohlíčků a peč na plechu pokrytém pečicím papírem při 180 °C asi 10 minut (rohlíčky by měly jen lehce zespoda zezlátnout).
3. Vyndej rohlíčky z trouby, nech je asi 3 minuty odpočinout a pak je obaluj v moučkovém cukru, který smíchej s cukrem vanilkovým (po vyndání z trouby jsou rohlíčky velmi křehké, při jejich obalování proto buď velmi opatrný/á!).⁹⁷

Úkoly k textu:

1. Zvládl/a bys podle tohoto receptu vanilkové rohlíčky udělat?
2. Pečete doma vánoční cukroví – jaké? Pomáháš s pečením? Jakým způsobem? Umíš cukroví péct i sám/sama? Pokud jsi nikdy cukroví nepekl/a, umíš něco upéct nebo uvařit? Jak postupuješ a jaké suroviny k tomu potřebuješ?
3. Pokus se napsat vlastní recept na nějaké jídlo či nápoj, které/ý dokážeš sám/sama připravit.

31. lekce: Číslovky určité a neurčité

Poštovní poukázka

Poštovní dobírková poukázka A Pobíratel listek		Poštovní dobírková poukázka A	
Podatelství Česká pošta, s.p. IČ 47114933		Číslo účtu 2 2 3 3 0 0	Tr. kód 1 1 6
Účel platby Úhrada zboží	Adresa majitele účtu Josef Adresát Uliční 333/33 333 33 Obec	Kód banky 0 4 0 0	V. symbol 7 7 7 7
Sčíslo Dvatisícedvěstěticetřídva		K. symbol (prázdné)	S. symbol (prázdné)
Adresa majitele účtu Josef Adresát Uliční 333/33 333 33 Obec		*) Údaje zanesené spravně, první část čísla účtu (příloha) ověřte před vyřazením výše uvedeným způsobem.	
Č. účtu 111111111/0400		Přátelé dobírkové zátky (dvájkovým písmem, tlakem)	
V. symbol 7777		J a n O d e s í l a t e l K U l i c i 1 2 2 2 2 M ě s t o	
Přátelé dobírkové zátky Jan Odesílatel K Uliční 1 222 22 Město		Číselná zóna - nevpisujte žádné údaje	☒

116 <

98

⁹⁷ Prima Fresh. [online]. © FTV Prima spol. s r.o. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://fresh.iprima.cz/vanilkove-rohlicky>

⁹⁸ Česká pošta. Poštovní poukázka a. [online]. © 2022 Česká pošta. [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.ceskaposta.cz/sluzby/platebni-a-financi-sluzby-cr/postovni-poukazka-a>

Úkoly k textu:

1. Představ si, že dostaneš za úkol odnést na poštu poštovní poukázku, ale rodiče ji zapomněli vyplnit. Chtěli poslat 5460 Kč panu Karlu Novému na adresu *Rybnická 157, 750 02 Přerov* na účet 2504789654/0100. Podle vzoru vyplň prázdnou poštovní poukázku, do kolonky pro odesílatele (plátce dobírkové částky) napiš svou vlastní adresu a své jméno.
2. Už jsi někdy sám/sama posílal/a poštou dopis? Víš, do kterého rohu píšeme adresu odesílatele, do kterého adresu příjemce a co všechno musí obálka dopisu obsahovat, aby mohl být dopis odeslán?

První den na letním táboře

Na letní tábor jsem měla původně jet se svou kamarádkou, ale na poslední chvíli onemocněla, takže jsem tam nakonec jela sama. V autobuse nás bylo asi dvacet a zbylo na mě místo vedle jedné holky, která byla po celou dobu otočená dozadu, bavila se se svými dvěma kamarádkami sedícími za ní a mně si ani jedna z dívek vůbec nevšímal! Když jsme dorazili na místo, ocitla jsem se uprostřed davu, kde nás mohlo být asi tucet. Jak děti postupně vystupovaly z autobusu, začaly se shromažďovat do menších skupinek. Několik z nich se určitě znalo, protože se objímaly a důvěrně se bavily. Náhle jsem zahlédla osamocenou dívku, která stála mimo tento dav a vypadala ještě více bezradně a zmateně než já. Rozhodla jsem se udělat první krok a oslovit ji. „Ahoj“, řekla jsem. „Taky jsi tu poprvé a

⁹⁹ Ceník-poštovního. cz. *Ceník poštovního, pobočky České pošty, PSC*. [online]. beoriginals.cz. [cit. 2022-11-28]. <https://cenik-postovneho.cz/jak-vyplnit-postovni-poukazku-a/>

nikoho tu neznáš, vid?“ Dívka nesměle vzhledla a vyslala ke mně vděčný pohled. Pak se na mě usmála a v tu chvíli jsem vycítila, že se z nás dvou určitě stanou kamarádky.

Úkoly k textu:

1. Proč jela dívka na letní tábor sama a jaké pocity asi zažívala v autobuse?
2. Dokážeš se snadno seznamovat s novými lidmi nebo je pro tebe poznávání nových lidí obtížné a stresující? Ocitl/a ses někdy v situaci, kdy ses cítil/a nesvůj/nesvá? Jaká situace to byla a jaké pocity jsi měl/a?
3. Jakým způsobem většinou oslovuješ lidi ve tvém věku, když jsi na neznámém místě a chceš si mezi nimi najít přátele?

32. lekce: Pravidla psaní řadových číslovek a skloňování číslovek *dva, oba/ dvě, obě*

Ve dvou se to lépe táhne

S mojí nejlepší kamarádkou Luckou chodíme téměř odjakživa všude spolu. Obě naše mámy byly dobré kamarádky a tak, když jsme se narodily, chodily spolu na procházky a nás dvě vozily v kočárcích. Pak jsme spolu chodily do školky a ani jsme se nenadály a byly z nás dvou spolužačky. Ostatní si o nás dvou často myslí, že jsme sestry a není se čemu divit – máme toho totiž spoustu společného! Obě dvě rády kreslíme, zpíváme, tancujeme, posloucháme stejnou hudbu a aby toho nebylo málo, velmi často se nám oběma líbí stejné oblečení. Ale co je hlavní, i když má jedna z nás třeba špatný den, vždy máme jedna druhou, takže nejsme nikdy na nic samy!

Úkoly k textu:

1. Máš také nejlepší nebo velmi blízkou/blízkého kamarádku/kamaráda, kterou/kterého znáš od malička a se kterou/kterým toho máš hodně společného a můžeš se na ni/něj vždy spolehnout? Popiš, co máte společného a proč s ním/ní rád/a trávíš svůj volný čas.
2. Popiš vlastnosti, které máš společné se svým blízkým kamarádem/kamarádkou, v čem se naopak lišíte a které vlastnosti na něm/ní obdivuješ a proč.

Cyklistický závod

Snad každý soutěžící chce skončit první, ale vítězem může být jen jeden z nich. Já rozhodně nejsem výjimka – trénoval jsem intenzivně poslední dva měsíce, a to hlavně kvůli dnešním závodům. Když jsem dnes na závody dorazil, rozdělili nás nejdříve podle věku, a tak jsem se ocitl uprostřed asi 20členné skupiny, ve které 5 z nich byli mí spolužáci, se kterými jsme se hned dali do řeči. Zanedlouho jsme se však museli seřadit podle výšky, takže jsme náš debatní kroužek museli rozpustit, protože já jsem byl třetí nejvyšší a moji kamarádi jsou vzrůstem mnohem menší. Jen co zkontrolovali naše jména a věk, odebrali jsme se ke svým bicyklům a začali se řadit na startovní čáru. Srdce mi intenzivně bilo, když jsem s nohou na pedále v napětí čekal, až rozhodčí odpíská start závodu – za žádnou cenu jsem nechtěl hned na startu spadnout z kola!

Úkoly k textu:

1. Myslíš si, že každý člověk, který se účastní nějaké soutěže, tam jde hlavně proto, že chce vyhrát? Jak se říká lidem, kteří chtějí vyhrát za každou cenu? Myslíš si, že mezi ně patří i vypravěč? Z čeho to usuzuješ?
2. Byl/a jsi někdy na nějaké soutěži/závodě? Měl/a jsi trému, by/a jsi nervózní nebo jsi byl/a tzv. „nad věcí“?
3. Pokud vystupuješ na veřejnosti, jsi raději v kolektivu nebo sám/sama za sebe? Proč?

33. lekce: Opakování na test z češtiny

Rodinné setkání

teta Máša: „Ahoj Šárko, no ty jsi ale vyrostla!“ (obejme Šárku)

Šárka: „Ahoj teto Mášo, to bude asi proto, že jsme se dlouho neviděly.“

teta Máša: „To máš pravdu – vždyť jsem tě naposledy viděla, když jsi chodila ještě do školky! Teď už určitě chodíš do školy, vid’?“

Šárka: „Ano, do páté třídy.“

teta Máša: „Teda, to to letí! A jak se ti ve škole daří?“

Šárka: Celkem dobře, děkuju.

teta Máša: To ráda slyším!

strejda Vlasta: (*Znenadání se objeví a běží k Šárce*) „Ahoj, ty naše princezno!“

Šárka: „Jé, ahoj strejdo!“ (*Objímá jej*)

strejda Vlasta: „Tak se pojd' podívat na naše králíky, nechceš?“

Šárka: „Moc ráda!“

Úkoly k textu:

1. Potkal/a ses v poslední době s někým z rodiny nebo přátel, které jsi předtím dlouho neviděl/a? Jak jsi reagoval/a, když jsi tu osobu spatřil/a a jaké emoce jsi cítil/a?
2. Už ti někdy někdo řekl *Ty jsi ale vyrostla?* Kdy a při jaké příležitosti se ti to stalo?
3. Co tetka myslela tím, když řekla *to to letí?*

Školní výlet – hodnocení

Na konci školního roku jsem byl se třídou na výletě v zoologické zahradě a moc jsem si to tam užil! Měli jsme zajištěný doprovodný program, kde jsem mohl pozorovat, jak se krmí lední medvědi a tuleni a kde nám také povídali o tom, jak tato zvířata běžně tráví den, co všechno rádi žerou a jakým způsobem svou kořist získávají ve volné přírodě. Pán, který nám o tom povídal, byl navíc vtipný, takže si myslím, že se při jeho povídání nikdo nenudil. Museli jsme však stát v bezpečné vzdálenosti od zvířat, abych se jejich potravou nestal třeba já nebo někdo z mých spolužáků. Sami jsme si pak mohli vyzkoušet krmení žiraf, což bylo moc zajímavé, jelikož jsme jim jídlo podávali na dlouhých tyčích, aby na něj dosáhly. Následně jsme se přesunuli do terárií, kde jsme se dozvěděli, kdy a proč ještěři a ještěrky zahazují svůj ocas. Na závěr jsme dostali krátký dotazník s úkoly, které se týkaly toho, co jsme se dnes v zoologické zahradě naučili. Myslím si, že pro všechny, kteří výklad alespoň trochu poslouchali, otázky těžké nebyly. Když jsme pak všichni vyplněné dotazníky odevzdali, dostal každý z nás klíčenku s malým plyšovým zvířátkem. Výlet tedy hodnotím velice kladně a velmi rád bych na podobnou akci ještě někdy šel.

Úkoly k textu:

1. Na co si vypravěč musel dát pozor při pozorování krmení ledních medvědů a tuleňů?

2. Jaká další pravidla bychom v zájmu naší bezpečnosti a také bezpečnosti a klidu zvířat měli dodržovat při návštěvě zoologické zahrady?
3. Pokus se napsat hodnocení svého posledního školního výletu, kterého ses zúčastnil/a. Co se ti na výletě líbilo? Bylo tam něco, co se ti nelíbilo nebo co jsi tam postrádal/a?